

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)

ปริญญา

การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Forest Resource Utilization of Ban Luk 32 Community, Xay District,
Oudomxay Province, Lao People's Democratic Republic

นามผู้วิจัย นายดาวเวียง สิทธีราช

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทิพรรัตน์ พงศ์ธนาพาณิช, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุชนาถ มั่งคั่ง, Ph.D.)

ประธานสาขาวิชา

(รองศาสตราจารย์วิพัทธ์ จินตนา, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ธีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

สืบสีตจี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Forest Resource Utilization of Ban Luk 32 Community, Xay District, Oudomxay
Province, Lao People's Democratic Republic

โดย

นายดาวเวียง สิทธิราช

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)

พ.ศ. 2554

ดาวเวียง สิทธิราช 2554: การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน) สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตวิทยาลัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิรัตน์ พงศ์ธนาพานิช, Ph.D. 96 หน้า

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคม การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนชนเผ่าต่าง ๆ ในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ ภาคเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยข้อมูลหลักมาจากแบบสัมภาษณ์ครัวเรือน จำนวน 100 ตัวอย่างจาก 5 ชนเผ่า และนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐานร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 90.00 เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือมีระดับการศึกษาเพียงแค่ประถมศึกษารวมเป็นร้อยละ 77.00 และเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป โดยเฉพาะชนเผ่าม้ง ขมุ และ ลาวลุ่ม ตามลำดับ รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี 40,144.88 บาท ชนเผ่าลาวลุ่มและม้งมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหาของป่า รับจ้าง และทำเกษตร ชนเผ่าขมุ และม้งประกอบอาชีพหาของป่าเป็นสัดส่วนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 85.71 และร้อยละ 75.00 กลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากป่ารวม 11 ประเภท ได้แก่ ไม้พื้น หน่อไม้ ดอกแยม พืชผักป่า เห็ดป่า ผลไม้ป่า สัตว์ป่า สมุนไพร ยอดหอย แมลงกินได้ และกล้วยไม้ป่า คิดเป็นมูลค่าปีละ 3,623,651.00 บาท เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี 11,467.25 บาท โดยเป็นมูลค่าจากการใช้ในครัวเรือน 5,140.81 บาท (ม้ง ขมุ และ พุน้อย จากมากไปน้อยตามลำดับ) และเป็นมูลค่าจากการขาย 6,326.44 บาท (ขมุ ม้ง และลาวลุ่ม) เมื่อพิจารณาจากมาตรฐานวัดความตระหนักในการอนุรักษ์ 3 ด้าน คือ 1) การใช้ประโยชน์อย่างรู้คุณค่า 2) การปกป้องรักษา และ 3) การฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ระดับความตระหนักในแต่ละชนเผ่าไม่แตกต่างกันมากนักในแต่ละมาตรวัด โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความตระหนักในระดับปานกลาง (ร้อยละ 51.00) และระดับสูง (ร้อยละ 32.00) ลาวลุ่มมีความตระหนักในระดับสูงคิดเป็นสัดส่วนสูงกว่าชนเผ่าอื่น (ร้อยละ 55.56) ส่วนชนเผ่าพุน้อยมีความตระหนักระดับต่ำคิดเป็นสัดส่วนสูงกว่าชนเผ่าอื่น (ร้อยละ 35.29)

จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนในหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้นยังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่พึ่งพาทรัพยากรป่าไม้เป็นหลัก แต่จากข้อมูลที่พบว่า มีบางชนเผ่าหันไปประกอบอาชีพอื่นแทนการเก็บของป่า ปรัชญาการณีนี้อาจช่วยลดแรงกดดันในการแข่งขันเข้าใช้ประโยชน์จากป่าจนทรัพยากรเสื่อมโทรม การสร้างความรู้และความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ อาจมีส่วนช่วยเพิ่มระดับความตระหนักในการอนุรักษ์ป่าไม้ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าไปส่งเสริมให้ความรู้ในการใช้ประโยชน์และสร้างความตระหนักให้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลให้ทรัพยากรของชุมชนสามารถคงอยู่และเกิดการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ลายมือชื่อนิติกร

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Daovieng Siththirath 2011: Forest Resource Utilization of Ban Luk 32 Community, Xay District, Oudomxay Province, Lao People's Democratic Republic. Master of Science (Sustainable Land Use and Natural Resources Management), Major Field: Sustainable Land Use and Natural Resources Management, Interdisciplinary Graduate Program. Thesis Advisor: Assistant Professor Tipparat Pongthanapanich, Ph.D. 96 pages.

This study analyzes the socio-economic condition, forest resource utilization and conservation awareness of the ethnic groups in Luk 32 Village, Xay District, Oudomxay Province, Northern Laos. The main data were obtained from a household survey using a questionnaire. There were 100 samples from five ethnic groups. The basic statistics and qualitative data were analyzed.

Around 90.00 percent of the respondents are male. The results show that 77.00 percent of the respondents did not go to school or finished only primary school; the majority of the sample households had big families of six or more persons especially in Hmong, Khamu and Laolum; the average annual household income was 40,144.88 baht with Laolum and Hmong having a relatively high average household income; and the households' occupations were harvesting wood and non-wood forest products, employment, and farming. The majority of Khamu and Hmong's households earned a living by harvesting the forest products (85.71 and 75.00 percent). The sample households harvested 11 types of forest products namely fuel wood, bamboo shoots, broom grass, forest vegetables, mushroom, wild fruit, wildlife, herbs, rattan shoots, edible insects, and orchids. The use value of 3,623,651.00 baht/year or 11,467.25 baht/household/year was estimated. This comprises the value generated from household consumption of the products of 5,140.81 baht (Hmong, Khamu and Phunoi from high to low, respectively) and from sale of the products valued at 6,326.44 baht (Khamu, Hmong and Loalum). On the three indicators of the conservation awareness i.e. 1) optimal forest resource use, 2) forest protection, and 3) forest resource rehabilitation, it was found that the level of awareness of each group was not significantly different for each indicator. A high percentage of respondents had medium and high levels of awareness (51.00 and 32.00 percent, respectively) Loalum had the highest percentage of awareness (55.56 percent) and Phunoi had the lowest (35.29 percent).

The results imply that the people in the community of Lak 32 Village, Xay District, Oudomxay Province, Northern Laos mainly rely on the forest products for livelihood. On the other hand, the study shows that some of the ethnic groups earn incomes from non-forest based sources; this might relieve the pressure on the resource, lessen resource use competition, and reduce forest degradation. People's knowledge and understanding of forest resource utilization would contribute to better conservation awareness. The concerned government agency should continuously provide relevant knowledge and raise awareness of the community. This would conserve resources by promoting its optimal and sustainable use.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขจาก ผศ.ดร.ทิพรัตน์ พงษ์ธนาพานิช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผศ.ดร.นุชนาถ มั่งคั่ง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณองค์การร่วมมือ ไทย-ลาว Thailand International Development Cooperation Agency (TICA) ที่สนับสนุนทุนการศึกษามาเป็นอย่างดีตลอดจนสำเร็จการศึกษา ขอขอบพระคุณองค์การจัดตั้งรัฐที่ข้าพเจ้าสังกัดอยู่ ซึ่งให้โอกาสแก่ข้าพเจ้าได้มาศึกษา ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตลาวประจำบางกอกแห่งราชอาณาจักรไทยที่คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาในหลายด้าน ขอขอบพระคุณประชาชนหมู่บ้านหลัก 32 ที่อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณคณาจารย์เจ้าหน้าที่พนักงาน ในสังกัดของ SLUSE ทุกท่าน และเพื่อนนิสิต SLUSE รุ่น 6 ทุกคน ที่คอยให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือที่ดีมาโดยตลอด

ในท้ายสุดสำหรับคุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแต่ครอบครัวของข้าพเจ้าที่คอยให้กำลังใจเสมอมา

ดาวเวียง สิทธิราช

ตุลาคม 2553

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(7)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตการวิจัย	4
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	5
ความสำคัญและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้เขตร้อน	5
ทฤษฎีเกี่ยวกับมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	9
แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	12
แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนักและการวัดความตระหนัก	14
แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก	14
การวัดความตระหนัก	17
งานวิจัยเกี่ยวข้อง	18
งานวิจัยเกี่ยวกับมูลค่าและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้	18
งานวิจัยเกี่ยวกับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	19
กรอบแนวความคิดการวิจัย	21
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	22
การเก็บรวบรวมข้อมูล	22
การวิเคราะห์ข้อมูล	23
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	27
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง	27
ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา	27

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	29
ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้	38
ประเภทและรูปแบบการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่าง	38
ลำดับความสำคัญของผลิตผลป่าไม้ที่ชุมชนนำมาใช้ประโยชน์	47
ปริมาณการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่าง	48
มูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่าง	70
ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความตระหนักของชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่าง	73
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	81
สรุป	81
ข้อเสนอแนะ	83
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	85
ภาคผนวก	90
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	96

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เพศของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553	30
2	อายุของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาวปี พ.ศ. 2553	30
3	การนับถือศาสนาของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553	31
4	ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553	32
5	จำนวนสมาชิกครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553	33
6	ระยะเวลาการอยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553	34
7	รายได้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาวปี พ.ศ. 2553	34
8	แหล่งรายได้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553	35
9	จำนวนร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่มีรายได้จากแหล่งต่าง ๆ ในพื้นที่ หมู่บ้านหลัก 32เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553	37

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
10	ขนาดการถือครองที่ดินของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553	38
11	ลำดับผลิตผลป่าไม้ที่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว เก็บมาครัวเรือนที่เก็บมาใช้ประโยชน์ปี พ.ศ. 2552	48
12	ปริมาณการใช้ประโยชน์ไม้พื้นของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	49
13	ปริมาณการใช้ประโยชน์หน่อไม้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	51
14	ปริมาณการใช้ประโยชน์ดอกแหมะของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	53
15	ปริมาณการใช้ประโยชน์พืชผักป่าของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	54
16	ปริมาณการใช้ประโยชน์เห็ดป่าของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	56
17	ปริมาณการใช้ประโยชน์ผลไม้ป่าของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	59
18	ปริมาณการใช้ประโยชน์สัตว์ป่าของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	62

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
19	ปริมาณการใช้ประโยชน์สมุนไพรของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซแขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	64
20	ปริมาณการใช้ประโยชน์ยอดหวายของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซแขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	66
21	ปริมาณการใช้ประโยชน์แมลงกินได้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซแขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	67
22	ปริมาณการใช้ประโยชน์กล้วยไม้ป่าของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซแขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	68
23	ระดับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซแขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	69
24	ข้อมูลด้านราคาของผลิตผลป่าไม้แต่ละชนิดในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	70
25	มูลค่าการใช้ประโยชน์ผลิตผลไม้ป่าแต่ละประเภทของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	71
26	มูลค่าการใช้ประโยชน์ผลิตผลไม้ป่าของกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละชนเผ่าในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	72
27	ระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในแต่ละมาตรวัดของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553	74

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
28	คะแนนเฉลี่ยในแต่ละข้อคำถามเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553	75
29	ระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553	77
30	เปรียบเทียบข้อมูลเศรษฐกิจสังคมที่มีความเชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้และระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวง อุดมไซ สปป.ลาว	80

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	มูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้	11
2	ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก	15
3	กรอบแนวคิดการวิจัย	21
4	ที่ตั้งของหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว	28
5	สัดส่วนร้อยละของรายได้จากแหล่งต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างแต่ละชนเผ่า ในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553	36
6	ไม้พิน	39
7	หน่อไผ่ขมและหน่อไผ่ล้น	40
8	ดอกแหม	41
9	ผักกูดและผักว่า	41
10	ปลีกกล้วยและผักฮาก	42
11	ดอกแคและลิ้นไม้	42
12	เห็ดโคนและเห็ดขาว	43
13	เห็ดหูหนูและเห็ดบี	43

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
14	เห็นแดงและเห็นถ่าน	43
15	มะไฟและมะชิม	44
16	มะกอกและส้มพุด	44
17	มะก้อและมะแฟน	45
18	ตัวอื่นและกบ	45
19	ยอดหวาย	46
20	หนอนไผ่และตัวต่อ	47
21	สัดส่วนร้อยละของมูลค่าเฉลี่ยจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ทั้งหมด บริเวณในครัวเรือนและจำหน่ายของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552	73

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย มีพื้นที่ประเทศ 23.68 ล้านเฮกแตร์ (148 ล้านไร่) มีประชากรทั้งหมด 5,873,616 คน ในจำนวนนี้เป็นหญิง 2,945,050 คน และชาย 2,928,566 คน (กรมสถิติ, 2549) ประกอบด้วย 4 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ กลุ่มภาษาลาว-ไต (8 ชนเผ่า) มอญ-ขะแม (32 ชนเผ่า) จีน-ทิเบต (7 ชนเผ่า) และ ม้ง-อิวเมี่ยน (2 ชนเผ่า) (กรมชนเผ่า, 2551) เนื่องจาก สปป.ลาว มีที่ตั้งอยู่ในอาณาบริเวณของพื้นที่ป่าไม้เขตร้อนซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งพืชและสัตว์ป่า ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ประชาชนลาวเผ่าต่าง ๆ ทั้งในเขตชนบท และตัวเมืองได้ใช้เพื่อยังชีพ และเพื่อการค้าขายโดยตลอดมา จากการประเมินการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นในชนบทพบว่าประชาชนกว่าร้อยละ 80 ของประชากรลาวทั้งหมดได้อาศัยทรัพยากรป่าไม้ เช่น ของป่า (non-timber) มาใช้เพื่อการยังชีพ คิดเป็นร้อยละ 44 ของมูลค่าการยังชีพทั้งหมด และมีรายได้จากการขายของป่าประมาณ 320 ดอลลาร์สหรัฐต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 55 ของรายได้ทั้งหมดในครัวเรือน (กระทรวงกสิกรรม-ป่าไม้ และองค์การวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2548) เช่นเดียวกับการพัฒนาประเทศ สปป.ลาว ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ทรัพยากรป่าไม้นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของชาติเป็นอย่างมาก เห็นได้จากอัตราการขยายผลผลิตกันภายในที่ได้จากทรัพยากรป่าไม้ในปี พ.ศ. 2538 มีถึงร้อยละ 6.9 (ศูนย์สถิติแห่งชาติ, 2539) และลดลงมาเป็นร้อยละ 3.2 และ 2.7 ในปี พ.ศ. 2544 และ 2550 ตามลำดับ (กรมสถิติ, 2551)

แขวงอุดมไซ ตั้งอยู่ทางภาคเหนือของ สปป.ลาว มีพื้นที่ประมาณ 1.22 ล้านเฮกแตร์ คิดเป็นร้อยละ 5.12 ของพื้นที่ประเทศ (กรมป่าไม้, 2548) มีประชากรทั้งหมด 275,926 คน ในจำนวนนี้เป็นหญิง 137,579 คนและชาย 138,347 คน ประกอบด้วย 14 ชนเผ่าที่มีภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อแตกต่างกัน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 เมือง 485 หมู่บ้าน 44,891 ครัวเรือน ในจำนวนนี้ฐานะยากจน 14,314 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 31.88 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด โดยกระจายอยู่ทุกเมืองของแขวงที่มีลักษณะของภูมิประเทศเป็นภูเขาว่าร้อยละ 80 ของพื้นที่แขวง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา โดยเฉพาะในจำนวน 77 หมู่บ้านที่ยังไม่มีถนนเข้าถึง

(แผนการและการลงทุนแขวงอุดมไซ, 2552) ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาตั้งที่กล่าวมานั้น ทำให้ประชาชนโดยส่วนใหญ่ดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลัก และมีอาชีพทำไร่เลื่อนลอย ซึ่งผลผลิตที่ได้พอกินบ้างไม่พอกินบ้างขึ้นอยู่กับเปลี่ยนแปลงของสภาพของดินฟ้าอากาศในแต่ละปี และนอกเหนือจากการทำไร่เพื่อให้ได้มาซึ่งข้าวที่เป็นอาหารหลักของครอบครัวแล้ว การเข้าไปในพื้นที่ป่าไม้ เพื่อหาของป่า ล่าสัตว์ป่า มาบริโภคภายในครัวเรือนหรือจำหน่ายสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชนเผ่าต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทของแขวงอุดมไซ หรือเขตภาคเหนือของ สปป.ลาว

หมู่บ้านหลัก 32 ขึ้นกับเมืองไซ แขวงอุดมไซ มีครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 316 ครัวเรือน มีประชากร 2,346 คน ประกอบด้วย 5 ชนเผ่า ได้แก่ ขมุร้อยละ 56.27 ม้งร้อยละ 31.63 พุน้อยร้อยละ 5.71 ลาวลุ่มร้อยละ 3.37 และฮ่อร้อยละ 3.03 ของประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน (ทีมงานแบ่งเขตคุ้มครอง เขตผลิต และเขตป่าไม้, 2549) จากการสังเกตสภาพโดยรวมของหมู่บ้านหลัก 32 พบว่า มีสิ่งอำนวยความสะดวกหลายด้าน เช่น มีถนนสายหลักตัดผ่าน มีไฟฟ้าใช้ ประปาหมู่บ้าน มีเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ ประชาชนมีความเป็นอยู่ค่อนข้างดีเมื่อเปรียบเทียบกับหลายหมู่บ้านในขอบเขตแขวงอุดมไซ แต่วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านหลัก 32 ก็ไม่ค่อยจะแตกต่างจากหมู่บ้านอื่น ๆ มากนัก เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังมีการถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย และอาศัยทรัพยากรป่าไม้มาใช้เพื่อยังชีพ ซึ่งสังเกตได้จากการวางขายสินค้าประเภทอาหารในตลาดเล็ก ๆ ภายในหมู่บ้านจะพบว่าโดยส่วนมากจะเป็นผลผลิตจากป่า เช่น หน่อไม้ หวาย เห็ดป่า พืชผักป่า ผลไม้ป่า สัตว์ป่า ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการนำไม้มาใช้ในการสร้างบ้านอยู่อาศัย นำไม้มาเป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้มอาหารในแต่ละวัน และให้ความอบอุ่นในฤดูหนาว ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าทรัพยากรป่าไม้ได้มีบทบาทสำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในหมู่บ้านหลัก 32 เป็นอย่างยิ่ง และยังหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ประชาชนในหมู่บ้านดังกล่าว หรือหมู่บ้านอื่น ๆ ในแขวงอุดมไซดำรงชีวิตโดยปราศจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทรัพยากรป่าไม้มีบทบาทสำคัญต่อทั้งทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ และชุมชนท้องถิ่นของ สปป.ลาว เป็นอย่างมาก แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่ป่าไม้กลับถูกบุกรุก และถูกทำลายลงเป็นจำนวนมากในแต่ละปี จากข้อมูลการสำรวจ พบว่า ในปี พ.ศ 2525 พื้นที่ป่าไม้ใน สปป.ลาว มีถึงร้อยละ 49.14 ของพื้นที่ประเทศ หรือประมาณ 11.64 ล้านเฮกแตร์ และลดลงเหลือร้อยละ 47.20 หรือประมาณ 11.20 ล้านเฮกแตร์ (ภาคเหนือ 3.55 ภาคกลาง 3.75 และภาคใต้ 3.90 ล้านเฮกแตร์) ในปี พ.ศ 2535 หลังจากนั้น 10 ปีต่อมา คือ ปี พ.ศ 2545 พื้นที่ป่าไม้ใน

สปป.ลาว เหลือเพียงร้อยละ 41.5 หรือประมาณ 9.80 ล้านเฮกแตร์ (ภาคเหนือ 2.70 ภาคกลาง 3.30 และภาคใต้ 3.80 ล้านเฮกแตร์) (กรมป่าไม้, 2548) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า พื้นที่ป่าไม้ลดลง ร้อยละ 1.98 (ประมาณ 0.44 ล้านเฮกแตร์) ในช่วงปี พ.ศ. 2525-2535 และร้อยละ 5.70 (ประมาณ 1.40 ล้านเฮกแตร์) ในช่วงปี พ.ศ. 2535-2545 ภาคเหนือเป็นเขตที่พื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายมากกว่า ภาคกลาง และภาคใต้ จากปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคมส่วนรวมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนระดับท้องถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายทองจิ้น ผู้ใหญ่บ้านหลัก 32 เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2552 ได้กล่าวว่า เมื่อหลายปีก่อนการเก็บหาของป่า สัตว์ป่า ไม้พิน และไม้เพื่อปลูกสร้างบ้านยังสามารถเก็บหาได้ง่ายมี จำนวนมาก และอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน แต่ในระยะ 3-4 ปี ผ่านมานี้การเก็บหาของป่ามีความยุ่งยาก มากขึ้นเพราะอยู่ไกลและได้ปริมาณที่น้อยลง หรือบางครั้งได้เกิดมีปัญหาลักลอบเก็บของป่าที่ บางรายได้สงวนไว้ในเขตพื้นที่ของตนเอง

ด้วยเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมาได้นำมาซึ่งประเด็นความสำคัญของปัญหาการศึกษาในครั้งนี้ ที่ต้องการศึกษาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 ผู้วิจัยได้มีสมมติฐานว่า ด้วยลักษณะของชุมชนพื้นที่ศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านชาติ และความเชื่อนั้น น่าจะมีลักษณะ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และระดับความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของแต่ละ ชนเผ่าแตกต่างกันด้วย ประเด็นที่ทำการศึกษานี้ น่าจะเป็นข้อมูลบ่งบอกถึงพฤติกรรมการใช้ ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 ได้เป็นอย่างดี และอาจสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูล พื้นฐานในการวางแผนจัดการ กำหนดแนวทางหรือมาตรการในการควบคุมทรัพยากรป่าไม้ให้เกิด ความเหมาะสมเพื่อให้พื้นที่ป่าไม้เกิดความอุดมสมบูรณ์และเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ และสังคมส่วนรวมได้ใช้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงสภาพเศรษฐกิจ และสังคม ของชุมชนในพื้นที่ศึกษา
2. เพื่อทราบถึงประเภท ปริมาณ และมูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ศึกษา
3. เพื่อทราบถึงระดับความตระหนักของชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาอาจนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานป่าไม้ อันเป็นหน่วยงานหลักในการวางแผนการจัดการ และกำหนดมาตรการควบคุมการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าไม้ของชาวบ้าน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ อย่างเหมาะสม และเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาคืออย่างถูกต้อง ตามสภาพข้อเท็จจริงของปัญหาของพื้นที่

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาตัวแทนครัวเรือนของ 5 ชนเผ่า ได้แก่ ขมุ ม้ง ลาว ลุ่ม พุญ้อย และฮ่อ ในหมู่บ้านหลัก 32 ที่มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ โดยทางตรง เช่น ใช้ประโยชน์ไม้พื้น ของป่า สัตว์ป่า เป็นต้น ซึ่งปริมาณการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าวได้นำมาคิดมูลค่าสุทธิ (ทั้งที่ใช้สอยในครัวเรือน และจำหน่าย) ตามราคาของผลผลิตป่าไม้ที่ปรากฏในพื้นที่ศึกษาในรอบปี พ.ศ. 2552 ส่วนข้อมูลเศรษฐกิจสังคม และความตระหนักเป็นข้อมูลในช่วงที่ลงเก็บข้อมูล (กุมภาพันธ์ – มีนาคม ปี พ.ศ. 2553)

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

จากหัวข้อและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อให้ได้มาซึ่งกรอบแนวความคิดรวมทั้งวิธีการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นคว้าตรวจเอกสาร ทั้งที่เป็นแนวความคิด ทฤษฎี และงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ 1) ความสำคัญ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้เขตร้อน 2) ทฤษฎีเกี่ยวกับมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 4) แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก และการวัดความตระหนัก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความสำคัญและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้เขตร้อน

ป่าไม้เขตร้อนเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านพันธุกรรม และความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น พืชพันธุ์ชั้นสูงอาหาร สัตว์ป่า แมลง จุลินทรีย์ สมุนไพร ประมาณ 5 ล้านชนิด คิดเป็นกว่าร้อยละ 40-50 ของบรรดาสสิ่งมีชีวิตทั้งหมด ด้วยเหตุนี้ ป่าเขตร้อนจึงเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อมนุษยชาติอย่างมหาศาล (อรวรรณ คูหเจริญ นาวายุทธ, 2545) สอดคล้องกับ นิวัต เรืองพานิช (2548) กล่าวว่าไว้ว่า ป่าไม้มีคุณค่าอนันต์และมีความสำคัญมากที่ได้ให้ประโยชน์แก่มนุษยชาติทั้งทางตรงและทางอ้อมเอนกประการ กล่าวคือ ประโยชน์ทางตรงเป็นประโยชน์ที่มนุษย์ได้รับโดยตรงจากป่าไม้ มีอยู่มากมายหลายอย่างที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ล้วนได้จากป่าทั้งสิ้น เช่น ไม้ เชื้อเพลิง อาหาร ยารักษาโรค เป็นต้น สำหรับประโยชน์ทางอ้อมของป่าไม้นั้น โดยมากมักมองกันไม่ค่อยเห็น และคิดคำนวณออกมาเป็นเงินได้ยาก แต่ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประโยชน์ทางตรง เช่น ทำให้มนุษย์ได้มีน้ำกินน้ำใช้โดยสม่ำเสมอ ช่วยบรรเทาความรุนแรงของลมฟ้าอากาศ เป็นที่พักผ่อนหย่อน เป็นต้น

ประโยชน์ในทางตรงของทรัพยากรป่าไม้นั้นมีบทบาทสำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงหรือในพื้นที่ป่าจะมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในลักษณะต่าง ๆ (สุนันต์ อรุณนพรัตน์, 2543) ดังนี้

1. การใช้พื้นที่ป่าเพื่อการเลี้ยงสัตว์
2. การนำไม้พินและถ่านจากพื้นที่ป่าเพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือน หรือใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น อุตสาหกรรมสาวไหม การเผาโอ่ง การบ่มใบยาสูบ ฯลฯ
3. พืชอาหาร นอกจากใช้ทรัพยากรจากป่าไม้และพื้นที่ป่าเพื่อประโยชน์ในด้านต่างๆ แล้ว ป่าไม้ยังเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติที่สำคัญของราษฎรในชนบท
4. พืชสมุนไพร ประชาชนในชนบทได้มีการเก็บสมุนไพรจากป่าเพื่อใช้บำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ส่วนต่างๆ ของพืชที่สามารถนำมาใช้ทำสมุนไพร ได้แก่ ลำต้น ใบ หัว เหง้า ราก กระจับ เปลือก เมล็ด ผล ดอก ฯลฯ
5. ไม้ท่อนหรือไม้ก่อสร้าง ราษฎรที่อาศัยอยู่ใกล้พื้นที่ป่าได้มีการตัดไม้จากป่าเพื่อนำไปสร้างเป็นที่อยู่อาศัย ไม้จะถูกนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของบ้าน เช่น ไม้ทำเสาบ้าน ฝาบ้าน พื้นบ้าน ตง คาน วงกบ ฯลฯ
6. การใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ เช่น นำไม้ใช้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น เครื่องมือกสิกรรม เครื่องมือประมง เครื่องดักสัตว์ เครื่องดนตรี ฯลฯ

สำหรับ วุฒิปด ห้วยเมืองแก้ว และคณะ (2539) กล่าวว่า การดำรงชีวิตของชาวชนบทที่อยู่รายรอบป่าส่วนใหญ่จะต้องพึ่งพิงป่าเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการเข้าไปตัดไม้สำหรับสร้างที่อยู่อาศัย และใช้สอยอื่น ๆ รวมทั้งหาพื้นที่ป่าเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงในการประกอบกิจกรรมประจำวันในครัวเรือน หรือเข้าไปเก็บหาของป่า เช่น เห็ด พืชผัก ผลไม้ เพื่อการยังชีพ ถ้าหากมีเหลือเฟือก็สามารถนำมาจำหน่ายเป็นรายได้เสริมของครัวเรือน

นิวัต เรืองพานิช (2542) ยังได้กล่าวอีกว่าลักษณะการพึ่งพิงป่า หรือการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของของชาวชนบทมี 3 ลักษณะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การพึ่งพิงเพื่อยังชีพ เป็นลักษณะการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญที่สุดของครัวเรือนชนบทมาตั้งแต่อดีตกาล แม้แต่ในปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านต่าง ๆ มีการผลิตสินค้า

และบริการเพื่อการยังชีพ ซื่อขายแลกเปลี่ยนและบริโภคกันในระหว่างสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับชุมชนเมือง ชุมชนชนบท จนถึงชุมชนระหว่างประเทศก็ตาม แต่ชาวชนบทส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพิงป่าไม้ในฐานะแหล่งทรัพยากรเพื่อการยังชีพในรูปแบบของปัจจัย 4 เริ่มตั้งแต่ การเก็บหาอาหารจากพืช ผัก ป่าไม้จากส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ ทั้งดอก ใบ ผล เมล็ด ลำต้น ราก รวมทั้งอาหารที่ได้จากสัตว์ป่าหรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่า ซึ่งอาหารธรรมชาติเหล่านี้มีคุณค่าตามหลักโภชนาการทุกด้าน คือ มีทั้งคาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน วิตามิน และเกลือแร่ นอกจากนี้ยังใช้ในการเป็นส่วนประกอบของการผลิตอาหารในรูปแบบของเชื้อเพลิง เช่น ฟืนและถ่าน ในด้านของเครื่องนุ่งห่ม มนุษย์ในสมัยโบราณใช้ใบไม้ เปลือกไม้ และเส้นใยจากไม้มาทำเป็นเครื่องนุ่งห่มให้พ้นจากความร้อนหนาว แม้ในปัจจุบันก็ยังใช้ในเครื่องนุ่งห่มที่ทำมาจากไม้ เช่น การสกัดเนื้อไม้มาทำเป็นไหมเทียม ในด้านที่อยู่อาศัยของครัวเรือนชนบทนั้นจะมีการผลิตจากป่าประกอบกันขึ้นเป็นโครงร่าง และส่วนประกอบของที่อยู่อาศัยทุกหลังคาเรือน เช่น เสา พื้น ตง โครงหลังคา ฝา ฯลฯ

2. การพึ่งพิงเพื่อสร้างรายได้ เป็นลักษณะการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ที่ครัวเรือนชนบทเก็บหาทรัพยากรป่าไม้ นำไปขายเป็นรายได้ครัวเรือนเพื่อการแลกเปลี่ยนกับสิ่งอุปโภคบริโภคที่ครัวเรือนขาดแคลนหรือหาไม่ได้จากป่าไม้ ลักษณะการขายแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การขายทรัพยากรที่เก็บหามาได้จากป่าโดยคงสภาพเดิม เช่น ฟืน เห็ด อาหารจากพืชผักป่า ผลไม้ป่า หรือเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่า อีกประการหนึ่ง ได้แก่ การขายทรัพยากรที่เก็บหามาได้จากป่าโดยการแปรรูปแล้ว เช่น เลื่อ ผลิตภัณฑ์จากไม้ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ หัตถกรรมต่าง ๆ จากหวาย ไม้ไผ่ และหากมองภาพรวมในระดับประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่า ทรัพยากรป่าไม้เหล่านี้สามารถส่งเป็นสินค้าส่งออกทำรายได้ให้ประเทศเป็นจำนวนมาก

3. การพึ่งพิงเพื่อเป็นปัจจัยการผลิต เป็นลักษณะการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ที่ครัวเรือนชนบทนำทรัพยากรจากป่าไม้มาใช้เป็นปัจจัยการผลิต ซึ่งโดยทั่วไปมักเป็นเกษตรกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรง ได้แก่ ครัวเรือนชนบทนำทรัพยากรป่าไม้มาใช้ทำเป็นเครื่องมือหรือส่วนประกอบของเครื่องมือในการเกษตร เช่น จอบ เสียม คราด คันไถ นำมูลค้างคาวมาใช้ทำปุ๋ย นำส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้มาใช้เป็นอาหารสัตว์เลี้ยง ใช้วัสดุที่ได้จากป่าไม้มาทำเป็นยาปราบศัตรูพืช เช่น สะเดา แม้กระทั่งการใช้พื้นที่ป่าไม้เป็นที่ดินในการผลิตพืชเกษตรกรรมโดยตรง ส่วนในทางอ้อม ได้แก่ นอกจากป่าช่วยในการกำจัดแมลงศัตรูพืช ต้นไม้ในป่าตรึงธาตุอาหารของพืชไว้ที่ปมรากรวมกับปุ๋ยที่เกิดจากการทับถมของอินทรีย์สารจากพืช และสัตว์ต่าง ๆ ปลดปล่อยออกจาก

ป่าไม้มาตามกระแสการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรรมของชุมชน เป็นการปรับปรุงคุณสมบัติทางกายภาพของดินรวมทั้งเป็นแหล่งผลิตน้ำเพื่อการเกษตรกรรมในหน้าแล้ง

สำหรับ สปป.ลาว ได้แบ่งการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ในทางตรงออกเป็น 2 ประเภท คือ ส่วนที่เป็นไม้ (timber) และส่วนที่ไม่ใช่ไม้ (non-timber) ได้แก่ ผลผลิตป่าไม้ที่เป็นอาหาร เช่น พืชผักป่า ผลไม้ป่า เนื้อสัตว์ป่า และสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ ผลผลิตป่าไม้ที่เป็นเส้นใย เช่น แขนง (broom-grass) ปอสา (paper mulberry bark) เป็นต้น ผลผลิตป่าไม้ที่เป็นยา เช่น มะแขน่ง (cardamom) มะตาว (sugar palm fruits) เป็นต้น และผลผลิตป่าไม้ที่ใช้ในอุตสาหกรรมเคมี เช่น ครั่ง (sealing wax) ยาน (benzoic) จีซีหรือชันยาเรื่อ (dammar resin) เป็นต้น (กระทรวงกลาโหม-ป่าไม้ และองค์การวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2548) และเพื่อให้ประชาชนลาวทุกคนเข้ามามีสิทธิในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าวอย่างเท่าเทียมกัน จึงได้แบ่งการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ออกเป็น 4 ประเภท (สภาแห่งชาติ, 2550) ดังนี้

1. การใช้ประโยชน์ป่าไม้และผลผลิตป่าไม้ เพื่อสาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน คือ การนำไม้มาใช้เพื่อสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เช่น ห้องการประจำหมู่บ้าน (สถานที่ทำงานของผู้ใหญ่บ้าน) โรงเรียน และสุสาน (สถานีนอนามัย) โดยนำไม้จากป่าชุมชนของหมู่บ้านเท่านั้น แต่ต้องได้รับอนุญาตจากส่วนปกครองเมือง ตามการเสนอของหน่วยงานป่าไม้ประจำเมือง และตามแผนการทำไม้ประจำปีของแขวงที่รัฐบาลได้รับรองแล้ว สำหรับการนำผลผลิตป่าไม้ที่ไม่เป็นสินค้าเพื่อเป็นยา รักษาโรค การตกแต่ง งานวางแสดง และอื่น ๆ ให้เก็บในเขตป่าไม้ที่ได้จัดแบ่งให้แล้ว

2. การใช้ประโยชน์ป่าไม้เพื่อครอบครัว คือ การใช้ไม้ที่รัฐอนุญาตให้ประชาชนภายในหมู่บ้านใช้ไม้ประเภทไม่หวงห้ามจากป่าชุมชนของหมู่บ้าน เพื่อปลูกสร้าง และซ่อมแซมบ้านเรือนเฉพาะครอบครัวที่จำเป็น เช่น ครอบครัวที่ยังไม่มีบ้านเรือนอยู่อาศัย เรือนเก่าแก่ ทรวดโทรม หรือถูกเสียหายจากภัยพิบัติ โดยได้รับการรับรองจากองค์การปกครองบ้าน และอนุมัติจากหน่วยงานกลาโหมและป่าไม้เมืองตามระเบียบการเฉพาะ

3. การใช้ประโยชน์ป่าไม้ตามประเพณี คือการใช้ประโยชน์ป่าไม้ และผลผลิตป่าไม้ตามประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา โดยสอดคล้องกับระเบียบ กฎหมาย โดยที่รัฐอนุญาตให้ใช้ไม้ และเก็บผลผลิตป่าไม้ประเภทไม่หวงห้ามเพื่อใช้ในครอบครัว แต่ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสิทธิประโยชน์ของบุคคล หรือองค์กรอื่นด้วย

4. การใช้ประโยชน์ป่าไม้ และผลิตผลป่าไม้เพื่อธุรกิจ คือการใช้ประโยชน์ป่าไม้เพื่อการท่องเที่ยว เป็นสถานที่พักผ่อน และการทำไม้ และผลผลิตป่าไม้เป็นสินค้าตามขอบเขตที่กำหนดไว้ เช่น การท่องเที่ยว และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สามารถดำเนินการได้ในเขตป่าป้องกัน ป่าสงวน และป่าผลิต การทำไม้ และผลิตผลป่าไม้เพื่อเป็นสินค้าให้ดำเนินการได้ในเขตก่อสร้างพื้นฐาน เขตป่าผลิต และกระทำการให้ถูกต้องตามหลักการที่กำหนดไว้

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่าป่าไม้มีคุณค่าประโยชน์ต่อบุคคลทั้งทางตรง และทางอ้อม โดยเฉพาะประโยชน์ในทางตรงนั้นมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เนื่องจาก พื้นที่ป่าไม้เป็นแหล่งของความอุดมสมบูรณ์ทางพืชพันธุ์ สัตว์ป่า ที่เหมาะแก่การใช้ประโยชน์เอนกประการ เช่น นำไม้มาใช้ในการสร้างบ้าน ทำฟืน หรืองานก่อสร้างอื่นๆ นำของป่า สัตว์ป่ามาใช้เป็นอาหาร ยารักษาโรค หรือใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น สำหรับการศึกษารายนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาเฉพาะลักษณะ ปริมาณ และมูลค่าทรัพยากรป่าไม้ที่ชุมชนในพื้นที่ศึกษาได้นำมาใช้ประโยชน์โดยตรงเท่านั้น จะไม่รวมถึงการใช้ประโยชน์โดยทางอ้อม เช่น การใช้ประโยชน์ป่าไม้เพื่อการท่องเที่ยว หรือพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คำว่า “มูลค่า” มีความหมายทั้งในระดับทั่ว ๆ ไปที่สะท้อนถึงความสำคัญของสิ่งนั้นๆ ทางด้านจิตใจ ตลอดจนมูลค่าในความหมายที่เป็นตัวเงินที่สะท้อนผ่านกลไกตลาด สำหรับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลประโยชน์หรือมูลค่า (benefit or value) ที่เกิดขึ้นนั้นมักไม่ได้สะท้อนผ่านราคาหรือมูลค่าตลาด หรือเรียกโดยทั่วไปว่าเป็นมูลค่าที่ไม่ผ่านตลาด (non-market value) (เพ็ญพร เจนการกิจ, 2548) ซึ่งสอดคล้องกับ สันติ สุขสอาด (2549) กล่าวว่า ทรัพยากรป่าไม้บางประเภทไม่มีราคาซื้อขายผ่านกลไกการตลาด โดยเฉพาะคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากความอุดมสมบูรณ์ของป่า ด้วยเหตุผลนี้ นักเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมจึงได้พัฒนาแนวคิดหนึ่งขึ้นมาเรียกว่า “ค่าทางเศรษฐกิจทั้งหมด” (total economic value) ซึ่งจะช่วยให้รู้ถึงค่าเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ของทรัพยากรธรรมชาติ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2542) ทั้งจะทำให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าและความมีอยู่อย่างจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเป็นเครื่องมือเชิงวิเคราะห์ต่อการตัดสินใจในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สมพร อิศวิลานนท์, 2540)

ค่าทางเศรษฐกิจทั้งหมดหรือมูลค่ารวมทางเศรษฐศาสตร์ (total economic value) ของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ มูลค่าจากการใช้ (use value) และมูลค่าจากการไม่ได้ใช้ (non-use value) (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2542) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. มูลค่าสำหรับการใช้ (use value) แยกออกเป็น 4 ประเภท คือ

1.1 มูลค่าการใช้โดยตรง (direct use value) ค่าประเภทนี้เกิดจากการทำธุรกิจโดยตรง เช่น รายได้จากการทำไม้ หรือนำทรัพยากรป่าไม้มาใช้สอยหรือบริโภคภายในครัวเรือนหรือนำไปจำหน่ายเป็นสินค้า รวมไปถึงประโยชน์ที่ได้จากการเข้าไปนันทนาการในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เป็นต้น

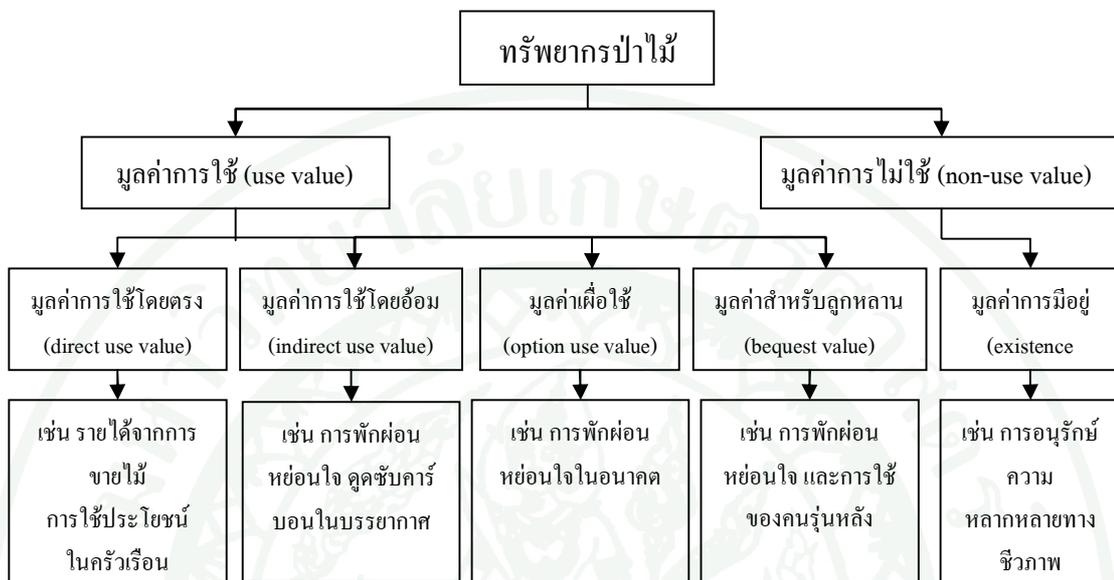
1.2 มูลค่าการใช้โดยอ้อม (indirect use value) ทรัพยากรป่าไม้มีค่าเนื่องจากมีการใช้ประโยชน์ในทางอ้อม เช่น สำหรับการพักผ่อน แต่ก็อาจมีความสำคัญในการกักเก็บคาร์บอนในเนื้อไม้ด้วย

1.3 มูลค่าเพื่อใช้ (option use value) ทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน แต่จะเก็บไว้เพื่อใช้ในอนาคต เช่น รักษาป่าไว้เพื่อให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในอนาคต

1.4 มูลค่าสำหรับลูกหลาน (bequest value) เป็นมูลค่าเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้ลูกหลานใช้ประโยชน์

2. มูลค่าสำหรับการไม่ใช้ประโยชน์ (non-use value) ก็คือ มูลค่าการคงอยู่ (existence-value) ซึ่งหมายถึงมูลค่าที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของบุคคลที่ต้องการให้ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ใดหนึ่งได้รับการสงวนให้คงอยู่อย่างยั่งยืนตลอดไปแม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะไม่มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม แต่ถ้าทรัพยากรป่าไม้นั้นๆ หากถูกทำลายและไม่มีโอกาสฟื้นสภาพกลับมาอีก มูลค่าส่วนนี้จะสูญหายไป ทำให้รู้สึกผิดหวัง เสียหาย เช่น พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น (วุฒิพล หัวเมืองแก้ว, 2548)

จากมูลค่ารวมทางเศรษฐศาสตร์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยยกตัวอย่างทรัพยากรป่าไม้ สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 1 ซึ่งแสดงถึงองค์ประกอบของมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของทรัพยากรป่าไม้

ภาพที่ 1 มูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้
ที่มา: ดัดแปลงจาก เบญจพรหม ชินวัตร (2538)

จากการกล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่ามูลค่าของทรัพยากรป่าไม้ไม่ได้เน้นมูลค่าจากการใช้ประโยชน์เฉพาะด้าน เช่น ป่าไม้จะต้องให้ประโยชน์เฉพาะการทำธุรกิจไม้เท่านั้น แต่รวมไปถึงมูลค่าประโยชน์ของป่าไม้ในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น มูลค่าที่เกิดจากการใช้ประโยชน์โดยทางอ้อม มูลค่าที่เกิดจากการรักษาไว้เพื่อจะใช้ประโยชน์ในอนาคต มูลค่าสำหรับลูกหลาน มูลค่าที่เกิดจากการไม่ใช้ประโยชน์ แต่สำหรับการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยมีงบประมาณ และเวลาวิจัยจำกัด ฉะนั้นจึงเลือกศึกษาเฉพาะมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้โดยตรงเท่านั้น ได้แก่ มูลค่าที่เกิดจากการนำเอาทรัพยากรป่าไม้มาใช้สอยภายในครัวเรือน และมูลค่าที่เกิดจากการนำเอาทรัพยากรป่าไม้มาขาย โดยใช้ราคาสินค้าผลิตภัณฑ์ป่าไม้แต่ละชนิดที่วางขายในพื้นที่ศึกษาเป็นปัจจัยในการหามูลค่าดังกล่าว ซึ่งมูลค่าที่คำนวณได้ เป็นมูลค่าขั้นต้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้ เมื่อถูกใช้ประโยชน์ย่อมทำให้เกิดความเสื่อมโทรมลง และยิ่งไปกว่านั้น หากไม่มีแนวทางการจัดการป่าไม้ที่ดีแล้ว ประโยชน์ที่มนุษย์ได้รับจากทรัพยากรป่าไม้คงหมดสิ้นไปในที่สุด ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ การอนุรักษ์จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการป้องกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ โดยมีนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านป่าไม้หลายท่านให้แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไว้ดังนี้

นิวัติ เรืองพานิช (2542) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติว่า หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด คือ ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและมีการสูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด ตลอดจนจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้ทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงมิได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้เฉย ๆ แต่จะต้องนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะด้วย

สุวรรณ ภาณุภา (2543) กล่าวว่า การอนุรักษ์จะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการเลือกวิถีปฏิบัติ โดยการคำนึงถึงประโยชน์ที่จะมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

1. การใช้ หมายถึง การถูกนำไปใช้ในหลายรูปแบบ เช่น การบริโภคโดยตรง ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัส การให้ความสะดวกสบายและความปลอดภัย รวมไปถึงพลังงาน เหล่านี้จำเป็นต้องเป็นการใช้อย่างยั่งยืน
2. การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวม และการเก็บรักษาทรัพยากรที่มีแนวโน้มที่จะขาดแคลนในบางเวลา หรือว่าจะเกิดวิกฤตการณ์ขึ้นในบางครั้งคราวอาจจะเก็บกักเอาไว้เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในปริมาณที่สามารถควบคุมได้
3. การรักษาซ่อมแซม หมายถึง เป็นการทำให้ทรัพยากรที่ขาดหายไปหรือเป็นปัญหา และหรือเสื่อมโทรมเป็นจุดพื้นฐานเล็กๆ สามารถนำไปฟื้นคืนสภาพเดิมได้ อาจเป็นการนำใช้เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นช่วยให้ดีขึ้นเหมือนเดิมจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

4. การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใดๆ ต่อทรัพยากรหรือสิ่งเสื่อมโทรมให้สิ่งเหล่านั้นเป็นปกติ สามารถเอื้อประโยชน์ในการใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งการฟื้นฟูต้องใช้เวลาและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยด้วย

5. การป้องกัน หมายถึง การป้องกันปกป้องสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว แต่ไม่ให้อุบัติการณ์ไปมากกว่าเดิม รวมไปถึงการป้องกันสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นด้วย การป้องกันจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยี และการวางแผน ลักษณะเช่นเดียวกับการอนุรักษ์อื่นๆ

6. การสงวน หมายถึง การเก็บรักษาไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือนำไปใช้ด้วยวิธีใดๆ ก็ตาม การสงวนอาจกำหนดเวลาที่เก็บไว้โดยมิให้มีการแตะต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ได้

7. การแบ่งเขต หมายถึง การแบ่งเขตหรือการแบ่งออกเป็นกลุ่มๆ ประเภทตามสมบัติของทรัพยากรสาเหตุที่สำคัญเพราะวิธีการให้ความรู้หรือการระเบียบที่นำมาใช้นั้นไม่ได้ผล หรือต้องการแบ่งเขตให้ชัดเจนเพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แต่ถึงอย่างไรก็ตามการแบ่งเขตนี้ต้องมีการสร้างมาตรการกำกับด้วยฉะนั้นจะไม่เกิดผล

สำหรับการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ใน สปป.ลาว จากร้อยละ 70 เมื่อ 60 ปีก่อนเหลือเพียงร้อยละ 41.5 ของพื้นที่ประเทศ ดังนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้พื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายมากไปกว่าเดิมนั้นหน่วยงานเกี่ยวข้องกับการป่าไม้ จึงได้วางแผนหรือวิธีการสำคัญเพื่อดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (ภูเวียง ถัดดาวงศ์, 2548) ดังนี้

1. การปลูกป่าทดแทน การปลูกสร้างสวนป่า สวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ และสวนสาธารณะ
2. ดำเนินการคุ้มครองป่าไม้ เช่น ประกาศตั้งอุทยานแห่งชาติ วนอุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตามเงื่อนไขที่เหมาะสม
3. ป้องกันการบุกรุกทำลายป่า เช่น การถางป่าเพื่อทำไร่ การลักลอบตัดไม้
4. ป้องกันไฟป่า เช่น การเผาเพื่อกำจัดวัชพืช การเผาเพื่อการเลี้ยงสัตว์ และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อันเป็นผลกระทบร้ายแรงต่อกับทรัพยากรป่าไม้

5. ปรับปรุงวิธีการทำไม้ ซึ่งจะช่วยลดการสูญเสียไม้ที่ตัด โค่นลงมา และเป็นการป้องกันมิให้ป่าไม้ที่ได้รับการสัมปทานทำไม้เสื่อมโทรม

6. นำเนื้อไม้มาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด เช่น ไม้ที่เหลือจากการแปรรูปนำมาใช้เป็นวัสดุก่อสร้างแล้ว จะนำไปเป็นวัตถุดิบในการทำแผ่นซีเมนต์อัด เครื่องใช้ขนาดเล็ก เป็นต้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

7. การป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้นกับป่าไม้ เนื่องจากแมลงและโรคพืช เช่น แมลงทำลายใบ แมลงประเภทเจาะต้น แมลงไขใส่หน่อและยอด แมลงทำลายกิ่งก้าน และแมลงที่กัดราก เป็นต้น

8. ให้การศึกษาอบรม และการเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐในทุกระดับให้ทราบถึงประโยชน์ และคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งวิธีการอนุรักษ์ ดิน น้ำและป่าไม้

จากแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สามารถสรุปได้ว่า เป้าหมายหลักของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คือ การปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้มีไว้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาประยุกต์เป็นข้อคำถามเพื่อเป็นมาตรวัดความตระหนักของชุมชนในพื้นที่ศึกษาที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก และการวัดความตระหนัก

แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก

ความตระหนัก (awareness) เป็นความรู้สึกสำนึกในใจของบุคคล เป็นนามธรรมซึ่งจับต้องไม่ได้ โดยมีนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

มนัส สุวรรณ (2532) ให้ความหมายคำว่า ความตระหนักในเรื่องธรรมชาติและสภาพแวดล้อมไว้ว่าน่าจะหมายความรวมถึง 4 ประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ความรู้จริง ความซาบซึ้ง (appreciation) ในประเด็นนี้ เน้นถึงความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องที่สนใจ

2. มีความรัก ความหวงแหน ประเด็นนี้ เน้นความรักความหวงแหนในสิ่งที่เข้าใจอย่างซาบซึ้งว่าเป็นสิ่งที่ถูก เป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

3. มีความวิตก ห่วงใย เน้นความวิตกห่วงใยในลักษณะที่ตรงข้ามกับประเด็นที่สอง กล่าวคือเป็นกรณีของสิ่งที่เข้าใจอย่างซาบซึ้งว่าอะไรเป็นสิ่งผิด เป็นสิ่งที่ไม่ดีและเป็นสิ่งที่เป็นผลเสียและไม่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมก็มีความรู้สึกเป็นห่วงเป็นกังวลว่าจะมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของตนเองและสังคม

4. ทำจริง ปฏิบัติจริง เพราะลำพังการรู้จริง มีความรัก หวงแหนและความวิตกกังวล ห่วงใย ในสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคงไม่ทำให้เกิดผลในเชิงบวกมากนัก หากความตระหนักในประเด็นดังกล่าวมิได้มีการทำจริง หรือปฏิบัติจริง การทำจริง หรือปฏิบัติจริงนี้ไม่ได้เน้นแบบสุดขั้ว ในลักษณะการบังคับว่าต้องทำ แต่มีข้อแม้ว่าทำจริงหรือปฏิบัติจริงในกรณีที่ทำได้หรือเป็นไปได้

สุภัทศรี พิรสรัตน์ (2543) ได้ให้ความหมายของความตระหนักไว้ว่า ความตระหนักเป็นพฤติกรรมทางด้านอารมณ์ หรือความรู้สึก (effective domain) เป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดของความรู้ ความคิด ปัจจัยด้านความรู้สึกและอารมณ์นั้น มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความรู้ความคิดเสมอ ความรู้เป็นสิ่งที่เกิดจากข้อเท็จจริง ประสบการณ์การสัมผัสและใช้จิตไตร่ตรองคิดหาเหตุผล แต่ความตระหนักเป็นเรื่องของโอกาสการสัมผัสจากสิ่งเร้าโดยไม่ตั้งใจ การใช้จิตไตร่ตรองแล้วเกิดความสำนึกต่อปรากฏการณ์หรือสถานการณ์นั้น ๆ และในเรื่องของความตระหนักนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับความจำ หรือการรำลึกมากนัก เพียงแต่จะรู้สึกว่ามีสิ่งนั้นอยู่ (conscious of something) ซึ่งขั้นตอน และกระบวนการเกิดความตระหนักสามารถแสดงได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก

ที่มา: สุภัทศรี พิรสรัตน์ (2543)

จากรูปที่ 2 ความตระหนักเป็นผลของกระบวนการทางปัญญา (cognitive process) กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า หรือรับสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วจะเกิดการรับรู้ขึ้น เมื่อเกิดการรับรู้แล้วต่อไปก็จะนำไปสู่การเกิดความเข้าใจในสิ่งเร้านั้น คือ เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งเร้านั้น และนำไปสู่การเรียนรู้เป็นขั้นตอนต่อไป คือ มีความรู้ในสิ่งนั้น และเมื่อบุคคลเกิดความรู้แล้วก็ มีผลนำไปสู่ความตระหนักในที่สุด และทั้งความรู้และความตระหนักนี้ ก็จะนำไปสู่การกระทำ หรือ พฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้นๆ ต่อไป

เนื่องจากความตระหนักของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับความรู้ของแต่ละบุคคล ดังนั้น ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้จึงมีผลต่อความตระหนักด้วย สอดคล้องกับ ทนงศักดิ์ ประสบกิตติคุณ (2534) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก ดังนี้

1. ประสบการณ์ที่มีต่อการรับรู้
2. ความเคยชินต่อสภาพแวดล้อม ถ้าบุคคลมีความเคยชินต่อสภาพแวดล้อมนั้นก็ทำให้บุคคลนั้นตระหนักต่อสิ่งที่เกิดขึ้น
3. ความเอาใจใส่และการให้คุณค่า ถ้ามนุษย์มีความเอาใจใส่เรื่องใดมากก็就会有ความตระหนักในเรื่องนั้นมาก
4. ลักษณะและรูปแบบของสิ่งเร้า ถ้าสิ่งเร้านั้นสามารถทำให้ผู้พบเห็นเกิดความสนใจยอมทำให้ผู้พบเห็นเกิดการรับรู้และตระหนักขึ้น
5. ระยะเวลาและความถี่ในการรับรู้ ถ้ามนุษย์ได้รับการรับรู้บ่อยครั้งหรือนานเท่าไรก็ยิ่งทำให้มีโอกาสเกิดความตระหนักได้มากขึ้นเท่านั้น

จากการตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับความตระหนักพอสรุปได้ว่า ความตระหนักเป็นความรู้สึก รับผิดชอบของบุคคลที่สำนึกถึงสิ่งต่าง ๆ ในปรากฏการณ์ โดยผ่านการสัมผัส การรับรู้ ความเอาใจใส่ การให้คุณค่า และการเรียนรู้ ซึ่งความตระหนักเป็นองค์ประกอบอันจะนำไปสู่ความพร้อมที่จะแสดงหรือกระทำพฤติกรรมต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เพราะผู้วิจัยคิดว่า ถ้าหากชุมชนขาดความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แล้วก็จะแสดงว่าชุมชนไม่รู้ถึงคุณค่า

ของทรัพยากรป่าไม้และจะนำไปสู่การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างฟุ่มเฟือย และจะไม่เกิดการ
ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในที่สุด และตรงข้ามหากชุมชนมีความตระหนักในการปกป้องรักษาป่า
ย่อมนำมาซึ่งการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่า และนำไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน
สืบต่อไป

การวัดความตระหนัก

ความตระหนักเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการรับรู้ การสำนึกของบุคคลที่มีต่อสภาพแวดล้อม
ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวกับด้านความรู้สึกและอารมณ์ ดังนั้น การที่จะทำการวัดและ
การประเมินจึงต้องมีหลักการและวิธีการตลอดจนเทคนิคที่จะใช้วัด อย่างไรก็ตามเนื่องจากความ
ตระหนักเป็นพฤติกรรมขั้นต้นของทัศนคติด้านความรู้สึกรับชอบ จึงสามารถนำเครื่องมือวัดทัศนคติมา
ใช้ในการวัดความตระหนักได้เช่นกัน บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธิ (2535) ได้กล่าวถึงเครื่องมือที่ใช้
วัดความตระหนักโดยแบ่งเป็นประเภทดังนี้

1. วิธีการสัมภาษณ์ (interview) เป็นการสัมภาษณ์ชนิดที่มีโครงสร้างคำถามที่แน่นอน
(structured item) โดยสร้างคำถามและมีคำตอบให้เลือกเหมือนกับแบบสอบถามชนิดเลือกตอบและ
คำถามจะต้องตั้งไว้ก่อนจัดเรียงลำดับก่อนหลังไว้อย่างดี หรืออาจเป็นแบบไม่มีโครงสร้างคำถาม
(unstructured item) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้เพียงหัวข้อใหญ่ให้ผู้ตอบมีโอกาสตอบอย่าง
อิสระและคำถามก็เป็นไปตามโอกาสอันววยในขณะที่สนทนากัน
2. แบบสอบถาม (questionnaire) แบบสอบถามอาจเป็นชนิดปลายปิดหรือปลายเปิด หรือ
ผสมระหว่างปลายปิดและปลายเปิดก็ได้
3. แบบตรวจสอบรายการ (checklist) เป็นเครื่องวัดชนิดที่ให้ตรวจสอบว่า เห็นด้วย ไม่เห็น
ด้วย หรือมี ไม่มี สิ่งที่กำหนดตามรายการอาจอยู่ในรูปของการทำเครื่องหมายหรือเลือกตอบว่า ใช่
หรือ ไม่ใช่ ก็ได้
4. มาตรการวัดอันดับคุณภาพ (rating scale) เครื่องมือชนิดนี้เหมาะสำหรับวัดอารมณ์และ
ความรู้สึกที่ต้องการทราบความเข้ม (intensity) ว่ามีมากน้อยเพียงใดในเรื่องนั้นๆ

5. การใช้ความหมายภาษา เทคนิคการวัดโดยใช้ความหมายภาษาเป็นเครื่องมือที่วัดได้ครอบคลุมมากชนิดหนึ่ง เครื่องมือวัดชนิดนี้ประกอบด้วยเรื่องซึ่งถือเป็น “สิ่งกัป” และจะมีคุณศัพท์ที่ตรงข้ามกันเป็นคู่ประกอบสังกัปนั้นหลายคู่ แต่ละคูมี 2 ขั้ว ช่วงห่างระหว่าง 2 ขั้วนี้ แยกออกเป็น 3 พวกใหญ่ๆ คือ พวกที่เกี่ยวกับการประเมินค่า (evaluation) พวกที่เกี่ยวกับศักยภาพ (potential) และพวกที่เกี่ยวกับกิจกรรม (activity)

การวัดความตระหนักมีหลายวิธีและจะใช้วิธีใดนั้นขึ้นอยู่กับผู้วิจัยที่จะเลือกเพื่อให้ความเหมาะสมกับงานของตน สำหรับการศึกษานี้ ได้ใช้วิธีการวัดความตระหนักแบบมาตราวัดอันดับคุณภาพ (rating scale) เพราะเป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสมต่อการวัดอารมณ์และความรู้สึกที่ต้องการทราบความเข้ม (intensity) ว่ามีมากน้อยเพียงใดในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

งานวิจัยเกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการมูลค่าและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

จากการตรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับชุมชนท้องถิ่นของประเทศไทย พบว่ามี 2 ลักษณะการใช้ประโยชน์ คือ การนำทรัพยากรป่าไม้มาใช้ภายในครัวเรือนและการใช้เพื่อการค้าขาย ดังที่ วิสิทธิ์ชัย เขตสกุล (2544) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชนรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว พบว่า ราษฎรมีการเก็บหาของป่ามาใช้ประโยชน์ร้อยละ 18.30 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด โดยมีการใช้ประโยชน์หน่อไม้สูงสุด คิดเป็นปริมาณเฉลี่ย 8.75 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี รวมปริมาณทั้งหมด 56,950.32 กิโลกรัมต่อปี คิดเป็นมูลค่า 284,461.00 บาท ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ทั้งในครัวเรือนและจำหน่าย ต่อมา มงคล ศรีอนันต์ (2545) ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์ของป่าของครัวเรือนราษฎรในอำเภอป่าสัก จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการใช้ประโยชน์ของป่า เช่น ไม้ฟืน หวาย และพืชอาหารอื่นๆ มีทั้งการใช้บริโภคภายในครัวเรือนและจำหน่าย

หลังจากนั้น สิริทัย แทนแก้ว (2548) ได้ศึกษาในเขตพื้นที่ชุมชนโนนใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ชุมชนดังกล่าวมีการใช้ไม้เพื่อสร้างบ้านและนำของของป่ามาใช้ในครัวเรือนมากกว่าการค้า

โดยคิดมูลค่าทั้งหมดเท่ากับ 2,588,196 บาท (เฉลี่ย 17,140.37 บาทต่อครัวเรือน) ขณะที่ วราวุธ สุวรรณรัตน์ (2549) ได้ศึกษาในพื้นที่ชุมชนโคกบึงปรือ ตำบลสระจรเข้ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การใช้ประโยชน์จากของป่าของราษฎรมี 5 ประเภท ได้แก่ หน่อไม้ เห็ด กินได้ พืชผักป่า ผลไม้ป่า และแมลงกินได้ ครัวเรือนส่วนใหญ่เก็บหาหน่อไม้มาใช้ประโยชน์มากที่สุด คิดเป็นปริมาณเฉลี่ย 10.70 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี มูลค่าสุทธิทั้งหมดที่ชุมชนได้รับการใช้ประโยชน์ของป่า เท่ากับ 165,563.70 บาทต่อปี ซึ่งสอดคล้องกับผลของงานวิจัยของ อานนท์ ยอดญาติไทย (2551) พบว่า ชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ 10 ชนิด ได้แก่ ฟืน ไม้ไผ่ เห็ด หน่อไม้ พืชผักป่า ผลไม้ป่า แมลงและผลิตภัณฑ์ของแมลง สัตว์ป่า สมุนไพร และกล้วยไม้ป่า โดยคิดเป็นมูลค่าทั้งหมดในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สา เท่ากับ 2,215,882 บาท (มูลค่าสุทธิเฉลี่ย 1,658.55 บาทต่อครัวเรือนต่อปี)

จากการตรวจงานวิจัยข้างต้น พอสรุปได้ว่า ประเด็นการศึกษาของแต่ละงานวิจัยต่างก็ได้ศึกษาถึงมูลค่า ปริมาณ รวมถึงชนิดของผลิตผลป่าไม้ที่ชุมชนนำมาใช้ประโยชน์ทั้งภายในครัวเรือน และจำหน่าย โดยลักษณะทางสังคมของชุมชนศึกษาของแต่ละงานวิจัยจะมีความคล้ายคลึงกัน และมีความแตกต่างทางด้านพื้นที่ศึกษาทำให้ผลของการศึกษามีความแตกต่างไปด้วย สำหรับการศึกษานี้ มีประเด็นการศึกษาที่คล้ายคลึงกับงานวิจัยผ่านมา เช่น มูลค่า ปริมาณ และชนิดของผลิตผลป่าไม้ที่ชุมชนนำมาใช้ประโยชน์ทั้งภายในครัวเรือนและจำหน่าย แต่มีความแตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมา คือพื้นที่ และลักษณะทางสังคมของชุมชนศึกษามีถึง 5 ชนเผ่า ที่มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภาษาการพูด ต่างกัน

งานวิจัยเกี่ยวกับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผ่านการตรวจงานวิจัยในส่วนนี้ พบว่า งานวิจัยโดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความคิดเห็นของชุมชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สำหรับงานวิจัยเรื่องความตระหนักของชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ค่อนข้างมีน้อย ซึ่งผู้วิจัยพอรวบรวมได้เช่น จิรนุช ศักดิ์คำดวง (2546) ได้ศึกษาความตระหนักของชุมชนท้องถิ่นต่อสิทธิและหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กรณีศึกษาชุมชนรอบเขาแผงม้า อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ความตระหนักของชุมชนท้องถิ่นต่อสิทธิและหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของชุมชนท้องถิ่นต่อสิทธิและหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้คือการศึกษา รายได้ครัวเรือน ความรู้ความเข้าใจในเรื่อง

ทรัพยากรป่าไม้และความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของชุมชนตามกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกัน ขณะที่ พิเชษฐ ตุ่มมล (2546) ได้ศึกษาความตระหนักของราษฎรต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำค้างคาวและวัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี พบว่า ราษฎรกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าในระดับสูง ซึ่งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของราษฎรต่อการอนุรักษ์สัตว์ป่า ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้รวมของครัวเรือน และรายได้จากการขายสิ่งของให้กับนักท่องเที่ยว

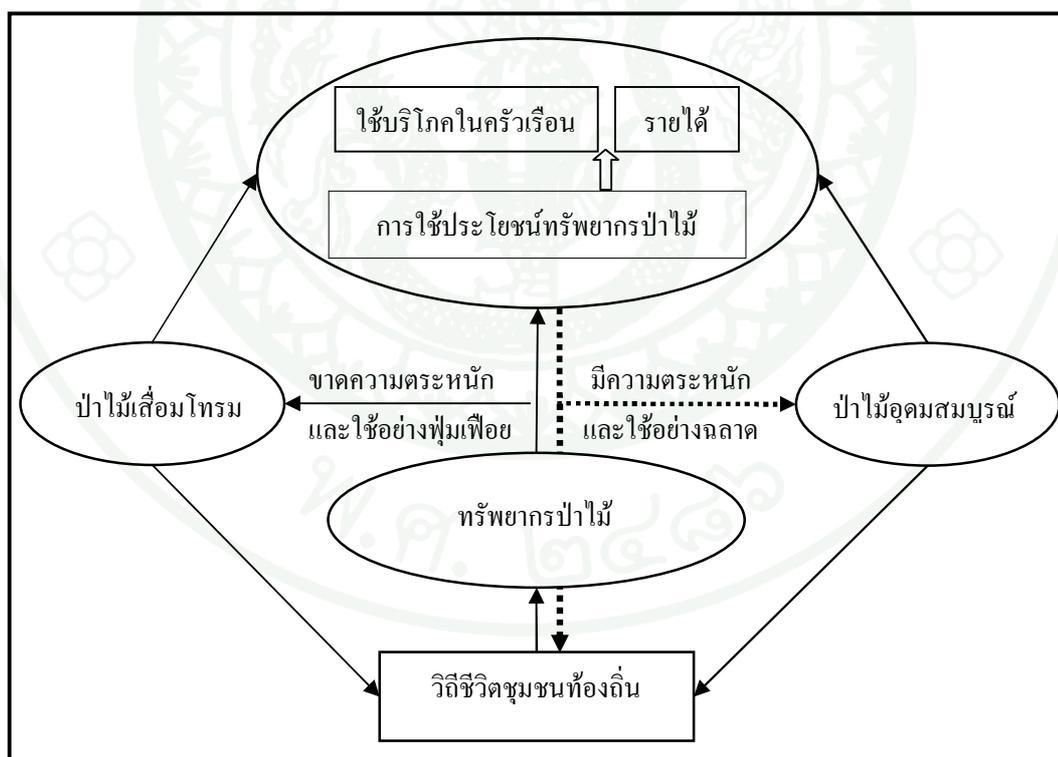
สำหรับ ธิดารัตน์ สุภาพ (2548) ได้ศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในอำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนอำเภอบางไทรส่วนมากมีความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับสูง และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ตัวแปรต่างๆ คือ อายุ อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยที่จำแนกความแตกต่างของความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนงานวิจัยของ สุปราณี สุวรรณมาลี (2550) ได้ศึกษาความตระหนักในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาตอนบน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชาวไทยพื้นเมืองและชาวเขาเผ่าม้งต่างมีความตระหนักในการใช้ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง โดยชาวไทยพื้นเมืองมีความตระหนักในมาตรวัดด้านพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด ซึ่งความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และการเข้าร่วมกิจกรรมด้านอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความตระหนักในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ ขณะที่ชาวเขาเผ่าม้งมีความตระหนักในมาตรวัดด้านกฎระเบียบการใช้ทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด โดยที่ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความตระหนักในการใช้ทรัพยากรป่าไม้

นอกจากความตระหนักในด้านป่าไม้แล้ว ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมอีก เช่น ประพล มรินทร์จินดา (2542) ได้ทำการศึกษาความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ระดับความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับสูง ซึ่งอายุ การศึกษา ตำแหน่ง อาชีพ การรับรู้ข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมมีผลต่อความตระหนัก ต่อมา อมรศักดิ์ วิงสาวณิชย์กิจ (2546) ได้ทำการศึกษาความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน พบว่า ระดับความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ในภาพทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ น้ำ อากาศ เสียง และขยะ มีค่าเฉลี่ย 3.93 จากคะแนนเต็ม 5

จากการตรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักในด้านต่าง ๆ ข้างต้น ได้นำมาซึ่งแนวทางหรือวิธีการศึกษาถึงระดับความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาครั้งนี้

กรอบแนวความคิดการวิจัย

จากการตรวจเอกสารทั้งที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำมาซึ่งกรอบแนวคิดของการศึกษาครั้งนี้ว่า การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนท้องถิ่นนั้นย่อมนำมาซึ่งรายได้และคุณค่าประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต และการใช้ประโยชน์ดังกล่าวย่อมเกิดผลอย่างยั่งยืนถ้าหากชุมชนมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากกระบวนการข้างต้น เมื่อนำมาทำการบูรณาการก็จะออกมาเป็นบทสรุปการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ศึกษา (ภาพที่ 3) ดังนี้

ภาพที่ 3 กรอบแนวความคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อของการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) โดยการรวบรวมข้อมูลจาก งานวิจัย แนวความคิด ทฤษฎี และจากหน่วยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นข้อมูลจากประเทศไทย และสปป.ลาว
2. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ได้จากสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยตรง ซึ่งแบบ สัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เช่น เพศ อายุ การนับถือศาสนา ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาการอยู่อาศัย รายได้ และขนาดถือครองที่ดิน

ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ ประเภทผลิตผลป่าไม้ที่ ครัวเรือนตัวอย่างเก็บมาใช้ประโยชน์ รวมทั้งปริมาณ และมูลค่าที่เกิดจากการนำทรัพยากรป่าไม้มา ใช้สอยในครัวเรือน และจำหน่าย

ส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความตระหนักของชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ทั้งนี้ พื้นที่ศึกษา คือ หมู่บ้านหลัก 32 มีครัวเรือนทั้งหมด 316 ครัวเรือน ประกอบด้วย 5 ชนเผ่า ได้แก่ กีมมู ม้ง ลาวลุ่ม พุน้อย และฮ่อ จำนวน 209, 61, 18, 17 และ 11 ครัวเรือน ตามลำดับ จากสัดส่วนประชากรดังกล่าวเห็นว่า ลาวลุ่ม พุน้อย และฮ่อ มีจำนวนครัวเรือนที่น้อย ดังนั้น จึงเก็บ ข้อมูลสัมภาษณ์ทุกครัวเรือน ส่วนชนเผ่ากีมมู และม้ง เห็นว่ามีจำนวนประชากรค่อนข้างมาก ดังนั้น จึงใช้วิธีการเลือกตัวอย่างตามความสะดวก (convenience sampling) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2549) โดย กำหนดสัดส่วนครัวเรือนตัวอย่างจาก 2 ชนเผ่าดังกล่าวในอัตราร้อยละ 20 ดังนั้น จะได้กลุ่ม

ตัวอย่างจากชนเผ่ากีมู 42 คริวเรือน และม้ง 12 คริวเรือน เมื่อนำคริวเรือนตัวอย่างจาก 5 ชนเผ่ามารวมกัน ($n=n_1+n_2+n_3+n_4+n_5=42+12+18+17+11=100$) จะได้คริวเรือนตัวอย่างเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้จำนวน 100 คริวเรือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ของคริวเรือนตัวอย่างใน 5 ชนเผ่า โดยการนำข้อมูลมารวบรวมลงรหัส และป้อนเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency distribution) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าร้อยละ (percent) ของข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ที่เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และข้อมูลอื่น ๆ ที่ได้จากการสังเกต และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key information) โดยนำมาเปรียบเทียบและแจกแจงรายละเอียดในรูปแบบตารางร้อยละและรูปภาพประกอบการอธิบาย เป็นวิธีการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1

2. เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้แก่ ประเภท ปริมาณ และมูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ในส่วนนี้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับชนิด ปริมาณ และราคาผลิตผลป่าไม้ชุมชนนำมาใช้ประโยชน์ (ทั้งภายในคริวเรือน และจำหน่าย) โดยนำมาแจกแจงรายละเอียดในรูปแบบตาราง เพื่อเปรียบเทียบทั้งทางด้านชนิด ปริมาณ และมูลค่าการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้ของ 5 ชนเผ่าในพื้นที่ศึกษา โดยมีวิธีการคิดมูลค่าของผลิตผลป่าไม้ที่นำมาใช้ประโยชน์ ดังนี้

1) กรณีนำมาบริโภคภายในคริวเรือน (ผลิตผลป่าไม้ที่นำมาใช้ประโยชน์ไม่มีราคาปรากฏในตลาด) สามารถคำนวณได้ด้วยวิธีการใช้ราคาเทียม (surrogate price) คู่กับปริมาณของผลิตผลป่าไม้ชนิดอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกับผลิตผลป่าไม้ที่นำมาบริโภคภายในคริวเรือนในพื้นที่ศึกษา หรือใช้ค่าเสียโอกาส (opportunity cost) เพื่อคิดมูลค่าในส่วนนี้

2) กรณีนำผลิตผลป่าไม้มาจำหน่าย สามารถคำนวณได้ด้วยวิธีการใช้ราคาตลาด (market price) คูณกับปริมาณของผลิตผลป่าไม้ชนิดนั้น ๆ

จากทั้ง 2 กรณีดังกล่าวนำมาหักต้นทุนที่ใช้ในการเก็บผลิตผลป่าไม้ จะได้มูลค่าสุทธิ (net value) ของการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งต้นทุนได้พิจารณาจากค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการเก็บผลิตผลจากป่า เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าน้ำมัน ค่าอุปกรณ์ ค่าเสื่อมของอุปกรณ์ที่ใช้ ตลอดทั้งต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายเป็นตัวเงิน เช่น ค่าเสียโอกาส (opportunity cost) ของแรงงานในครัวเรือน ซึ่งสามารถสรุปเป็นสูตรคิดมูลค่าสุทธิของผลิตผลป่าไม้ที่ประชาชนนำมาใช้ประโยชน์ทั้งภายในครัวเรือน และจำหน่าย ดังนี้

$$V = \bar{V}N$$

โดยที่

$$\bar{V} = \sum_{n=1}^{100} \frac{V_n}{100} = \frac{V_1 + V_2 + V_3 + \dots + V_{100}}{100}$$

$$V_n = R_n - C_n$$

$$R_n = \sum_k (P_k Q_k)_n$$

- กำหนดให้ V = มูลค่าสุทธิจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของครัวเรือนทั้งหมด
ในหมู่บ้านหลัก 32 ในรอบปี พ.ศ. 2552 (หน่วยเป็นบาทต่อปี)
- \bar{V} = มูลค่าสุทธิเฉลี่ยจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของครัวเรือน
ตัวอย่างทั้งหมด (หน่วยเป็นบาทต่อครัวเรือนต่อปี)
- N = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านหลัก 32 ($N=316$ ครัวเรือน)
- V_n = มูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ทั้งหมดของครัวเรือนตัวอย่าง
ที่ n (หน่วยเป็นบาทต่อปี)

- R_n = รายได้จากการเก็บผลิตผลป่าไม้ของครัวเรือนตัวอย่างที่ n
ในรอบปี พ.ศ. 2552 (หน่วยเปี๊ยะบาท)
- C_n = ต้นทุนการเก็บผลิตผลป่าไม้ของครัวเรือนตัวอย่างในรอบปี พ.ศ. 2552
(หน่วยเปี๊ยะบาท)
- P_k = ราคาเฉลี่ยของผลิตผลป่าไม้ชนิดที่ k ในรอบปี พ.ศ. 2552
(หน่วยเปี๊ยะบาท)
- Q_k = ปริมาณผลิตผลป่าไม้ชนิดที่ k ที่เก็บได้ ในรอบปี พ.ศ. 2552
- n = ครัวเรือนตัวอย่าง ($n = 1, 2, 3, \dots, 100$)

3. เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ห้ระความตระหนักของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยเกณฑ์ที่ใช้วัดระดับความตระหนัก ผู้วิจัยได้รวบรวมจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งสามารถสรุปออกเป็น 3 ประเด็นหลัก เพื่อเป็นมาตรวัดระดับความตระหนัก ได้แก่ มาตรวัดด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่า มาตรวัดด้านการปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ และมาตรวัดด้านการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อการคำนวณหาระดับความตระหนัก ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามในแต่ละมาตรวัดจำนวน 5 ข้อเท่า ๆ กัน รวมเป็น 15 คำถาม โดยคำถามแต่ละข้อมีความคิดเห็นให้เลือกอยู่ 3 ความคิดเห็น ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย แต่ละความคิดเห็นได้กำหนดการให้คะแนนคำถามทั้งที่เป็นเชิงบวก และเชิงลบเท่ากับ 3 2 และ 1 ตามลำดับ โดยได้ดัดแปลงจาก ชิดารัตน์ สุภาพ (2548) ดังนี้

ระดับความคิดเห็น	คะแนนเชิงบวก	คะแนนเชิงลบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	3	1
เห็นด้วย	2	2
ไม่เห็นด้วย	1	3

จากคำถามทั้งหมด 15 ข้อ กลุ่มตัวอย่างแต่ละรายจะมีแต้มคะแนนในแต่ละข้ออยู่ระหว่าง 1-3 คะแนน ดังนั้น มาตรวัดแต่ละด้านจะมีคะแนนอยู่ระหว่าง 5-15 คะแนน และระดับความตระหนักโดยรวมจะมีคะแนนอยู่ระหว่าง 15-45 คะแนน จากนั้นหาค่าเฉลี่ยของแต่ละข้อคำถามแล้วนำมารวมกันจะได้ค่าระดับความตระหนักในแต่ละมาตรวัด และสุดท้ายนำค่าระดับความตระหนักในแต่ละมาตรวัดมารวมกันก็จะได้ค่าระดับความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สำหรับเกณฑ์การวัดระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ผู้วิจัยได้กำหนดเป็น 3 ระดับ ได้แก่ สูง ปานกลาง และต่ำ โดยระดับคะแนนของแต่ละเกณฑ์นั้นคำนวณได้จากค่าช่วงชั้น (class interval) ดังนี้

$$\text{ค่าช่วงชั้นคะแนนของคำถามแต่ละข้อ} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{3 - 1}{3} = 0.66$$

$$\text{ค่าช่วงชั้นคะแนนของแต่ละมาตรวัด} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{15 - 5}{3} = 3.33$$

$$\text{ค่าช่วงชั้นคะแนนของความตระหนัก} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{45 - 15}{3} = 10.00$$

จากค่าช่วงชั้นดังกล่าว (0.66, 3.33 และ 10.00) นำมาแปลความหมายระดับคะแนนเป็นระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ ดังนี้

ระดับ	คะแนนเฉลี่ย ของแต่ละข้อคำถาม	คะแนนเฉลี่ย ของแต่ละมาตรวัด	คะแนนเฉลี่ย ของความตระหนัก
ต่ำ	1.00 - 1.66	5.00 - 8.33	15.00 - 25.00
ปานกลาง	1.67 - 2.33	8.34 - 11.66	25.01 - 35.00
สูง	2.34 - 3.00	11.67 - 15.00	35.01 - 45.00

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพื้นที่ศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ศึกษา และข้อมูลระดับความตระหนักของชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ โดยรายละเอียดมีดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา และกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ตำแหน่งที่ตั้ง และประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหลัก 32 ส่วน ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเป็นข้อมูลทางเศรษฐกิจ และสังคม ได้แก่ เพศ อายุ การนับถือศาสนา ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาในการอยู่อาศัย รายได้ แหล่งรายได้ และขนาดการถือครองที่ดิน เป็นผลการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

ตำแหน่งที่ตั้ง หมู่บ้านหลัก 32 ตั้งอยู่ห่างจากเทศบาลเมืองไซ ไปทางทิศใต้ประมาณ 32 กิโลเมตร อยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 20 องศา 01 ลิปดาเหนือ ถึง 20 องศา 07 ลิปดาเหนือ และเส้นลองจิจูดที่ 102 องศา 04 ลิปดาตะวันออก ถึง 102 องศา 04 ลิปดาตะวันออก มีขนาดพื้นที่ประมาณ 2,265 เฮกแตร์ ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่เป็นภูเขาคว่ำร้อยละ 80 ของพื้นที่หมู่บ้าน โดยมีอาณาเขตติดกับ 7 หมู่บ้าน (ภาพที่ 4) ดังนี้

ทิศเหนือติดกับหมู่บ้าน ย่าวใหญ่ และหัวน้ำกัศ

ทิศใต้ติดกับหมู่บ้านปึงเถียน ลาวลี และห้วยแพนน้อย

ทิศตะวันออกติดกับหมู่บ้านปึงวิง

ทิศตะวันตกติดกับหมู่บ้านพูสะหวัน

นายพอนคำ ไชยะกองและญาติพี่น้องอีกจำนวน 6 ครัวเรือนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่หมู่บ้านนาควดร่วมกับชนเผ่าม้ง และหลังจากนั้นชนเผ่าขมุจากหมู่บ้านอื่น ชนเผ่าพุน้อย และช้อจากแขวงผังสาตีรวมทั้งชนเผ่าลาวลุ่มได้ทยอยเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านนาควดในปีถัดมาทำให้มีครัวเรือนเพิ่มขึ้นจาก 21 ครัวเรือน เป็น 80 ครัวเรือน มีประชากร 600 กว่าคน ต่อมาได้เกิดโรคระบาดอีกรอบทำให้มีคนในหมู่บ้านเสียชีวิต 200 กว่าคน ในระยะเวลาเพียง 3 ปี คือช่วงปี พ.ศ 2532-2535 มีหลายครอบครัวได้อพยพหนีไปอยู่หมู่บ้านอื่น ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้แค้น และสืบชะตาหมู่บ้าน กลุ่มคนโดยเฉพาะชนเผ่าขมุที่ยึดถือศาสนาพุทธจึงพร้อมกันสร้างวัดขึ้นในปี พ.ศ 2534 ต่อมาในปี พ.ศ 2537 เห็นว่ามีหลายชนเผ่าอาศัยอยู่รวมกันประกอบกับหมู่บ้านนาควดตั้งอยู่จุดกิโลเมตรที่ 32 จึงเปลี่ยนชื่อจากหมู่บ้านนาควดมาเป็นหมู่บ้านหลัก 32 และครัวเรือนที่ได้อพยพหนีออกจากบ้านในช่วงที่เกิดโรคระบาดก็ได้กลับคืนมาตั้งถิ่นฐานอยู่หมู่บ้านแห่งนี้อีกครั้งจนถึงปัจจุบัน

ข้อมูลทั่วไปกลุ่มตัวอย่าง

สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดเอากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 100 ครัวเรือน จากประชากร 5 ชนเผ่า ได้แก่ ขมุ 42 ครัวเรือน ลาวลุ่ม 18 ครัวเรือน พุน้อย 17 ครัวเรือน ม้ง 12 ครัวเรือน และช้อ 11 ครัวเรือน ที่อาศัยอยู่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว โดยสภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เพศ ผลการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 ชนเผ่า พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยเป็นเพศชาย ร้อยละ 90.00 และเป็นเพศหญิงร้อยละ 10.00 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (ตารางที่ 1) การที่มีสัดส่วนของเพศชายมากกว่าเพศหญิงนั้น เป็นเพราะเพศชายมีความรู้ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ มากกว่าผู้หญิง เช่น ด้านเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน ด้านการสื่อสารภาษากลาง (ภาษาลาว) ความกล้าหาญที่จะตอบคำถาม เป็นต้น ตัวอย่าง เช่น ชนเผ่าม้ง จากการศึกษพบว่าไม่มีเพศหญิงให้การร่วมมือในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากว่าเพศหญิงของชนเผ่าม้งที่อยู่ในวัยกลางคนถึงวัยชรา โดยส่วนใหญ่จะสื่อสารไม่เข้าใจในภาษากลาง ดังนั้นการศึกษารุ่นนี้กลุ่มตัวอย่างของชนเผ่าม้งจะเป็นเพศชายทั้งหมด

ตารางที่ 1 เพศของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว
ปี พ.ศ. 2553

เพศ	ขมุ		ลาวลุ่ม		พุน้อย		ม้ง		ฮ่อ		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ								
ชาย	40	95.24	16	88.89	14	82.35	12	100.00	8	72.73	90	90.00
หญิง	2	4.76	2	11.11	3	17.65	0	0	3	27.27	10	10.00
รวม	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00

2. อายุ จากการศึกษ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จากทั้ง 5 ชนเผ่า ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 35 รองลงมาคืออายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.00 อายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.00 อายุระหว่าง 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.00 และอายุสูงกว่า 60 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 1.00 ตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างมีอายุต่ำสุด 20 ปี สูงสุด 76 ปี และมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 41.18 ปี (ตารางที่ 2) ข้อมูลในส่วนนี้มีข้อสังเกตอยู่ว่า การให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ของชนเผ่าม้งโดยส่วนมากจะมีอายุระหว่าง 20-40 ปี เพราะเป็นวัยที่เป็นตัวแทนของครัวเรือนในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านจัดขึ้นทำให้มีความรู้ความเข้าใจถึงสภาพโดยรวมของครัวเรือนได้เป็นอย่างดี ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นชนเผ่าขมุ ลาวลุ่ม พุน้อย และชนเผ่าฮ่อ มีสัดส่วนร้อยละของแต่ละช่วงอายุในการตอบแบบสัมภาษณ์ไม่ค่อยแตกต่างกันมาก

ตารางที่ 2 อายุของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว
ปี พ.ศ. 2553

ช่วงอายุ	ขมุ		ลาวลุ่ม		พุน้อย		ม้ง		ฮ่อ		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ								
20-30 ปี	4	9.52	3	16.67	1	5.88	5	41.67	2	18.18	15	15.00
31-40 ปี	13	30.95	6	33.33	8	47.06	6	50.00	2	18.18	35	35.00
41-50 ปี	14	33.33	6	33.33	4	23.53	1	8.33	4	36.36	29	29.00
51-60 ปี	10	23.81	3	16.67	4	23.53	0	0	3	27.27	18	18.00
>60 ปี	1	2.38	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1.00
รวม	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00
ค่าเฉลี่ย (mean)	43.55		41.50		41.53		31.75		41.36		41.18	
ค่าสูงสุด (max)	76		60		57		44		52		76	
ค่าต่ำสุด (min)	23		24		30		20		25		20	

3. การนับถือศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 ชนเผ่า นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 66.00 รองลงมาคือนับถือผี ร้อยละ 32.00 และ คริสต์ ร้อยละ 2.00 ตามลำดับ ในจำนวนนี้กลุ่มชนเผ่าลาวลุ่ม และพุน้อย มีการนับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ขณะที่ชนเผ่าม้ง และฮ่อ มีการนับถือผีทั้งหมด เช่นเดียวกัน มีเพียงชนเผ่าขมุเท่านั้นที่มีการนับถือที่แตกต่างกัน คือ มีทั้งนับถือศาสนาพุทธ นับถือผี และนับถือคริสต์ โดยคิดเป็น ร้อยละ 73.81, 21.43 และ ร้อยละ 4.76 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากชนเผ่าขมุตามลำดับ (ตารางที่ 3) การที่ชนเผ่าขมูมีความแตกต่างทางด้านศาสนา หรือความเชื่อนั้น เป็นเพราะแต่ละกลุ่มการนับถือศาสนานั้น ๆ ได้อพยพมาจากสถานที่ที่ต่างกัน โดยได้นำความเชื่อ ศาสนา ที่เคยปฏิบัติอยู่ในถิ่นฐานเดิมติดตัวมาด้วย เช่น กลุ่มที่นับถือพุทธ และนับถือผี ส่วนกลุ่มที่นับถือศาสนาคริสต์ มีจำนวนไม่มาก และเพิ่งมาเริ่มต้นการนับถืออยู่ในหมู่บ้านหลัก 32 เมื่อไม่นานมานี้ การที่กลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ ความเชื่อ ศาสนา ภาษา ฯลฯ ก็ไม่ได้ทำให้การดำรงชีวิตในสังคมเดียวกันแตกแยกไปด้วย โดยแต่ละชนเผ่ามีสามัคคีกันเป็นอย่างดี

ตารางที่ 3 การนับถือศาสนาของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553

การนับถือ	ขมุ		ลาวลุ่ม		พุน้อย		ม้ง		ฮ่อ		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
ศาสนาพุทธ	31	73.81	18	100.00	17	100.00	0	0	0	0	66	66.00
ศาสนาคริสต์	2	4.76	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2.00
ผี	9	21.43	0	0	0	0	12	100.00	11	100.00	32	32.00
รวม	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00

4. ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 ชนเผ่ามีการศึกษาก่อนข้างต่ำมาก คือผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เกินกว่าครึ่งมีการศึกษาเพียงแต่ระดับประถมศึกษาเท่านั้น โดยคิดเป็นร้อยละ 53.00 และร้อยละ 24.00 ไม่ได้รับการศึกษา มีเพียงร้อยละ 16.00 และร้อยละ 7.00 เท่านั้น ที่ได้ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ตามลำดับ (ตารางที่ 4) ในจำนวนนี้ กลุ่มที่มีระดับการศึกษาก่อนข้างสูงกว่าชนเผ่าอื่น ได้แก่ ชนเผ่าลาวลุ่ม โดยคิดเป็นร้อยละ 22.22 ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมดของเผ่ามีระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษามากที่สุด ได้แก่ ชนเผ่าฮ่อ และพุน้อย คิดเป็นร้อยละ 54.55 และ 52.94 ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ การที่

ทั้ง 2 คนเผ่าดังกล่าวไม่ได้รับการศึกษาขั้นต้นสืบเนื่องมาจากถิ่นฐานเดิม เป็นพื้นที่ห่างไกล ไม่มีโรงเรียน จึงทำให้หมดโอกาสในการศึกษา

ตารางที่ 4 ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ
สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553

ระดับการศึกษา	ขมุ		ลาวลุ่ม		พุน้อย		ม้ง		ฮ่อ		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	6	14.29	1	5.56	9	52.94	2	16.67	6	54.55	24	24.00
ประถมศึกษา	26	61.90	9	50.00	7	41.18	6	50.00	5	45.45	53	53.00
มัธยมต้น	8	19.05	4	22.22	1	5.8	3	25.00	0	0	16	16.00
มัธยมปลาย	2	4.76	4	22.22	0	0	1	8.33	0	0	7	7.00
รวม	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00

5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ในกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 เผ่า โดยส่วนใหญ่จำนวนสมาชิกต่อครัวเรือนอยู่ในระหว่าง 6-9 คน มี 49 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 49.00 รองลงมาคือ 2-5 คน มี 36 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.00 อยู่ในระหว่าง 10-13 คน มี 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 12.00 และ มากกว่า 13 คนขึ้นไปมี 3 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 3.00 ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมดดังแสดงไว้ในตารางที่ 5 โดยที่จำนวนสมาชิกครัวเรือนมากที่สุดคือ 23 คน และน้อยที่สุดคือ 3 คน เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 7 คน ข้อมูลในส่วนนี้สังเกตเห็นว่าชนเผ่าม้งมีสัดส่วนของสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าชนเผ่าอื่นนั้นเนื่องจากว่าประเพณีของชนเผ่าดังกล่าวโดยส่วนใหญ่ลูกชายแต่ละคนที่แต่งงานแล้วต้องเข้ามาอยู่รวมในบ้านเดียวกันกับพ่อแม่จนกว่าพ่อแม่เสียชีวิต หลังจากนั้นครอบครัวใดมีความประสงค์ต้องการโยกย้ายออกไปสร้างบ้านใหม่ก็สามารถทำได้ แต่ถ้าหากไม่สะดวกที่จะย้ายก็สามารถอยู่รวมกันต่อไปได้เช่นกัน ซึ่งนั่นหมายถึงความรัก ความห่วงใย ความมีน้ำใจอันสูงส่งของชนเผ่าม้งที่ได้สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน

ตารางที่ 5 จำนวนสมาชิกครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553

จำนวนสมาชิกครัวเรือน	ขมุ		ลาวลุ่ม		พุน้อย		ม้ง		ฮ่อ		รวม	
	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ								
2-5 คน	11	26.19	9	50.00	11	64.71	0	0	5	45.45	36	36.00
6-9 คน	25	59.52	7	38.98	6	35.29	6	50.00	5	45.45	49	49.00
10-13 คน	6	14.29	2	11.12	0	0	3	25.00	1	9.10	12	12.00
>13 คน	0	0	0	0	0	0	3	25.00	0	0	3	3.00
รวม	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00
ค่าเฉลี่ย (mean)	7.33		6.33		5.12		11.08		6.09		7.09	
ค่าสูงสุด (max)	13		13		7		23		13		23	
ค่าต่ำสุด (min)	3		3		4		6		4		3	

หมายเหตุ: ค.ร = ครัวเรือน

6. ระยะเวลาการอยู่อาศัย จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนตัวอย่างอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษาเฉลี่ย 11.81 ปีต่อครัวเรือน โดยครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษามากที่สุด 34 ปี และน้อยที่สุด 1 ปี ครัวเรือนตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาในช่วงระยะเวลา 1-10 ปี มีจำนวน 53 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.00 รองลงมาคือช่วงระยะเวลา 11-20 ปี มีจำนวน 38 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.00 และในกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาเป็นระยะเวลามากกว่า 20 ปี มีเพียง 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.00 (ตารางที่ 6) จากประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน พบว่า ม้งเป็นชนเผ่าที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านหลัก 32 ก่อนชนเผ่าอื่นใด แต่ปรากฏว่าระยะเวลาของการอยู่อาศัยกลับมีน้อยกว่า ซึ่งนั่นเป็นเพราะในระยะผ่านประชาชนที่อยู่ห่างไกล หรือชนเผ่าม้ง ในภาคเหนือของ สปป.ลาว มีการตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กระจายอยู่ในพื้นที่ใกล้กัน และมีการย้ายถิ่นฐานบ่อยครั้งขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทำกิน (ไร่เลื่อนลอย) ต่อมา หรือประมาณ 10 กว่า ปีที่ผ่านมารัฐบาลได้มีนโยบายการรวมหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่กระจายอยู่หลายจุดในเขตพื้นที่นั้น ๆ เข้ามาอยู่จุดเดียว ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ระยะเวลาการอยู่อาศัยในหมู่บ้านหลัก 32 ของชนเผ่าม้งมีสัดส่วนน้อยกว่าชนเผ่าอื่น ขณะที่ชนเผ่าอื่น ๆ หลังจากที่ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านหลัก 32 แล้ว ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ย้ายหรืออพยพไปที่อื่นเลย ซึ่งเหตุผลที่ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านดังกล่าว ผู้ให้สัมภาษณ์โดยส่วนมากจะตอบว่า มีถนนตัดผ่าน ลักษณะของพื้นที่ทำกินไม่สูงชัน ไม่ไกลจากตัวเมือง เป็นต้น

ตารางที่ 6 ระยะเวลาการอยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ
สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553

ระยะเวลา	ขมุ		ลาวลุ่ม		พุน้อย		ม้ง		ฮ่อ		รวม	
	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ								
1-10 ปี	18	42.86	11	61.11	7	41.18	11	91.67	6	54.55	53	53.00
11-20 ปี	18	42.86	5	27.78	9	52.94	1	8.33	5	45.45	38	38.00
> 20 ปี	6	14.29	2	11.11	1	5.88	0	0	0	0	9	9.00
รวม	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00
ค่าเฉลี่ย (mean)	13.79		11.61		13.53		7.17		10.09		11.81	
ค่าสูงสุด (max)	34		30		21		12		21		34	
ค่าต่ำสุด (min)	1		1		1		3		1		1	

หมายเหตุ: ค.ร = คริวเรือน

7. รายได้ และแหล่งที่มาของรายได้ จากการศึกษาคริวเรือนตัวอย่างทั้ง 5 ชนเผ่า พบว่าช่วงของรายได้ที่มีจำนวนคริวเรือนมากที่สุดอยู่ระหว่าง 15,000-30,000 บาทต่อคริวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 34.00 รองลงมาคือมีรายได้มากกว่า 60,000 บาทต่อคริวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 18.00 มีรายได้อยู่ระหว่าง 30,001-45,000 บาทต่อคริวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 17.00 มีรายได้ระหว่าง 45,001-60,000 บาทต่อคริวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 16.00 และมีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อคริวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 15.00 เป็นช่วงรายได้ที่มีจำนวนคริวเรือนน้อยที่สุด ตามลำดับ ดังแสดงไว้ใน ตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ช่วงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว
ปี พ.ศ. 2553

รายได้ (บาท)	ขมุ		ลาวลุ่ม		พุน้อย		ม้ง		ฮ่อ		รวม	
	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ								
<15,000	6	14.29	2	11.11	5	29.41	0	0	2	18.18	15	15.00
>15,000≤30,000	12	28.57	4	22.22	6	35.29	5	41.67	7	63.64	34	34.00
>30,000≤45,000	9	21.43	3	16.67	3	17.56	1	8.33	1	9.09	17	17.00
>45,000≤60,000	7	16.67	4	22.22	3	17.56	2	16.67	0	0	16	16.00
>60,000	8	19.05	5	27.78	0	0	4	33.33	1	9.09	18	18.00
รวม	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00

หมายเหตุ: ค.ร = คริวเรือน

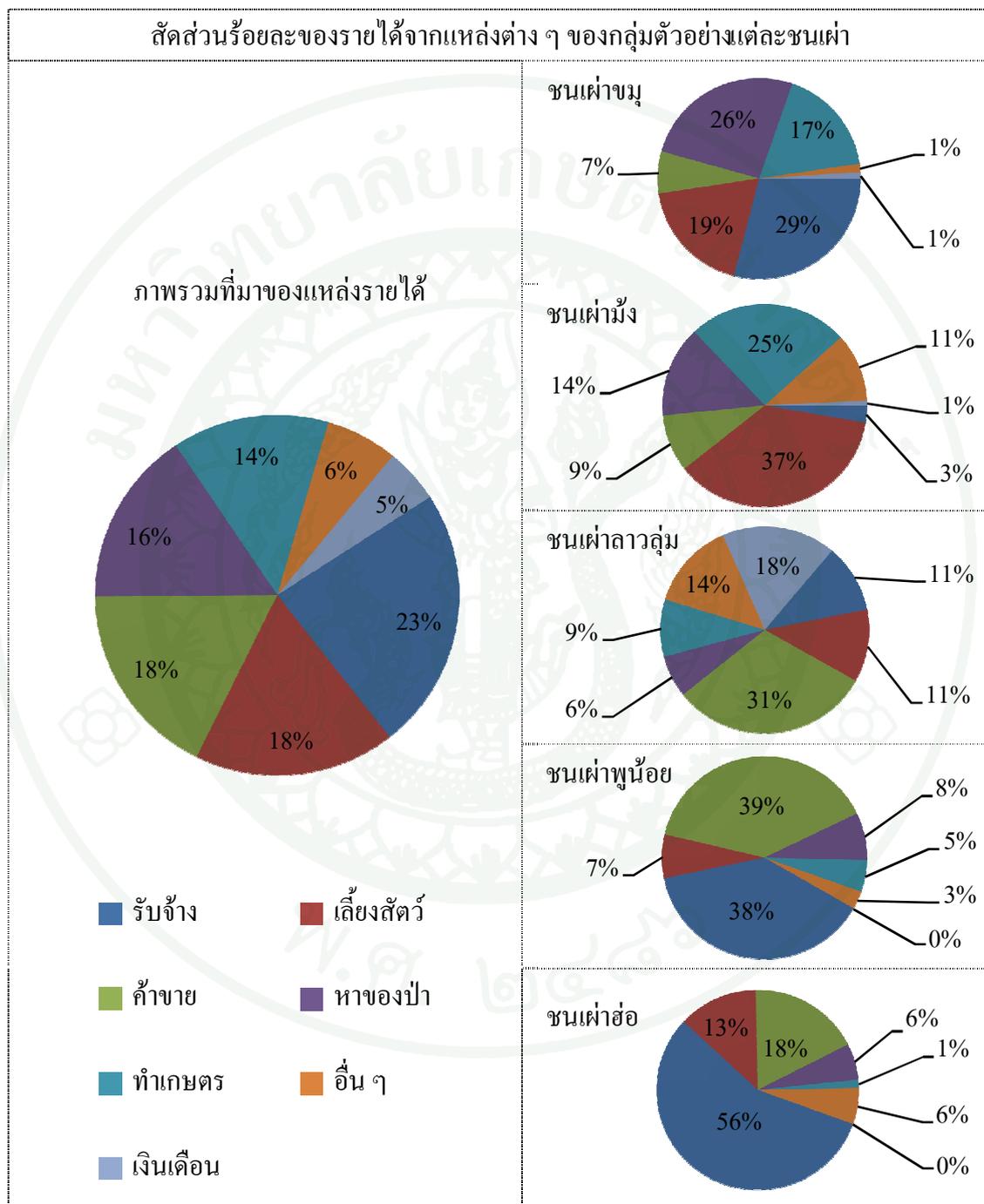
ทั้งนี้ครัวเรือนตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 40,174.84 บาทต่อครัวเรือนต่อปี โดยรายได้สูงสุดเท่ากับ 200,000.00 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และต่ำสุดเท่ากับ 2,000.00 บาทต่อครัวเรือนต่อปี หากพิจารณาแหล่งที่มาของรายได้ พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีรายได้จากอาชีพการรับจ้างมากที่สุด (เฉลี่ยเท่ากับ 9,478.00 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) คิดเป็นร้อยละ 23.00 ของรายได้ทั้งหมดในครัวเรือนรองลงมาได้แก่ รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ (เฉลี่ยเท่ากับ 7,169.60 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) ค่าขาย (เฉลี่ยเท่ากับ 7,070.00 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) หาของป่า (เฉลี่ยเท่ากับ 6,326.44 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) ทำเกษตร (เฉลี่ยเท่ากับ 5,590.00 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) จากอาชีพอื่น ๆ (เฉลี่ยเท่ากับ 2,574.00 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) และเงินเดือน (เฉลี่ยเท่ากับ 1,966.80 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) (ตารางที่ 8) คิดเป็นร้อยละ 18.00, 18.00, 16.00, 14.00, 6.00 และ 5.00 ตามลำดับ (ภาพที่ 5)

ตารางที่ 8 แหล่งรายได้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553

แหล่งรายได้จาก	รายได้เฉลี่ยจากแหล่งต่าง ๆ (บาท/ครัวเรือน/ปี)					
	ขมุ	ลาวลุ่ม	พุน้อย	ม้ง	ฮ่อ	รวม
การรับจ้าง	11,333.33	5,900.00	10,082.35	1,416.67	16,109.09	9,478.00
การเลี้ยงสัตว์	7,274.29	6,280.00	1,835.29	18,933.33	3,636.36	7,169.60
การค่าขาย	2,652.38	17,111.11	10,282.35	4,733.33	5,090.91	7,070.00
การหาของป่า	10,127.71	3,605.56	1,980.00	7,521.00	1,678.91	6,326.44
การทำเกษตร	6,790.48	4,955.56	1,341.18	13,133.33	381.82	5,590.00
อื่น ๆ	533.33	7,544.44	752.94	5,666.67	1,672.73	2,574.00
เงินเดือน	392.38	9,744.44	0	400.00	0	1,966.80
รวมค่าเฉลี่ย (mean)	39,103.90	55,141.11	26,274.12	51,804.33	28,569.82	40,174.84
ค่าสูงสุด (max)	96,800.00	200,000.00	60,000.00	120,650.00	96,000.00	200,000.00
ค่าต่ำสุด (min)	5,600.00	6,300.00	2,000.00	21,760.00	4,800.00	2,000.00

หากพิจารณาแหล่งรายได้ใน 3 อันดับแรกโดยเรียงลำดับมากหาน้อย เป็นรายชนเผ่า พบว่าชนเผ่าขมุ มีรายได้มาจากอาชีพรับจ้าง หาของป่า และเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 29.00, 26.00 และร้อยละ 19 ของรายได้ทั้งหมดในครัวเรือน ส่วนชนเผ่าม้ง มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ การทำเกษตร และ หาของป่า (คิดเป็นร้อยละ 37.00, 25.00 และ 14.00) ชนเผ่าลาวลุ่ม มีรายได้จากการค้าขาย ทำเกษตร และจากแหล่งอื่น ๆ (คิดเป็นร้อยละ 31.00, 18.00 และ 14.00) ขณะที่ ชนเผ่าพุน้อยมีรายได้จาก

การค้าขาย รับจ้าง และหาของป่า (คิดเป็นร้อยละ 39.00, 38.00 และ 8.00) และชนเผ่าอ้อมมีรายได้จากการรับจ้าง ค้าขาย และเลี้ยงสัตว์ (คิดเป็นร้อยละ 56.00, 18.00 และ 13.00) ดังแสดงไว้ในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 สัดส่วนร้อยละของรายได้จากแหล่งต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างแต่ละชนเผ่าในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553

ในจำนวนแหล่งรายได้ทั้งหมดที่กล่าวมา หากพิจารณาถึงแหล่งรายได้ต่อกับครัวเรือนพบว่า จำนวนครัวเรือนกว่าร้อยละ 64.00 มีรายได้จากการขายของป่า ร้อยละ 59.00 มีรายได้จากการรับจ้าง ร้อยละ 52.00 มีรายได้จากการทำเกษตร ร้อยละ 37 มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 28 มีรายได้จากการค้าขาย ร้อยละ 18 มีรายได้จากส่วนอื่น ๆ เช่น มีรถโดยสาร มีญาติพี่น้องอยู่ต่างประเทศส่งเงินให้ เป็นต้น และแหล่งรายได้ที่มีจำนวนครัวเรือนน้อยที่สุดได้แก่เงินเดือน คิดเป็นร้อยละ 8 ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มชนเผ่าลาวลุ่ม (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 จำนวนร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่มีรายได้จากแหล่งต่าง ๆ ในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553

แหล่งรายได้	ขมุ		ลาวลุ่ม		พุน้อย		ม้ง		ฮ่อ		รวม	
	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ
การหาของป่า	36	85.71	11	61.11	4	33.33	9	75.00	4	36.36	64	64.00
การรับจ้าง	29	69.05	7	38.89	8	66.67	5	41.67	10	90.91	59	59.00
การทำเกษตร	23	54.76	10	55.56	5	41.67	11	91.67	3	27.27	52	52.00
การเลี้ยงสัตว์	19	45.24	6	33.33	1	8.33	9	75.00	2	18.18	37	37.00
การค้าขาย	10	23.81	9	50.00	4	33.33	3	25.00	2	18.18	28	28.00
อื่น ๆ	7	16.67	4	22.22	1	8.33	4	33.00	2	18.18	18	18.00
เงินเดือน	2	4.76	5	27.78	0	0	1	8.33	0	0	8	8.00

8. ขนาดการถือครองที่ดิน จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีขนาดการถือครองที่ดิน โดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.11 เฮกแตร์ต่อครัวเรือน มีจำนวน 8 ครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินถือครอง คิดเป็นร้อยละ 8.00, 49 ครัวเรือนมีขนาดการถือครองที่ดินอยู่ระหว่าง 0.10-2.00 เฮกแตร์ คิดเป็นร้อยละ 49.00, 32 ครัวเรือนที่มีขนาดการถือครองที่ดินอยู่ระหว่าง 2.10-4.00 เฮกแตร์คิดเป็นร้อยละ 32.00 มี 8 ครัวเรือนที่มีขนาดการถือครองที่ดินอยู่ระหว่าง 4.01-6.00 เฮกแตร์ คิดเป็นร้อยละ 8.00 และมี 3 ครัวเรือนที่มีขนาดการถือครองที่ดินมากกว่า 6.00 เฮกแตร์ คิดเป็นร้อยละ 3 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (ตารางที่ 10) ชนเผ่าม้งมีขนาดการถือครองที่ดินมากกว่าชนเผ่าอื่น โดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 เฮกแตร์ต่อครัวเรือน รองลงมาคือ ชนเผ่าขมุ ลาวลุ่ม พุน้อย และฮ่อ มีค่าเฉลี่ยของขนาดการถือครองที่ดินเท่ากับ 2.18, 1.69, 1.68 และ 1.53 เฮกแตร์ต่อครัวเรือน ตามลำดับ ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยส่วนมากเป็นไร่ข้าว นาข้าว สวนยางพารา สวนกฤษณา ปลูกข้าผสมกับแซม เป็นต้น

ตารางที่ 10 ขนาดการถือครองที่ดินของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ
สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553

ที่ดินถือครอง (เฮกแตร์)	ขมุ		ลาวลุ่ม		พูน้อย		ม้ง		ฮ้อ		รวม	
	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ								
ไม่มีที่ดิน	1	2.38	2	11.11	1	5.88	0	0	4	36.36	8	8.00
0.1-2	22	52.38	7	38.89	10	58.82	6	50.00	4	36.36	49	49.00
2.1-4	13	30.95	9	50.00	6	35.29	3	25.00	1	9.09	32	32.00
4.1-6	4	9.52	0	0	0	0	2	16.67	2	18.18	8	8.00
>6	2	4.76	0	0	0	0	1	8.33	0	0	3	3.00
รวม	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00
ค่าเฉลี่ย (mean)	2.18		1.69		1.68		3.65		1.53		2.11	
ค่าสูงสุด (max)	7.01		3.11		3.32		13.00		6.22		13.00	
ค่าต่ำสุด (min)	0.45		0.30		0.10		0.64		0.25		0.10	

หมายเหตุ: ค.ร = คราวเรือน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่าง

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษากี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของ
ครัวเรือนตัวอย่างในหมู่บ้านหลัก 32 ได้แก่ ประเภทและรูปแบบการใช้ประโยชน์ ลำดับความสำคัญ
ของผลิตผลป่าไม้ที่ชุมชนนำมาใช้ประโยชน์ ปริมาณและมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นส่วนที่
ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประเภท และรูปแบบการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้ของครัวเรือนตัวอย่าง

ผลิตผลป่าไม้ที่ชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 นำมาใช้ประโยชน์ทั้งบริโภคในครัวเรือนและ
จำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ให้แก่ครัวเรือนมีมากมายหลายชนิด โดยได้จำแนกออกเป็น 11 ประเภท
ได้แก่ ไม้พื้น ยอดหวาย หน่อไม้ พืชผักป่า ผลไม้ป่า เห็ดป่า สมุนไพร แมลงกินได้ สัตว์ป่า แคม และ
กล้วยไม้ป่า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ไม้ฟืน (fuel wood) นับว่าเป็นผลิตภัณฑ์ไม้ที่มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตประจำวันของชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 เป็นอย่างมาก และขาดเสียไม่ได้ เพราะในแต่ละวัน แต่ละครัวเรือนมีความจำเป็นต้องใช้เพื่อเป็นเชื้อเพลิงในการปรุงแต่งอาหาร หรือให้ความอบอุ่นในยามหนาว ปกติไม้ชนิดใดก็สามารถนำมาเป็นฟืนได้ทั้งนั้น แต่ในชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 โดยส่วนใหญ่นิยมใช้ไม้ก่อ เพราะเป็นไม้ที่ให้ความร้อนได้ดี ซึ่งในรอบ 1 ปี ชาวบ้านจะหาฟืนมาเก็บไว้ 1-2 ครั้ง หลังจากที่เผาไร่ ระหว่างเดือน มีนาคม – เมษายน และหลังจากที่เก็บเกี่ยวข้าวในไร่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ระหว่างเดือน ตุลาคม – พฤศจิกายน นอกจากนี้เวลากลับจากไร่ ถ้าไม่มีอะไรถือกลับบ้าน ชาวบ้านก็จะแบกฟืนกลับมาด้วย (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 ไม้ฟืน

2. หน่อไม้ (bamboo shoots) เป็นผลิตภัณฑ์ไม้ที่ชุมชนบทใน สปป.ลาว ได้พึ่งพิงมากที่สุดประเภทหนึ่ง โดยแต่ละเขตจะมีความแตกต่างกันทางด้านชนิดพันธุ์ขึ้นอยู่กับระบบนิเวศของเขตนั้น ๆ สำหรับหมู่บ้านหลัก 32 พบว่า หน่อไม้จากป่าธรรมชาติที่ชุมชนนำมาใช้ประโยชน์มีเพียง 3 ชนิด ได้แก่ หน่อไผ่ขม (หน่อขม) หน่อไผ่ล้น (หน่อล้น) และหน่อไผ่หก (หน่อหก) ในจำนวนนี้มีเพียงหน่อไผ่หกที่ชาวบ้านได้นำมาทำเป็นหน่อไม้ต้มเพื่อเก็บไว้กินยาวนาน ส่วนหน่อไม้ไผ่ขม และหน่อไผ่ล้น (ภาพที่ 7) ชาวบ้านนิยมรับประทานด้วยการ เผา ต้ม แกง ผัด ในเวลาที่เก็บมาใหม่ ๆ ไม่เคยมีชาวบ้านนำหน่อไม้ทั้ง 2 ชนิดไปทำการปรุงแต่งเพื่อเก็บไว้กินยาวนานมาก่อน ตามปกติในพื้นที่ศึกษาหน่อไผ่ขมจะออกในช่วงระหว่างเดือน ธันวาคม-พฤษภาคม โดยต้นฤดูจะมีรสชาติหวาน และมีราคาแพง เพราะออกยังไม่มาก ส่วนท้ายฤดูจะมีรสชาติขมเนื่องจากมีฝน และราคาถูกลง เพราะออกมาก ส่วนหน่อไผ่ล้นจะออกในช่วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม ซึ่งรสชาติจะไม่มีความแตกต่างทั้ง

ต้นฤดู หรือท้ายฤดู แต่จะมีความแตกต่างทางด้านราคาที่ถูกลงในท้ายฤดู เพราะมีมากสำหรับหน่อไผ่ หกจะออกในระหว่างเดือนมิถุนายน-สิงหาคม

ภาพที่ 7 หน่อไผ่ขม และหน่อไผ่ล้น

3. ดอกแขม (broom grass) เป็นประเภทของป่าชนิดหนึ่งที่มีมากอยู่ในเขตพื้นที่ศึกษา ชาวบ้านจะเก็บดอกแขมมาเพียงเพื่อการจำหน่ายเท่านั้น โดยพ่อค้าที่รับซื้อจะเป็นผู้กำหนดราคาเอง ขึ้นกับคุณภาพของดอกแขม ซึ่งจะนำไปขายต่อที่ประเทศจีน และไทย ในระยะผ่านมารการเก็บแขม ชาวบ้านสามารถเก็บได้ทุกที่ที่มีดอกแขมออก ไม่มีคนปลูก ไม่มีเจ้าของ แต่ในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา สามารถเก็บแขม ได้เฉพาะบริเวณที่ดินของตนเท่านั้น เพราะเป็นผลิตผลที่มีราคาและให้รายได้ดี พอสมควร ดังนั้นแขมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติอยู่ในบริเวณไร่ของตนเอง ชาวบ้านจึงต้องหวงแหน ไว้ และขยายเพิ่มด้วยการปลูกเสริม วิธีการเก็บแขมมีขั้นตอนง่าย ๆ คือ ตัดดอกแขมจากไร่แล้วนำมา ตากให้แห้ง (ประมาณ 1 วัน) หลังจากนั้นนำมาผาดเพื่อให้ละอองที่ติดอยู่กับดอกแขมร่วงออกให้หมด แล้วนึ่ง หรือตัดแต่ง นำมามัดด้วยเชือกถือว่าเป็นอันเสร็จและพร้อมที่จะขาย โดยพ่อค้าจะมารับซื้ออยู่กับบ้าน ช่วงฤดูที่แขมออกอยู่ระหว่างธันวาคม-กุมภาพันธ์ (ภาพที่ 8) แต่เมื่อพิจารณาแล้วการที่ชาวบ้านได้เก็บเกี่ยวดอกแขมในปริมาณที่มากนั้นบ่งบอกถึงความเสื่อมโทรมลงของพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายไปมากด้วยเช่นกัน เพราะแขมจะออกในพื้นที่ที่ผ่านการถางป่าเพื่อทำไร่ข้าวมาก่อน

ภาพที่ 8 ดอกแขม

4. พืชผักป่า (forest vegetables) เมื่อกล่าวถึงพืชผักป่าที่สามารถนำมารับประทานได้นั้น มีมากมายหลายชนิด แต่ละท้องถิ่น แต่ละชนเผ่า มีความรู้ในการบริโภคพืชผักป่าที่แตกต่างกันสำหรับในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 จากการที่ผู้ศึกษา และชาวบ้านได้เดินสำรวจในบริเวณพื้นที่ป่าไม้ใกล้หมู่บ้านปรากฏว่าพืชผักป่าที่สามารถกินได้มีมากกว่า 60 ชนิด โดยประเภทที่นำยอดและใบมาบริโภคจะมีให้เก็บเกือบตลอดทั้งปี ส่วนประเภทที่บริโภค เฉพาะดอก หรือผลจะมีให้เก็บตามฤดูกาล แต่จากการสัมภาษณ์ พบว่า พืชผักป่าที่กลุ่มตัวอย่างนำมาบริโภคอย่างเป็นทางการที่สุด มีเพียง 4 ชนิด ได้แก่ ผักกูด ปลีกล้วย ผักว่า และผักฮาก (ภาพที่ 9, 10 และ 11)

ภาพที่ 9 ผักกูด และผักว่า

ภาพที่ 10 ปลีกล้วย และผักฮาก

ภาพที่ 11 ดอกแค และลีนไม้

5. เห็ดป่า (mushroom) ที่ชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 เก็บจากป่ามาบริโภค และจำหน่ายมากที่สุด มี 6 ชนิด ได้แก่ เห็ดโคน เห็ดหูหนู เห็ดขาว เห็ดถ่าน เห็บบี และเห็ดแดง ในจำนวนนี้มีเพียงเห็ดบีที่สามารถเก็บรักษาไว้กินยาวนานด้วยการตากแห้ง และเห็ดแดงเป็นที่ชอบของพ่อค้าคนจีนที่เข้ามารับซื้อและอบแห้งในท้องถิ่นแล้วนำไปขายในประเทศจีน ส่วนเห็ดโคน เห็ดถ่าน เห็ดหูหนู และเห็ดขาวชาวบ้านนิยมนำมาบริโภคในเวลาที่ยังสดใหม่ ๆ โดยส่วนใหญ่เห็ดป่าจะออกในช่วงฤดูฝน ซึ่งมี 3 ชนิดที่ออกตามพื้นดิน ได้แก่ เห็ดโคน เห็ดถ่าน และเห็ดแดง และอีก 3 ชนิด ได้แก่ เห็ดบี เห็ดหูหนู และเห็ดขาวจะออกตามขอนไม้ (ภาพที่ 12, 13 และ 14)

ภาพที่ 12 เห็ดโคน และเห็ดขาว

ภาพที่ 13 เห็ดหูหนู และเห็ดปี้

ภาพที่ 14 เห็ดแดง และเห็ดถ่าน

6. ผลไม้ป่า (wild fruit) จากการศึกษ พบว่า ผลไม้ป่าที่ชาวบ้านนำมาบริโภคมากที่สุด มี 8 ชนิด ได้แก่ มะไฟ มะกอก มะขาม ลำไยป่า มะแฟน มะกอก ส้มพด และมะขามป้อม โดยแต่ละชนิดจะให้ผลผลิตตามช่วงเวลาของฤดูกาลที่แตกต่างกันหมุนเวียนตลอดทั้งปี ในจำนวนผลไม้ป่าทั้ง 8 ชนิด ที่กล่าวมาส่วนใหญ่จะมีรสชาติเปรี้ยว และสามารถรับประทานได้ทั้งที่ยังสด คือ มะไฟ มะขาม ลำไยป่า มะแฟน ส้มพด และมะขามป้อม ส่วนมะกอกชาวบ้านนิยมนำมาผสมในการทำอาหาร เช่น แกงส้มปลา หรือทำเป็นน้ำจิ้ม (แจ่ว) มะกอกกินกับผักลวกก็ถือว่าเป็นเมนูอาหารพื้นบ้านที่อร่อยได้เป็นอย่างดี มีเพียงมะกอกอย่างเดียวที่มีรสชาติมัน โดยต้มให้สุกก่อนรับประทาน ผลไม้ที่ชาวบ้านเก็บจากป่าทั้งหมด ถ้าหากเก็บได้มากก็จะแบ่งไว้กิน และนำไปขายเพื่อเป็นรายได้ให้แก่ครัวเรือน (ภาพที่ 15, 16 และ 17)

ภาพที่ 15 มะไฟ และมะขาม

ภาพที่ 16 มะกอก และส้มพด

ภาพที่ 17 มะก้อ และมะแฟน

7. สัตว์ป่า (wildlife) ในอดีต หรือประมาณ 7 ปีที่ผ่านมา ในบริเวณพื้นที่ศึกษานับว่าเป็นเขตที่ลือชื่อในการล่า และจับสัตว์ป่ามาวางขายมากมายหลายชนิดพอสมควร เช่น กวาง เก้ง หมูป่า อีเห็น แล่น ถิ่น ฯลฯ แต่ในปัจจุบันอาจเป็นเพราะจำนวนสัตว์ป่าลดลง หรือเจ้าหน้าที่ที่มีการตรวจตรา ลาดตระเวน อย่างเข้มงวดเลยไม่ปรากฏเห็นการวางขายสัตว์ป่าตามริมถนน จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างพบว่า มีสัตว์ป่าเพียง 4 ชนิด ที่ชาวบ้านนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ หนูหวาย กบ-เขียด นก และตัวอ้น ตามลำดับ โดยสามารถหาได้ตลอดทั้งปี (ภาพที่ 18)

ภาพที่ 18 ตัวอ้น และกบ

8. สมุนไพร (herbs) จากการศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ไม่มีการใช้ประโยชน์สมุนไพรเพื่อรักษาโรค มีเพียงแต่นำสมุนไพรมาตากให้แห้งแล้วต้มเพื่อเป็นน้ำดื่มปกติประจำวันเท่านั้น ซึ่งมีจำนวน 5 ชนิด ได้แก่ เครือคอย เครือกาสามปีก ใบเยี่ยวม้า รากแห้ง และสะตง โดยแต่ละชนิดสามารถเก็บมาใช้ประโยชน์ได้ตลอดทั้งปี

9. ยอดหวาย (rattan shoots) เป็นผลิตผลป่าไม้อีกประเภทหนึ่งที่คนส่วนใหญ่ชอบรับประทาน เพราะมีรสชาติอร่อย และขายได้ราคาดี สามารถรับประทานได้ทั้งดิบและสุก หรือนำไปทำอาหารได้หลายอย่างขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้รับประทาน จากการศึกษา พบว่า ในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 มียอดหวาย 1 ชนิดที่ชาวบ้านเก็บมาบริโภคและจำหน่าย ได้แก่ ยอดหวายฝาด (ภาพที่ 19) ซึ่งสามารถหาได้ตลอดทั้งปี

ภาพที่ 19 ยอดหวาย (rattan)

10. แมลงกินได้ (edible insects) จากการศึกษาในกลุ่มครัวเรือนตัวอย่าง พบว่า ประเภทแมลงที่นำมาใช้ประโยชน์มากที่สุดมีเพียง 3 ชนิด ได้แก่ จิ้งหรีด หนอนไหม ฝั และตัวต่อเท่านั้น เพราะเป็นแมลงประเภทที่มีรสชาติอร่อย โดยในรอบปีถ้าครัวเรือนไหนหาแมลงชนิดที่กล่าวไม่ได้ก็จะไม่ได้กินเลย เพราะมีราคาแพง แมลงแต่ละชนิดจะให้ผลผลิตหมุนเวียนตลอดทั้งปี เช่น จิ้งหรีด มีระหว่างเดือน พฤษภาคม-มิถุนายน หนอนไหม ฝั มีระหว่าง เดือนสิงหาคม-ตุลาคม และตัวต่อมีระหว่างเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ (ภาพที่ 20)

ภาพที่ 20 หนอนไผ่ และตัวต่อ

ที่มา: <http://www.pla-game.com/pla/index.php?topic=2989.110> (หนอนไผ่) จากการศึกษา (ตัวต่อ)

11. กล้วยไม้ป่า (orchids.) ถือว่าเป็นผลิตผลป่าไม้ชนิดหนึ่งที่หายากในบริเวณพื้นที่ศึกษา เนื่องจากพื้นที่ป่าไม้ที่กล้วยไม้เคยออกได้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก ประกอบกับ เป็นที่ต้องการของพ่อค้าคนจีน มีราคาสูง ส่งผลให้ชาวบ้านที่เข้าไปเก็บใช้วิธีการเก็บแบบดับสูญ (มีเท่าไรเอาให้หมด) โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อการสืบพันธุ์ในปีถัดไป จึงทำให้กล้วยไม้หายากมากขึ้น

ลำดับความสำคัญของผลิตผลป่าไม้ที่กลุ่มตัวอย่างนำมาใช้ประโยชน์

จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้ในหมู่บ้านหลัก 32 ประเภทที่ครัวเรือนตัวอย่างนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุดคือไม้พิน คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาได้แก่ หน่อไม้ ดอกแหม พืชผักป่า เห็ดป่า ผลไม้ป่า สัตว์ป่า สมุนไพร ยอดหวาย แมลงกินได้ และมีการใช้ประโยชน์น้อยที่สุดคือกล้วยไม้ป่า ตามลำดับ โดยคิดเป็นร้อยละ 83.00, 75.00, 61.00, 59.00, 52.00, 33.00, 28.00, 20.00, 18.00 และร้อยละ 4.00 ของจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ (ตารางที่ 11) โดยชนเผ่าขมมีการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้ครบทั้ง 11 ประเภท คิดเป็นร้อยละ 100.00 ขณะที่ชนเผ่าพวนน้อยมีการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้จำนวน 10 ประเภทคิดเป็นร้อยละ 90.91 ลาวลุ่ม 9 ประเภท คิดเป็นร้อยละ 81.82 ส่วนชนเผ่าม้ง และชนเผ่าฮ่อ มีการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้มาใช้ประโยชน์เพียงแต่ 7 ประเภท คิดเป็นร้อยละ 63.64 ของจำนวนประเภทผลิตผลป่าไม้ทั้งหมด โดยที่กลุ่มตัวอย่างชนเผ่าพวนน้อยไม่มีการนำผลิตผลป่าประเภทกล้วยไม้ป่ามาใช้ประโยชน์ ขณะที่ชนเผ่าลาวลุ่มไม่ใช้ประโยชน์

กล้วยไม้ป่า และสัตว์ป่า ส่วนชนเผ่าม้ง และชนเผ่าฮ่อไม่ใช้ประโยชน์ สมุนไพร ยอดหวาย กล้วยไม้ป่า และแมลงกินได้

ตารางที่ 11 ลำดับผลิตผลป่าไม้ที่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว เก็บมาครัวเรือนที่เก็บมาใช้ประโยชน์ปี พ.ศ. 2552

ลำดับการใช้	ขมุ		ลาวลุ่ม		พุน้อย		ม้ง		ฮ่อ		รวม	
	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ	ค.ร	ร้อยละ
ไม้พิน	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00
หน่อไม้	42	100.00	10	55.56	13	76.47	12	100.00	6	54.55	83	83.00
ดอกแหม	39	92.86	9	50.00	9	52.94	12	100.00	6	54.55	75	75.00
พืชผักป่า	35	83.33	8	44.44	5	29.41	11	91.67	2	18.18	61	61.00
เห็ดป่า	35	83.33	4	22.22	12	70.59	5	41.67	3	27.27	59	59.00
ผลไม้ป่า	30	71.43	6	33.33	8	47.06	3	25.00	5	45.45	52	52.00
สัตว์ป่า	28	66.67	0	0	2	11.76	2	16.67	1	9.09	33	33.00
สมุนไพร	24	57.14	1	5.56	3	17.65	0	0	0	0	28	28.00
ยอดหวาย	16	38.10	1	5.56	3	17.65	0	0	0	0	20	20.00
แมลงกินได้	15	35.71	1	5.56	2	11.76	0	0	0	0	18	18.00
กล้วยไม้ป่า	4	9.52	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4.00

ปริมาณการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่าง

ดังที่กล่าวมาแล้วผลิตผลป่าไม้ที่ครัวเรือนตัวอย่างนำมาใช้ประโยชน์ทั้งในครัวเรือนและจำหน่ายมีจำนวนทั้งหมด 11 ประเภท โดยแต่ละประเภทมีปริมาณการใช้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ไม้พิน (fuel wood) ผลิตผลป่าไม้ประเภทไม้พิน มีหน่วยวัดเป็นลูกบาศก์เมตร ฉะนั้นในการหาปริมาตรไม้พินผู้ศึกษาได้มีวิธีการดังสูตรต่อไปนี้

$$V = (B \times L \times H) \times K$$

โดยที่ V = ปริมาตรของไม้พิน (ลูกบาศก์เมตร หรือ ลบ.ม)

B = ความกว้างของกองพิน (เมตร)

L = ความยาวของกองพิน (เมตร)

H = ความสูงของกลองพื้น (เมตร)

K = ค่าคงที่เท่ากับ 0.8

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 คนเผ่ามีการใช้ประโยชน์ไม้พื้นภายในครัวเรือนเท่ากัน โดยมีปริมาณทั้งหมดเท่ากับ 465.62 ลบ.ม ต่อปี ปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 ลบ.ม ต่อครัวเรือน ต่อปี ทั้งนี้หากวัดปริมาณการใช้ประโยชน์ไม้พื้นเป็นรายชนเผ่า พบว่า ชนเผ่าม้งมีสัดส่วนการใช้ประโยชน์ไม้พื้นมากกว่าชนเผ่าขมุ พุ๋นน้อย ฮ่อ และลาวลุ่ม ซึ่งมีปริมาณโดยเฉลี่ยของแต่ละชนเผ่าเท่ากับ 6.68, 4.73, 4.37, 4.37 และ 3.59 ลบ.ม ต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ (ตารางที่ 12)

ทั้งนี้ การที่ชนเผ่าม้งมีการใช้ประโยชน์ไม้พื้นมากกว่าชนเผ่าอื่นนั้น เนื่องจากสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนมีจำนวนมาก (เฉลี่ย 11 คนต่อครัวเรือน) ทำให้ปริมาณการใช้ไม้พื้นมีมากไปด้วยและนอกจากจะไม่มีการใช้เชื้อเพลิงชนิดอื่น ๆ เช่น ไฟฟ้า หรือก๊าซหุงต้มเพื่อทดแทนการใช้ไม้พื้นเป็นเชื้อเพลิงปรุงแต่งอาหารในชีวิตประจำวัน หรือให้ความอบอุ่นในยามหนาวแล้ว ชนเผ่าม้งยังมีการใช้พื้นเพื่อการต้มอาหารหม้ออีกด้วยเพราะว่าชนเผ่าดังกล่าวชอบเลี้ยงหมูไว้เพื่อประกอบพิธีกรรมหรือประเพณีต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมเลี้ยงผีเรือน ประเพณีงานบุญกินเจียงเป็นต้น ส่วนชนเผ่าอื่น เช่น ลาวลุ่ม มีการใช้ประโยชน์ไม้พื้นน้อยกว่านั้น เนื่องจากมีการใช้ไฟฟ้าเพื่อเป็นเชื้อเพลิงในการปรุงแต่งอาหารเป็นบางครั้งเพราะส่วนใหญ่เป็นครอบครัวทหารต้องการความสะดวกและประหยัดเวลาเพื่อการทำงาน เป็นต้น

ตารางที่ 12 ปริมาณการใช้ประโยชน์ไม้พื้นของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ชนเผ่า	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (ลบ.ม/ปี)			เฉลี่ย (ลบ.ม/ครัวเรือน/ปี)
	ในครัวเรือน	จำหน่าย	รวม	
ม้ง	80.14	0	80.14	6.68
ขมุ	198.61	0	198.61	4.73
พุ๋นน้อย	74.21	0	74.21	4.37
ฮ่อ	48.12	0	48.12	4.37
ลาวลุ่ม	64.54	0	64.54	3.59
รวม	465.62	0	465.62	4.66

2. หน่อไม้ (bamboo shoots) จากการศึกษา พบว่า ปริมาณหน่อไม้ที่ครัวเรือนตัวอย่างทั้ง 5 ชนเผ่าเก็บมาใช้ประโยชน์ทั้งหมดเท่ากับ 17,848.00 กิโลกรัมต่อปี ในจำนวนนี้ใช้เพื่อการบริโภค ภายในครัวเรือน 12,243.00 กิโลกรัมต่อปีและนำไปจำหน่าย 5,605.00 กิโลกรัมต่อปี ปริมาณโดยเฉลี่ยเท่ากับ 178.48 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี (ตารางที่ 13) ทั้งนี้ หากวัดปริมาณการใช้ประโยชน์หน่อไม้เป็นรายชนิด พบว่า หน่อไม้ที่ชุมชนในพื้นที่ศึกษานิยมนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ หน่อไม้ขม รองลงมาคือ หน่อไม้ลัน และหน่อไม้หก โดยมีปริมาณการใช้ประโยชน์เท่ากับ 11,599.00; 5,472.00 และ 777.00 กิโลกรัมต่อปี ตามลำดับ หากวัดปริมาณการใช้ประโยชน์หน่อไม้เป็นรายชนเผ่า พบว่า ชนเผ่าม้งมีการใช้ประโยชน์หน่อไม้ ในปริมาณมากกว่าชนเผ่าขมุ พุน้อย ลาว ลุ่ม และชนเผ่าฮ่อ โดยมีปริมาณการใช้ประโยชน์โดยเฉลี่ยเท่ากับ 323.83, 236.98, 113.29, 94.22 และ 35.18 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ

การที่ชนเผ่าม้งมีการใช้ประโยชน์หน่อไม้ในปริมาณที่มากกว่าชนเผ่าอื่นนั้น เป็นเพราะว่า สัดส่วนของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีมากทำให้ความต้องการในการบริโภคมากไปด้วย อีกทั้งยัง การเข้าป่าเพื่อเก็บหน่อไม้ชนเผ่าม้งจะไปด้วยกันเฉพาะคนในครัวเรือนเดียวกันเท่านั้น โดยอย่างน้อย 2 คนขึ้นไปทำให้ปริมาณที่ได้จากการเก็บมากไปด้วย รองลงมา คือ ชนเผ่าขมุที่มีปริมาณการใช้ประโยชน์หน่อไม้ค่อนข้างมาก เป็นเพราะชนเผ่าดังกล่าวมีการใช้ประโยชน์หน่อไม้เพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้มากกว่าการนำมาบริโภค เนื่องจากมีความสะดวกด้านสถานที่การวางขายเพราะมีความคุ้นเคยกับแม่ค้าขายของในตลาดเล็ก ๆ ของหมู่บ้านเป็นอย่างดี โดยแม่ค้าทั้งหมดล้วนแต่เป็นชนเผ่าเดียวกัน ฉะนั้นหน่อไม้ที่เก็บหามาได้จึงง่ายต่อการนำไปขาย สำหรับปริมาณการใช้ประโยชน์หน่อไม้ของชนเผ่าพุน้อยและลาวลุ่ม ถือว่าเป็นการบริโภคหน่อไม้ในจำนวนปกติของชุมชนในเขตชนบทของ สปป.ลาว ที่มีการพึ่งพิงป่า ส่วนชนเผ่าฮ่อ เมื่อเปรียบเทียบกับทั้ง 4 ชนเผ่าดังที่กล่าวมา ถือว่ามีการใช้ประโยชน์หน่อไม้ในปริมาณน้อยมาก เป็นเพราะครัวเรือนที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ไม่รู้สถานที่เก็บหน่อไม้ ส่วนครัวเรือนที่อยู่มานานแล้วโดยส่วนมากจะซื้อหน่อไม้จากตลาดภายในหมู่บ้านมาบริโภค กล่าวโดยรวมแล้วฮ่อเป็นชนเผ่าที่ไม่ค่อยชอบเข้าป่าจะมีก็แค่เป็นบางครั้งที่เข้าไปเก็บผลิตผลป่าไม้

เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการใช้ประโยชน์หน่อไม้ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 ชนเผ่า พบว่า กลุ่มชนเผ่าม้ง และลาวลุ่ม จะเก็บหน่อไม้เพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ หากเหลือใช้ในครัวเรือนจึงนำไปจำหน่าย ซึ่งต่างจากชนเผ่าขมุที่ใช้ประโยชน์หน่อไม้เพื่อการจำหน่ายมากกว่า

นำมาบริโภคในครัวเรือน กล่าวคือ หากเหลือจากการจำหน่ายจึงนำมาบริโภค ส่วนชนเผ่าพวนน้อย และชนเผ่าสอมีการใช้ประโยชน์เพื่อการบริโภคภายในเพียงอย่างเดียว

ตารางที่ 13 ปริมาณการใช้ประโยชน์หน่อไม้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ชนเผ่า/ ชนิดหน่อไม้	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
ขมุ				
- หน่อไม้ขม	2,688.00	3,450.00	6,138.00	146.14
- หน่อไม้ลัน	1,761.00	1,665.00	3,426.00	81.57
- หน่อไม้หก	389.00	0	389.00	9.26
รวม	4,838.00	5,115.00	9,953.00	236.98
ลาวลุ่ม				
- หน่อไม้ขม	870.00	80.00	950.00	52.78
- หน่อไม้ลัน	521.00	170.00	691.00	38.39
- หน่อไม้หก	55.00	0	55.00	3.06
รวม	1,446.00	250.00	1,696.00	94.22
พวนน้อย				
- หน่อไม้ขม	1,092.00	0	1,092.00	64.24
- หน่อไม้ลัน	761.00	0	761.00	44.76
- หน่อไม้หก	73.00	0	73.00	4.29
รวม	1,926.00	0	1,926.00	113.29
ม้ง				
- หน่อไม้ขม	2,962.00	240.00	3,202.00	266.83
- หน่อไม้ลัน	489.00	0	489.00	40.75
- หน่อไม้หก	195.00	0	195.00	16.25
รวม	3,646.00	240.00	3,886.00	323.83

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ชนเผ่า/ ชนิดหน่อไม้	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
ฮ่อ				
- หน่อไม้ขม	217.00	0	217.00	19.73
- หน่อไม้ล้น	105.00	0	105.00	9.55
- หน่อไม้หก	65.00	0	65.00	5.91
รวม	387.00	0	387.00	35.18
รวมทุกชนเผ่า				
- หน่อไม้ขม	7,829.00	3,770.00	11,599.00	115.99
- หน่อไม้ล้น	3,637.00	1,835.00	5,472.00	54.72
- หน่อไม้หก	777.00	0	777.00	7.77
รวมทั้งหมด	12,243.00	5,605.00	17,848.00	178.48

3. ดอกแขม (broom grass) จากการศึกษา พบว่า ครัวเรือนตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์ดอกแขมเพื่อการจำหน่ายเท่านั้น ซึ่งมีปริมาณทั้งหมดจำนวน 26,861.00 กิโลกรัมต่อปี ปริมาณโดยเฉลี่ยเท่ากับ 286.61 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี กลุ่มตัวอย่างที่มีการใช้ประโยชน์ดอกแขมมากที่สุด ได้แก่ ชนเผ่าม้ง รองลงมาคือชนเผ่าขมุ ลาวลุ่ม พุน้อย และชนเผ่าฮ่อ โดยมีปริมาณเฉลี่ยของแต่ละชนเผ่าเท่ากับ 399.50, 377.52, 190.00, 103.82 และ 93.27 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ (ตารางที่ 14) ปริมาณดอกแขมของแต่ละครัวเรือนที่เก็บได้มาก หรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับขนาดการถือครอง หากมีขนาดถือครองที่ดินมาก ปริมาณการเก็บดอกแขมก็จะมากไปด้วย

ตารางที่ 14 ปริมาณการใช้ประโยชน์ดอกแหมของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ
แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ชนเผ่า/ดอกแหม	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	ในครัวเรือน	จำหน่าย	รวม	
ขมุ	0	15,856.00	15,856.00	377.52
ลาวลุ่ม	0	3,420.00	3,420.00	190.00
พุน้อย	0	1,810.00	1,810.00	106.74
ม้ง	0	4,794.00	4,794.00	399.50
ฮ่อ	0	1,026.00	1,026.00	93.27
รวม	0	26,906.00	269.06	269.0

4. พืชผักป่า (forest vegetables) ปริมาณพืชผักป่าที่ครัวเรือนตัวอย่างเก็บใช้ประโยชน์ทั้งหมดเท่ากับ 1,575.00 กิโลกรัมต่อปี ในจำนวนนี้ใช้บริโภคภายในครัวเรือนมีมากถึง 1,480.00 กิโลกรัม ส่วนที่นำไปขายมีเพียงแต่ 95.00 กิโลกรัม เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีเท่ากับ 15.75 กิโลกรัม กลุ่มตัวอย่างที่มีการเก็บพืชผักป่ามาใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ ชนเผ่าม้ง รองลงมาคือ ชนเผ่าขมุ พุน้อย ลาวลุ่ม และชนเผ่าฮ่อ โดยปริมาณเฉลี่ยของแต่ละชนเผ่าเท่ากับ 22.83 20.43 18.00 3.06 และ 2.45 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ ซึ่งชนิดพืชผักป่าที่ชาวบ้านนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ ผักกูด รองลงมาคือปลีกล้วย ผักว้า ผักฮาก ดอกแค และมะลิ้นไม้ โดยมีปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 7.22, 4.00, 2.85, 1.29, 0.23 และ 0.16 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ (ตารางที่ 15) มีเพียงชนเผ่าขมุที่มีการใช้ประโยชน์พืชผักป่าเพื่อการจำหน่าย แต่มีปริมาณน้อยมาก ส่วนชนเผ่าลาวลุ่ม พุน้อย ม้ง และชนเผ่าฮ่อมีการใช้ประโยชน์พืชผักป่าเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนเท่านั้น เมื่อพิจารณาองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคพืชผักป่าที่สืบทอดกันมา พบว่า ชนเผ่าขมุมีความรู้ด้านพืชผักป่าที่สามารถนำมารับประทานได้มากกว่าชนเผ่าอื่น ส่วนชนเผ่าม้ง และชนเผ่าฮ่อ ถือว่ามีความรู้ด้านพืชผักป่าน้อยมาก

ตารางที่ 15 ปริมาณการใช้ประโยชน์พืชผักป่าของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ
แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ชนเผ่า/ ชนิดพืชผักป่า	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
ขมุ				
- ผักกูด	243.00	25.00	268.00	6.38
- ปลีกล้วย	235.00	30.00	265.00	6.31
- ผักว้า	169.00	0	169.00	4.02
- ผักฮาก	79.00	40.00	119.00	2.83
- ดอกแค	23.00	0	23.00	0.55
- มะลิ้นไม้	14.00	0	14.00	0.33
รวม	763.00	95.00	858.00	20.43
ลาวลุ่ม				
- ผักกูด	55.00	0	55.00	3.06
- ปลีกล้วย	45.00	0	45.00	2.50
- ผักว้า	8.00	0	8.00	0.44
- ผักฮาก	2.00	0	2.00	0.11
- ดอกแค	0	0	0	0
- มะลิ้นไม้	0	0	0	0
รวม	110.00	0	110.00	6.11
พุน้อย				
- ผักกูด	150.00	0	150.00	8.82
- ปลีกล้วย	50.00	0	50.00	2.94
- ผักว้า	96.00	0	96.00	5.65
- ผักฮาก	8.00	0	8.00	0.47
- ดอกแค	0	0	0	0
- มะลิ้นไม้	2.00	0	2.00	0.12
รวม	306.00	0	306.00	18.00

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ชนเผ่า/ ชนิดพืชผักป่า	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
ม้ง				
- ผักกูด	234.00	0	234.00	19.50
- ปลีกล้วย	40.00	0	40.00	3.33
- ผักว้า	0	0	0	0
- ผักฮาก	0	0	0	0
- ดอกแค	0	0	0	0
- มะลื่นไม้	0	0	0	0
รวม	274.00	0	274.00	22.83
ฮ่อ				
- ผักกูด	15.00	0	15.00	1.36
- ปลีกล้วย	0	0	0	0
- ผักว้า	12.00	0	12.00	1.09
- ผักฮาก	0	0	0	0
- ดอกแค	0	0	0	0
- มะลื่นไม้	0	0	0	0
รวม	27.00	0	27.00	2.45
รวมทุกชนเผ่า				
- ผักกูด	697.00	25.00	722.00	7.22
- ปลีกล้วย	370.00	30.00	400.00	4.00
- ผักว้า	285.00	0	285.00	2.85
- ผักฮาก	89.00	40.00	129.00	1.29
- ดอกแค	23.00	0	23.00	0.23
- มะลื่นไม้	16.00	0	16.00	0.16
รวมทั้งหมด	1,480.00	95.00	1,575.00	15.75

5. เห็ดป่า (mushroom) ปริมาณเห็ดป่าที่ครัวเรือนตัวอย่างเก็บใช้ประโยชน์ทั้งหมดเท่ากับ 954.00 กิโลกรัมต่อปี ในจำนวนนี้ใช้บริโภคภายในครัวเรือน 770.00 กิโลกรัมและนำไปขายจำนวน 184 กิโลกรัม เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีเท่ากับ 9.54 กิโลกรัม กลุ่มตัวอย่างที่มีการเก็บเห็ดป่ามาใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ ชนเผ่าขมุรองลงมาคือ ชนเผ่าม้ง ลาวลุ่ม พุญ้อย และชนเผ่าฮ่อ มีปริมาณเฉลี่ยของแต่ละชนเผ่าเท่ากับ 16.57, 12.92, 2.89, 2.41 และ 0.91 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ชนิดเห็ดป่าที่ชาวบ้านนิยมนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ เห็ดโคน รองลงมาคือเห็ดหูหนู เห็ดขาว เห็ดถ่าน เห็ดขี้ และเห็ดแดง โดยมีปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 3.57, 1.90, 1.73, 1.05, 0.90 และ 0.39 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ (ตารางที่ 16) รูปแบบการใช้ประโยชน์เห็ดป่าเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนมากกว่าการนำไปจำหน่าย ซึ่งมีเพียงชนเผ่าขมุเท่านั้นที่ใช้ประโยชน์เห็ดป่าเพื่อการจำหน่าย แต่มีปริมาณน้อยกว่าการนำมาบริโภคภายในครัวเรือน ส่วนชนเผ่าลาวลุ่ม พุญ้อย ม้ง และชนเผ่าฮ่อ มีการใช้ประโยชน์เห็ดป่าเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนเท่านั้น

ตารางที่ 16 ปริมาณการใช้ประโยชน์เห็ดป่าของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ชนเผ่า/ ชนิดเห็ดป่า	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
ขมุ				
- เห็ดโคน	155.00	103.00	258.00	6.14
- เห็ดหูหนู	104.00	0	104.00	2.48
- เห็ดขาว	98.00	40.00	138.00	3.29
- เห็ดถ่าน	72.00	30.00	102.00	2.43
- เห็ดขี้	46.00	11.00	57.00	1.36
- เห็ดแดง	37.00	0	37.00	0.88
รวม	512.00	184.00	696.00	16.57
ลาวลุ่ม				
- เห็ดโคน	13.00	0	13.00	0.72
- เห็ดหูหนู	16.00	0	16.00	0.89
- เห็ดขาว	15.00	0	15.00	0.83
- เห็ดถ่าน	0	0	0	0

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ชนเผ่า/ ชนิดเห็ดป่า	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
- เห็ดปี	8.00	0	8.00	0.44
- เห็ดแดง	0	0	0	0
รวม	52.00	0	52.00	2.89
พุดน้อย				
- เห็ดโคน	9.00	0	9.00	0.53
- เห็ดหูหนู	12.00	0	12.00	0.71
- เห็ดขาว	9.00	0	9.00	0.53
- เห็ดถ่าน	3.00	0	3.00	0.18
- เห็ดปี	8.00	0	8.00	0.47
- เห็ดแดง		0	0	0
รวม	41.00	0	41.00	2.41
มั่ง				
- เห็ดโคน	76.00	0	76.00	6.33
- เห็ดหูหนู	56.00	0	56.00	4.67
- เห็ดขาว	7.00	0	7.00	0.58
- เห็ดถ่าน	0	0	0	0
- เห็ดปี	14.00	0	14.00	1.17
- เห็ดแดง	2.00	0	2.00	0.17
รวม	155.00	0	155.00	12.92
ฮ่อ				
- เห็ดโคน	1.00	0	1.00	0.09
- เห็ดหูหนู	2.00	0	2.00	0.18
- เห็ดขาว	4.00	0	4.00	0.36
- เห็ดถ่าน	0	0	0	0
- เห็ดปี	3.00	0	3.00	0.27
- เห็ดแดง	0	0	0	0
รวม	10.00	0	10.00	0.91

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ชนเผ่า/ ชนิดเห็ดป่า	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
รวมทุกชนเผ่า				
- เห็ดโคน	254.00	103.00	357.00	3.57
- เห็ดหูหนู	190.00	0	190.00	1.90
- เห็ดขาว	133.00	40.00	173.00	1.73
- เห็ดถ่าน	75.00	30.00	105.00	1.05
- เห็ดขี้	79.00	11.00	90.00	0.90
- เห็ดแดง	39.00	0	39.00	0.39
รวมทั้งหมด	770.00	184.00	954.00	9.54

6. ผลไม้ป่า (wild fruit) ปริมาณผลไม้ป่าที่ครัวเรือนตัวอย่างเก็บใช้ประโยชน์ทั้งหมดเท่ากับ 1,297.00 กิโลกรัมต่อปี ในจำนวนนี้ใช้บริโภคภายในครัวเรือน 809.00 กิโลกรัมและนำไปขาย 488.00 กิโลกรัม ปริมาณโดยเฉลี่ยเท่ากับ 12.97 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี กลุ่มตัวอย่างที่มีการเก็บผลไม้ป่ามาใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ ชนเผ่าขมูรองลงมาคือ ชนเผ่าพุน้อย ม้ง ฮ่อ และชนเผ่าลาวลุ่ม โดยปริมาณเฉลี่ยของแต่ละชนเผ่าเท่ากับ 21.95, 9.53, 8.42, 5.73 และ 2.72 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ ซึ่งชนิดผลไม้ป่าที่ชาวบ้านนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ มะไฟ รองลงมา คือ มะก้อ มะขิม ลำไย มะแฟน มะกอก ส้มพุด และมะขามป้อม ตามลำดับ แต่ชนิดที่กลุ่มตัวอย่างใช้ประโยชน์เพื่อการจำหน่ายมากกว่าการนำมาบริโภค ได้แก่ มะก้อ ส่วนผลไม้ป่าชนิดอื่น กลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์เพื่อการบริโภคมากกว่าการนำไปจำหน่าย ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ปริมาณการใช้ประโยชน์ผลไม้ป่าของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ
แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ชนเผ่า/ ชนิดผลไม้ป่า	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
ขมู				
- มะไฟ	259	15	274	6.52
- มะก้อ	54	333	387	9.21
- มะขิม	66	10	76	1.81
- มะลำไย	25	25	45	1.19
- มะกอก	42	10	52	1.24
- มะแฟน	28	10	38	0.90
- ส้มพด	23	0	23	0.55
- มะขามป้อม	27	0	27	0.64
รวม	524.00	403.00	927.00	22.07
ลาวลุ่ม				
- มะไฟ	22	0	22	1.22
- มะก้อ	3	0	3	0.17
- มะขิม	5	0	5	0.28
- มะลำไย	0	0	0	0
- มะกอก	0	0	0	0
- มะแฟน	10	0	10	0.56
- ส้มพด	5	0	5	0.28
- มะขามป้อม	4	0	4	0.22
รวม	49.00	0	49.00	2.72
พูน้อย				
- มะไฟ	43	60	103	6.06
- มะก้อ	3	0	3	0.18
- มะขิม	12	0	12	0.71

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ชนเผ่า/ ชนิดผลไม้ป่า	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
- มะลำไย	27	0	27	1.59
- มะกอก	2	0	2	0.12
- มะแฟน	6	0	6	0.35
- ส้มพุด	9	0	9	0.53
- มะขามป้อม	0	0	0	0
รวม	102.00	60.00	162.00	9.53
มัง				
- มะไฟ	26	0	26	2.17
- มะก้อ	26	25	51	4.25
- มะขิม	3	0	3	0.25
- มะลำไย	20	0	20	1.67
- มะกอก	0	0	0	0
- มะแฟน	0	0	0	0
- ส้มพุด	1	0	1	0.08
- มะขามป้อม	0	0	0	0
รวม	76.00	25.00	101.00	8.42
ฮ่อ				
- มะไฟ	52	0	52	4.73
- มะก้อ	0	0	0	0
- มะขิม	4	0	4	0.36
- มะลำไย	5	0	5	0.45
- มะกอก	0	0	0	0
- มะแฟน	0	0	0	0
- ส้มพุด	0	0	0	0
- มะขามป้อม	2	0	2	0.18
รวม	63.00	0	63.00	5.73

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ชนเผ่า/ ชนิดผลไม้ป่า	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
รวมทุกชนเผ่า				
- มะไฟ	402.00	75.00	477.00	4.77
- มะก้อ	86.00	358.00	444.00	4.44
- มะขิม	90.00	10.00	100.00	1.00
- มะลำไย	77.00	25.00	97.00	1.02
- มะกอก	44.00	10.00	54.00	0.54
- มะแฟน	44.00	10.00	54.00	0.54
- ส้มพุด	38.00	0	38.00	0.38
- มะขามป้อม	33.00	0	33.00	0.33
รวมทั้งหมด	814.00	488.00	1,302.00	13.02

7. สัตว์ป่า (wildlife) ปริมาณสัตว์ป่าที่ครัวเรือนตัวอย่างเก็บใช้ประโยชน์ทั้งหมดเท่ากับ 578.00 กิโลกรัมต่อปี โดยใช้เพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนมากกว่าการนำไปจำหน่าย กล่าวคือ ปริมาณการบริโภคภายในครัวเรือนจำนวน 500.00 กิโลกรัมต่อปี และนำไปขายมีเพียง 78.00 กิโลกรัมต่อปี ปริมาณโดยเฉลี่ยเท่ากับ 5.78 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี (ตารางที่ 18) กลุ่มตัวอย่างที่มีการนำสัตว์ป่ามาใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ชนเผ่าขมูรองลงมาคือชนเผ่าฮ่อ ม้งและพวน้อย โดยมีปริมาณเฉลี่ยของแต่ละชนเผ่าเท่ากับ 13.26, 0.73, 0.67 และ 0.29 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ ส่วนชนเผ่าลาวกลุ่มไม่พบการใช้ประโยชน์สัตว์ป่าจากการศึกษาครั้งนี้ ชนิดสัตว์ป่าที่กลุ่มตัวอย่างนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ หนูห้วย รองลงมา คือ กบ-เขียด นก และตัวอ่อน โดยมีปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 0.95 0.47 และ 0.32 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 ปริมาณการใช้ประโยชน์สัตว์ป่าของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ
แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ชนเผ่า/ ชนิดสัตว์ป่า	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
ขมุ				
- หนูห้วย	363.00	38.00	401.00	9.55
- กบ-เขียด	75.00	20.00	95.00	2.26
- นก	36.00	5.00	41.00	0.98
- ตัวอื่น	5.00	15.00	20.00	0.48
รวม	479.00	78.00	557.00	13.26
ลาวลุ่ม				
- หนูห้วย	0	0	0	0
- กบ-เขียด	0	0	0	0
- นก	0	0	0	0
- ตัวอื่น	0	0	0	0
รวม	0	0	0	0
พุน้อย				
- หนูห้วย	5.00	0	5.00	0.29
- กบ เขียด	0	0	0	0
- นก	0	0	0	0
- ตัวอื่น	0	0	0	0
รวม	5.00	0	5.00	0.29
ม้ง				
- หนูห้วย	0	0	0	0
- กบ-เขียด	0	0	0	0
- นก	6.00	0	6.00	0.50
- ตัวอื่น	2.00	0	2.00	0.17
รวม	8.00	0	8.00	0.67

ตารางที่ 18 (ต่อ)

ชนเผ่า/ ชนิดสัตว์ป่า	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
ฮ่อ				
- หนูห้วย	8.00	0	8.00	0.73
- กบ-เปียด	0	0	0	0
- นก	0	0	0	0
- ตัวอื่น	0	0	0	0
รวม	8.00	0	8.00	0.73
รวมทุกชนเผ่า				
- หนูห้วย	376.00	38.00	414.00	4.14
- กบ-เปียด	75.00	20.00	95.00	0.95
- นก	42.00	5.00	47.00	0.47
- ตัวอื่น	7.00	15.00	22.00	0.22
รวม	500.00	78.00	578.00	5.78

8. สมุนไพร (herbs) ปริมาณสมุนไพรที่ครัวเรือนตัวอย่างเก็บใช้ประโยชน์ทั้งหมดเท่ากับ 289.00 โดยมีเพียงการใช้ประโยชน์เพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนเท่านั้น มีปริมาณโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี กลุ่มตัวอย่างที่มีการเก็บสมุนไพรมาใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ ชนเผ่าขมูรองลงมาคือชนเผ่าพุน้อย และลาวลุ่ม โดยมีปริมาณเฉลี่ยของแต่ละชนเผ่าที่มีการใช้ประโยชน์เท่ากับ 6.14, 1.14 และ 0.39 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ ส่วนที่ชนเผ่าม้งและชนเผ่าฮ่อไม่พบการใช้ประโยชน์สมุนไพรใด ๆ เลย (ตารางที่ 19) สำหรับชนิดสมุนไพรที่ชาวบ้านนิยมเก็บมาใช้มากที่สุดได้แก่ เครือคอยรองลงมาคือ เครือกา 3 ปีก รากแง่ง ใบเขี้ยวม้า และสะตงตามลำดับ

ตารางที่ 19 ปริมาณการใช้ประโยชน์สมุนไพรของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ
แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ชนเผ่า/ ชนิดสมุนไพร	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
ขมุ				
- เครื่องคอย	135.00	0	135.00	3.21
- เครื่องกา 3 ปีค	89.00	0	89.00	2.12
- รากเน่ง	21.00	0	21.00	0.50
- ใบเยี่ยวม้า	5.00	0	5.00	0.12
- สะตง	8.00	0	8.00	0.19
รวม	258.00	0	258.00	6.14
ลาวลุ่ม				
- เครื่องคอย	0	0	0	0
- เครื่องกา 3 ปีค	7.00	0	7.00	0.39
- รากเน่ง	0	0	0	0
- ใบเยี่ยวม้า	0	0	0	0
- สะตง	0	0	0	0
รวม	7.00	0	7.00	0.39
พุน้อย				
- เครื่องคอย	10.00	0	10.00	0.59
- เครื่องกา 3 ปีค	9.00	0	9.00	0.53
- รากเน่ง	0	0	0	0
- ใบเยี่ยวม้า	5.00	0	5.00	0.29
- สะตง	0	0	0	0
รวม	24.00	0	24.00	1.41
ม้ง				
- เครื่องคอย	0	0	0	0
- เครื่องกา 3 ปีค	0	0	0	0
- รากเน่ง	0	0	0	0

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ชนเผ่า/ ชนิดสมุนไพร	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
- ใบเยี่ยวม้า	0	0	0	0
- สะตง	0	0	0	0
รวม	0	0	0	0
ฮ่อ				
- เครื่องคอย	0	0	0	0
- เครื่องกา 3 ปีค	0	0	0	0
- รากเน่ง	0	0	0	0
- ใบเยี่ยวม้า	0	0	0	0
- สะตง	0	0	0	0
รวม	0	0	0	0
รวมทุกชนเผ่า				
- เครื่องคอย	145.00	0	145.00	1.45
- เครื่องกา 3 ปีค	105.00	0	105.00	1.05
- รากเน่ง	21.00	0	21.00	0.21
- ใบเยี่ยวม้า	10.00	0	10.00	0.10
- สะตง	8.00	0	8.00	0.08
รวม	289.00	0	289.00	2.89

9. ยอดหวาย (rattan shoots) จากการศึกษา พบว่า ยอดหวายที่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 ชนเผ่า นำมาใช้ประโยชน์มีปริมาณทั้งหมดเท่ากับ 936.00 กิโลกรัมต่อปี โดยใช้ประโยชน์เพื่อการบริโภค ภายในครัวเรือนน้อยกว่าการจำหน่าย กล่าวคือ ปริมาณการบริโภคภายในครัวเรือนมีจำนวน 298.00 กิโลกรัมต่อปี และนำไปจำหน่าย 638.00 กิโลกรัมต่อปี ปริมาณ โดยเฉลี่ยเท่ากับ 9.36 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี กลุ่มตัวอย่างที่มีการใช้ประโยชน์ยอดหวายมากที่สุด ได้แก่ ชนเผ่าขมุ รองลงมาคือ ชนเผ่าลาวลุ่ม และพุน้อย มีปริมาณ โดยเฉลี่ยของแต่ละชนเผ่าที่ใช้ประโยชน์ยอดหวายเท่ากับ 21.50, 1.39 และ 0.47 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ ส่วนชนเผ่าม้ง และชนเผ่าฮ่อ จากการศึกษาครั้งนี้ไม่พบการนำยอดหวายมาบริโภคทั้งในครัวเรือนและจำหน่าย (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 ปริมาณการใช้ประโยชน์ยอคหาวของกุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ
แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ชนเผ่า/ยอคหาว	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
ขมุ	275.00	628.00	903.00	21.50
ลาวลุ่ม	15.00	10.00	25.00	1.39
พุน้อย	8.00	0	8.00	0.47
ม้ง	0	0	0	0
ฮ่อ	0	0	0	0
รวม	298.00	638.00	936.00	9.36

10. แมลงกินได้ (edible insects) จากการศึกษ พบว่า ปริมาณของแมลงกินได้ที่ครัวเรือน ตัวอย่างนำมาใช้ประโยชน์ทั้งหมดเท่ากับ 96.00 กิโลกรัมต่อปี ในจำนวนนี้ใช้บริโภคภายในครัวเรือน 57.50 กิโลกรัมต่อปี และนำไปขายจำนวน 38.50 กิโลกรัมต่อปี ปริมาณโดยเฉลี่ยเท่ากับ 0.96 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี กลุ่มตัวอย่างที่มีการใช้ประโยชน์แมลงมากที่สุด ได้แก่ ชนเผ่าขมุ รองลงมาคือ ชนเผ่าพุน้อย และลาวลุ่ม โดยปริมาณเฉลี่ยของแต่ละชนเผ่าที่ใช้ประโยชน์แมลงเท่ากับ 2.07, 0.41 และ 0.11 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ส่วนชนเผ่าม้ง และชนเผ่าฮ่อ ไม่พบการนำแมลงกินได้มาบริโภคเลย สำหรับชนิดแมลงกินได้ที่ชาวบ้านนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ ตัวงไผ่ ตัวต่อ และจิ้งหรีด คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยต่อครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด เท่ากับ 0.41, 0.30 และ 0.25 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ(ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 ปริมาณการใช้ประโยชน์แมลงกินได้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ
แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ชนเผ่า/ ชนิดแมลงกินได้	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
ขมุ				
- ค้างไฟ	23.50	11.50	35.00	0.83
- ตัวต่อ	10.00	20.00	30.00	0.71
- จิ้งหรีด	17.00	5.00	22.00	0.52
รวม	50.50	36.50	87.00	2.07
ลาวลุ่ม				
- ค้างไฟ	0	0	0	0
- ตัวต่อ	0	0	0	0
- จิ้งหรีด	2.00	0	2.00	0.11
รวม	2.00	0	2.00	0.11
พูน้อย				
- ค้างไฟ	4.00	2.00	6.00	0.35
- ตัวต่อ	0	0	0	0
- จิ้งหรีด	1.00	0	1.00	0.06
รวม	5.00	2.00	7.00	0.41
ม้ง				
- ค้างไฟ	0	0	0	0
- ตัวต่อ	0	0	0	0
- จิ้งหรีด	0	0	0	0
รวม	0	0	0	0
ฮ่อ				
- ค้างไฟ	0	0	0	0
- ตัวต่อ	0	0	0	0
- จิ้งหรีด	0	0	0	0
รวม	0	0	0	0

ตารางที่ 21 (ต่อ)

ชนเผ่า/ ชนิดแมลงกินได้	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
รวมทุกชนเผ่า				
- ค้างไผ่	27.50	13.50	41.00	0.41
- ตัวต่อ	10.00	20.00	30.00	0.30
- จิ้งหรีด	20.00	5.00	25.00	0.25
รวม	57.50	38.50	96.00	0.96

11. กล้วยไม้ป่า (orchids.) จากการศึกษา พบว่า ครัวเรือนตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์กล้วยไม้ป่าเพื่อการจำหน่ายเพียงอย่างเดียว มีปริมาณทั้งหมดเท่ากับ 146.00 กิโลกรัมต่อปี ปริมาณโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.46 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ทั้งนี้มีเพียงชนเผ่าขมุเท่านั้นที่มีการเก็บกล้วยไม้ป่ามาจำหน่าย ส่วนชนเผ่าลาวลุ่ม พุญ้อย ม้ง และชนเผ่าฮ่อไม่มีการใช้ประโยชน์กล้วยไม้ป่าใด ๆ เลย ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 22

ตารางที่ 22 ปริมาณการใช้ประโยชน์กล้วยไม้ป่าของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ชนเผ่า/ กล้วยไม้ป่า	ปริมาณการใช้ประโยชน์ (กก/ปี)			เฉลี่ย (กก/ครัวเรือน/ปี)
	ในครัวเรือน	จำหน่าย	รวม	
ขมุ	0	146.00	146.00	3.48
ลาวลุ่ม	0	0	0	0
พุญ้อย	0	0	0	0
ม้ง	0	0	0	0
ฮ่อ	0	0	0	0
รวม	0	146.00	146.00	1.46

เมื่อนำผลการศึกษาด้านปริมาณการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้แต่ละประเภทมาจัดระดับการ
ใช้ประโยชน์ของกลุ่มตัวอย่างแต่ละชนเผ่า พบว่า ชนเผ่าขมมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้
ครอบคลุมทั้ง 11 ประเภทและแต่ละประเภทมีปริมาณการใช้ประโยชน์มากกว่าชนเผ่าอื่น(ยกเว้น ไม้
พินและหน่อไม้) รองลงมาได้แก่ชนเผ่าม้งที่มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้มากเป็นอันดับที่ 2 แต่
มีการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้เพียงแต่ 7 ประเภท โดยประเภทที่ใช้มากกว่าชนเผ่าอื่น ได้แก่ ไม้พิน
และหน่อไม้ ประเภทที่ใช้น้อยที่สุด ได้แก่ ผลไม้ป่า และประเภทที่ไม่ใช้ประโยชน์ได้แก่ สมุนไพร
ยอดหวาย แมลงกินได้ กัลยไม้ป่า ส่วนชนเผ่าพุน้อย และลาวลุ่มมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้
เป็นอันดับที่ 3 และ 4 โดยประเภทที่เก็บมาใช้ประโยชน์จำนวน 10 และ 9 ประเภท ตามลำดับ แต่
ปริมาณการใช้ประโยชน์น้อย สำหรับชนเผ่าฮ่อมมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้เป็นอันดับ 5 โดย
ประเภทที่เก็บมาใช้ประโยชน์มีเพียง 7 และปริมาณการใช้ประโยชน์ในแต่ละชนิดถือว่าน้อยมาก
เมื่อเปรียบเทียบกับชนเผ่าอื่น (ตารางที่ 23)

ตารางที่ 23 ระดับการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้แต่ละประเภทของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้าน
หลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ประเภท ผลิตผลป่าไม้	ระดับการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้ของแต่ละชนเผ่า				
	ขม	ลาวลุ่ม	พุน้อย	ม้ง	ฮ่อม
ไม้พิน	★★★	★	★★	★★★★★	★★
หน่อไม้	★★★★	★★	★★	★★★★★	★
ดอกแหม	★★★★★	★★	★	★★★★★	★
พืชผักป่า	★★★★★	★	★★	★★★★★	★
เห็ดป่า	★★★★★	★	★	★★★★	★
ผลไม้ป่า	★★★★★	★★	★★	★★	★★
สัตว์ป่า	★★★★★	0	★	★	★
สมุนไพร	★★★★★	★	★	0	0
ยอดหวาย	★★★★★	★	★	0	0
แมลงกินได้	★★★★★	★	★	0	0
กัลยไม้ป่า	★★★★★	0	0	0	0

หมายเหตุ: การจัดระดับการใช้ประโยชน์กำหนดเป็น 5 ระดับตามวิธีของ Likert scale คือเรียงระดับ
ตั้งแต่น้อยสุด (★) หามากสุด (★★★★★)

มูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่าง และชุมชนพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการหามูลค่าสุทธิจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้โดยตรงของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านหลัก 32 กล่าวคือ มูลค่าสุทธิเท่ากับมูลค่าการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้หักออกด้วยต้นทุนที่เกิดขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตผลป่าไม้ชนิดนั้น ๆ แต่ในทางปฏิบัติแล้วการเข้าไปเก็บผลิตผลป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ศึกษาไม่มีต้นทุน หรือสิ้นเปลืองใด ๆ ฉะนั้นมูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ทั้งหมดและมูลค่าสุทธิจึงมีค่าเท่ากัน ทั้งนี้มูลค่าการใช้ประโยชน์ประกอบ 2 ลักษณะคือ มูลค่าที่เป็นตัวเงิน (มูลค่าที่เกิดจากการเก็บผลิตผลป่าไม้เพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้ให้แก่ครัวเรือน) และมูลค่าไม่เป็นตัวเงิน (มูลค่าที่เกิดจากการเก็บผลิตผลป่าไม้เพื่อกรบริโภคภายในครัวเรือน) โดยมูลค่าการใช้ประโยชน์ผลิตผลจากป่าทั้งหมดหาได้จากผลคูณระหว่างปริมาณและราคาตลาดของผลิตผลป่าไม้ชนิดนั้น ๆ ซึ่งข้อมูลด้านปริมาณการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้ได้กล่าวมาแล้วในส่วนปริมาณการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนข้อมูลด้านราคาของผลิตผลป่าไม้ได้แสดงไว้ในตารางที่ 24 ดังนี้

ตารางที่ 24 ข้อมูลด้านราคาผลิตผลป่าไม้แต่ละชนิดในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ชนิดผลิตผลป่าไม้	ราคา	ชนิดผลิตผลป่าไม้	ราคา	ชนิดผลิตผลป่าไม้	ราคา
1) ไม้พื้น	500	- เห็ดขี้	56	- นก	80
2) หน่อไม้		- เห็ดถ่าน	20	- ตัวอื่น	320
- หน่อไม้ขม	14	- เห็ดแดง	36	8) สมุนไพร	
- หน่อไม้ล้น	12	- เห็ดขาว	32	- เครื่องคอย	40
- หน่อไม้หก	8	6) ผลไม้ป่า		- เครื่องกา 3 ปีค	40
3) ดอกแขม	18	- มะไฟ	12	- รากเน่ง	40
4) พืชผักป่า		- ส้มพด	20	- ใบเยี่ยวม้า	40
- ผักกูด	6	- มะขิม	8	- สะตง	40
- ผักว้า	12	- มะขามป้อม	5	9) ยอดหวาย	18
- ปลีกกล้วย	4	- มะกอก	4	10) แมลงกินได้	
- ผักฮาก	16	- มะก้อ	24	- ตังไม้	180
- ดอกแค	16	- มะล่าย	12	- จิ้งหรีด	80
- มะล้นไม้	20	- มะแฟน	8	- ตัวต่อ	200
5) เห็ดป่า		7) สัตว์ป่า		11) กล้วยไม้ป่า	160
- เห็ดโคน	80	- หนูหวาย	48		
- เห็ดหนูหนู	40	- กบ เขียด	160		

หมายเหตุ: ราคาของไม้พื้นมีหน่วยเป็น บาท/ลบ.ม ส่วนผลิตผลป่าไม้ชนิดอื่นมีหน่วยเป็น บาท/กก

ผลของการศึกษา พบว่า ผลผลิตผลป่าไม้จำนวน 11 ประเภทที่กลุ่มตัวอย่างเก็บมาใช้ประโยชน์ คิดเป็นมูลค่าทั้งหมดเท่ากับ 1,146,725.00 บาทต่อปี ในจำนวนนี้ มูลค่าการบริโภคภายในครัวเรือน เท่ากับ 514,081.00 บาทต่อปี และมูลค่าจากการจำหน่ายเท่ากับ 632,644.00 บาทต่อปี คิดเป็นมูลค่า โดยเฉลี่ยเท่ากับ 11,467.25 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ทั้งนี้หากคิดมูลค่าของผลผลิตป่าไม้ที่เก็บมาใช้ประโยชน์เป็นรายประเภท พบว่า ดอกแหมม เป็นผลผลิตป่าไม้ที่มีมูลค่าการใช้ประโยชน์สูงสุด โดยมีมูลค่า 483,498.00 บาทต่อปี รองลงมา ได้แก่ หน่อไม้ (234,266.00 บาทต่อปี) ไม้พิน (232,810.00 บาทต่อปี) เห็ดป่า (50,240.00 บาทต่อปี) สัตว์ป่า (45,872.00 บาทต่อปี) ก้อยไม้ป่า (23,360.00 บาทต่อปี) ผลไม้ป่า (19,977.00 บาทต่อปี) ยอดหวาย (16,848.00 บาทต่อปี) แมลงกินได้ (15,380.00 บาทต่อปี) พืชผักป่า (12,104.00 บาทต่อปี) และสมุนไพร (11,560.00 บาทต่อปี) ตามลำดับ (ตารางที่ 25) ในจำนวนนี้ ประเภทที่ใช้ประโยชน์ทั้งบริโภค และจำหน่ายมี 7 ประเภท ได้แก่ หน่อไม้ พืชผักป่า เห็ดป่า ผลไม้ป่า สัตว์ป่า ยอดหวายและ แมลงกินได้ ประเภทที่ใช้เพียงเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน มี 2 ประเภท ได้แก่ ไม้พินและสมุนไพร ประเภทที่ใช้เพียงเพื่อการจำหน่ายมี 2 ประเภทเช่นกัน ได้แก่ ดอกแหมมและก้อยไม้ป่า

ตารางที่ 25 มูลค่าการใช้ประโยชน์ผลผลิตไม้ป่าแต่ละประเภทของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ประเภท ผลผลิตป่าไม้	มูลค่าการใช้ประโยชน์ (บาท/ปี)			เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	
ดอกแหมม		484,308.00	484,308.00	4,843.08
หน่อไม้	159,466.00	74,800.00	234,266.00	2,342.66
ไม้พิน	232,810.00		232,810.00	2,328.10
เห็ดป่า	39,504.00	10,736.00	50,240.00	502.40
สัตว์ป่า	35,648.00	10,224.00	45,872.00	458.72
ก้อยไม้ป่า	0	23,360.00	23,360.00	233.60
ผลไม้ป่า	9,985.00	9,992.00	19,977.00	199.77
ยอดหวาย	5,364.00	11,484.00	16,848.00	168.48
แมลงกินได้	8,550.00	6,830.00	15,380.00	153.80
พืชผักป่ากินได้	11,194.00	910.00	12,104.00	121.04
สมุนไพร	11,560.00	0	11,560.00	115.60
รวม	514,081.00	632,644.00	1,146,725.00	11,467.25

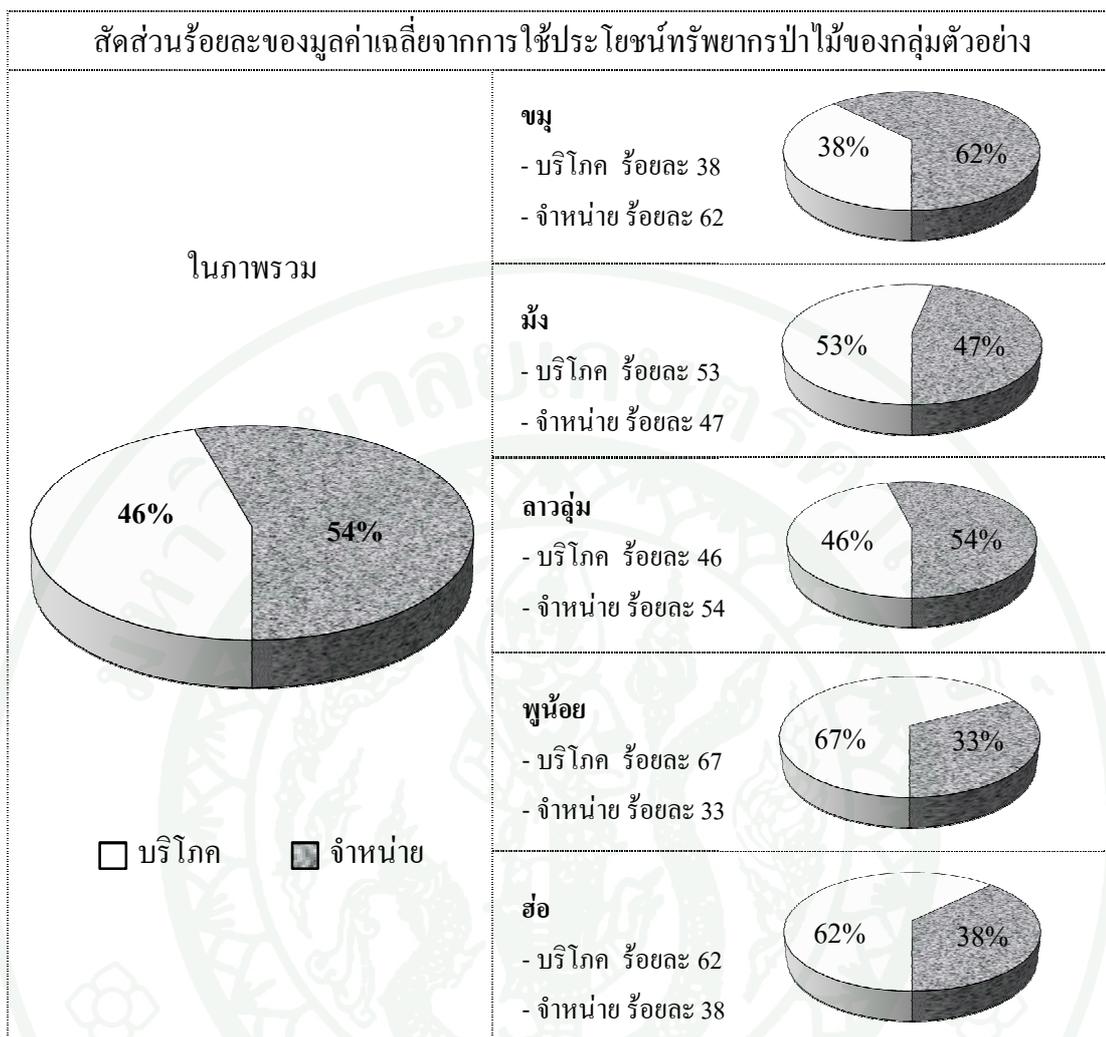
หากคิดมูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้เป็นรายชนเผ่า พบว่า ชนเผ่าที่มีมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ผลิตผลจากป่ามากที่สุด ได้แก่ ชนเผ่าขมุ คิดเป็นมูลค่าโดยเฉลี่ยเท่ากับ 16,212.12 บาทต่อครัวเรือนต่อปี รองลงมา คือ ชนเผ่าม้ง (16,043.67 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) ลาวลุ่ม (6,698.56 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) พุญ้อย (6,089.29 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) และชนเผ่าฮ่อ (4,472.73 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) ตามลำดับ โดยชนเผ่าขมุและลาวลุ่มมีมูลค่าการใช้ประโยชน์ในครัวเรือนน้อยกว่ามูลค่าการจำหน่าย ส่วนชนเผ่าพุญ้อย ม้ง และชนเผ่าฮ่อ มีมูลค่าการใช้ประโยชน์ในครัวเรือนมากกว่ามูลค่าการจำหน่าย (ตารางที่ 26)

ตารางที่ 26 มูลค่าการใช้ประโยชน์ผลิตผลไม้ป่าของกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละชนเผ่าในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ชนเผ่า	มูลค่าการใช้ประโยชน์ (บาท/ปี)			มูลค่าโดยเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)		
	บริโภค	จำหน่าย	รวม	บริโภค	จำหน่าย	เฉลี่ย
ขมุ	255,545.00	425,364.00	680,909.00	6,084.40	10,127.71	16,212.12
ม้ง	102,272.00	90,252.00	192,524.00	8,522.67	7,521.00	16,043.67
ลาวลุ่ม	55,674.00	64,900.00	120,574.00	3,093.00	3,605.56	6,698.56
พุญ้อย	69,858.00	33,660.00	103,518.00	4,109.29	1,980.00	6,089.29
ฮ่อ	30,732.00	18,468.00	49,200.00	2,793.82	1,678.91	4,472.73
รวม	514,081.00	632,644.00	1,146,725.00	5,140.81	6,326.44	11,467.25

กล่าวโดยสรุปในภาพรวมเกี่ยวกับมูลค่าที่ได้จากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายมีมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5,140.81 และ 6,326.44 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 46 และ 54 ของมูลค่าเฉลี่ยรวม โดยสัดส่วนร้อยละของมูลค่าเฉลี่ยจากการใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนและเพื่อการจำหน่ายของชนเผ่าขมุเท่ากับ 38 และ 62 ชนเผ่าม้งเท่ากับ 53 และ 47 ชนเผ่าลาวลุ่มเท่ากับ 46 และ 54 ชนเผ่าพุญ้อยเท่ากับ 67 และ 33 และชนเผ่าฮ่อเท่ากับ 62 และ 38 ตามลำดับ (ภาพที่ 21)

สำหรับมูลค่าสุทธิจากการใช้ประโยชน์ โดยแทนค่าตามสูตร ($V = \bar{V}N$ แทนค่าเท่ากับ $11,467.25 \times 316 = 3,623,651$) จะได้มูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านหลัก 32 เท่ากับ 3,623,651.00 บาทต่อปี

ภาพที่ 21 สัดส่วนร้อยละของมูลค่าเฉลี่ยจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ทั้งบริโกคในครัวเรือนและจำหน่ายของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2552

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของครัวเรือนตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 ผู้ศึกษาได้กำหนดให้มี 3 มาตรฐานคือ 1) มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่า 2) มาตรฐานด้านการปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ และ 3) มาตรฐานด้านการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับเกณฑ์การวัดระดับความตระหนักได้ระบุไว้ในบทที่ 3

ผลการศึกษาคความตระหนัก พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษามีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ยรวม 32.74) ทั้งนี้หากวัดระดับความตระหนักเป็นรายชนเผ่า พบว่า ชนเผ่าลาวลุ่ม มีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับสูง มีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 36.40 คะแนน สำหรับชนเผ่าม้ง ฮ่อ ขมุ และพุน้อย มีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 33.49, 32.36, 32.26 และ 29.18 ตามลำดับ (ตารางที่ 27) โดยกลุ่มตัวอย่างชนเผ่าลาวลุ่ม และขมามีลักษณะของความตระหนักในแต่ละด้านเหมือน ๆ กัน คือ มีความตระหนักในมาตรวัดด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่ามากที่สุดรองลงมา ได้แก่ มาตรวัดด้านด้านการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ และมาตรวัดด้านการปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ ตามลำดับ ขณะที่ชนเผ่าม้ง และฮ่อมีลักษณะของความตระหนักในแต่ละด้านเหมือน ๆ กัน คือ มีความตระหนักในมาตรวัดด้านด้านการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้มากที่สุดรองลงมา ได้แก่ มาตรวัดด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่าและมาตรวัดด้านการปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ตามลำดับ ส่วนชนเผ่าพุน้อยมีความตระหนักมีความตระหนักด้านการปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้มากที่สุดรองลงมาได้แก่ มาตรวัดด้านด้านการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ และมาตรวัดด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่าตามลำดับ

ตารางที่ 27 ระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในแต่ละมาตรวัดของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553

มาตรวัด	คะแนนเฉลี่ย					
	ขมุ	ลาวลุ่ม	พุน้อย	ม้ง	ฮ่อ	รวม
1. ด้านการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่า	11.12 (ปานกลาง)	12.67 (สูง)	9.64 (ปานกลาง)	11.16 (ปานกลาง)	10.81 (ปานกลาง)	11.08 (ปานกลาง)
2. ด้านปกป้องรักษา ทรัพยากรป่าไม้	10.10 (ปานกลาง)	11.67 (สูง)	9.89 (ปานกลาง)	10.50 (ปานกลาง)	10.01 (ปานกลาง)	10.43 (ปานกลาง)
3. ด้านการฟื้นฟู ทรัพยากรป่าไม้	11.04 (ปานกลาง)	12.06 (สูง)	9.65 (ปานกลาง)	11.83 (สูง)	11.54 (ปานกลาง)	11.22 (ปานกลาง)
คะแนนรวม (ระดับความตระหนักโดยรวม)	32.26 (ปานกลาง)	36.40 (สูง)	29.18 (ปานกลาง)	33.49 (ปานกลาง)	32.36 (ปานกลาง)	32.74 (ปานกลาง)

หากพิจารณาความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามมาตรวัด พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในด้านการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด

(คะแนนเฉลี่ยรวม 11.12) รองลงมาได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่า (คะแนนเฉลี่ยรวม 11.08) และด้านการปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ (คะแนนเฉลี่ยรวม 10.43) ตามลำดับ โดยมาตรวัดด้านการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ กลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักมากที่สุดคือ การดูแลรักษาป่าไม้ในส่วนที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์และปลูกไม้เสริมในส่วนที่เสื่อมโทรมยอมส่งผลให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีตามไปด้วย (คะแนนเฉลี่ยรวม 2.92) และน้อยสุด คือ ชาวบ้านจะไม่ปลูกป่าหากไม่มีค่าจ้าง (คะแนนเฉลี่ยรวม 1.98) สำหรับมาตรวัดด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่า กลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักมากที่สุด คือ การล่าและซื้อขายสัตว์ป่าเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย (คะแนนเฉลี่ยรวม 2.66) และน้อยสุด คือ การบุกรุกจับจองพื้นที่ป่าเอาไว้ให้ลูกหลานใช้ประโยชน์ในอนาคตเป็นสิ่งที่ถูกต้อง (คะแนนเฉลี่ยรวม 1.46) ส่วนมาตรวัดด้านการปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ กลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักมากที่สุด คือ เมื่อพบเห็นคนนอกพื้นที่เข้ามาตัดไม้ ตัดฟัน เก็บของป่า และล่าสัตว์ป่าในเขตพื้นที่ป่าไม้หมู่บ้านจำเป็นต้องแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านทราบ (คะแนนเฉลี่ยรวม 2.47) และน้อยที่สุด คือ เรื่องปากท้องและความเป็นอยู่ในปัจจุบันสำคัญกว่าการรักษาป่าไม้ไว้ให้ลูกหลานในอนาคต (คะแนนเฉลี่ยรวม 1.55) ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 28

ตารางที่ 28 คะแนนเฉลี่ยในแต่ละข้อคำถามเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553

ข้อความ	คะแนนเฉลี่ย					
	ขมุ	ลาวลุ่ม	พูน้อย	ม้ง	ฮ่อ	รวม
1. มาตรวัดด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่า						
1) การบุกรุกจับจองพื้นที่ป่าเอาไว้ให้ลูกหลานใช้ประโยชน์ในอนาคตเป็นสิ่งที่ถูกต้อง	1.67	1.61	1.35	1.33	1.36	1.46
2) การถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยของชาวบ้านไม่น่าจะส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่าและทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองแห้งลง	2.31	2.89	2.00	2.75	2.27	2.44
3) การตัดไม้ในป่าเพื่อนำมาสร้างและต่อเติมบ้านไม้จำเป็นต้องขออนุญาตจากส่วนปกครองท้องถิ่น	2.45	3.00	1.94	2.08	1.91	2.28
4) การเก็บหน่อไม้และของป่าชนิดต่างๆเป็นจำนวนมาก ไม่น่าจะส่งผลกระทบต่อปริมาณการเก็บได้ลดลงในปีถัดไปและไม่ทำให้ป่าเสื่อมโทรมเสื่อมโทรมลงด้วย	2.26	2.28	1.88	2.33	2.45	2.24
5) สัตว์ป่าเป็นของธรรมชาติ ไม่มีใครเลี้ยง ไม่มีเจ้าของ ดังนั้นทุกคนมีสิทธิ์ล่าและซื้อขายได้ทั้งนั้น	2.43	2.89	2.47	2.67	2.82	2.66
รวมคะแนนเฉลี่ยของมาตรวัด	11.12	12.67	9.64	11.16	10.81	11.08
ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่า						

ตารางที่ 28 (ต่อ)

ข้อความ	คะแนนเฉลี่ย					รวม
	ขมุ	ลาวลุ่ม	พูน้อย	ม้ง	ฮ่อ	
2. มาตรการด้านการปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้						
1) ท่านรู้สึกพอใจที่มีคนจำนวนมากจัดขบวนและต่อต้านเจ้าหน้าที่ในการปราบปรามจับกุมผู้ทำลายป่าไม้และล่าสัตว์ป่า	1.83	2.39	1.94	1.67	1.73	1.91
2) การปกป้องรักษาป่าไม้เป็นหน้าที่ของราชการอยู่แล้วชาวบ้านไม่จำเป็นต้องเข้าไปร่วมรับผิดชอบด้วย	2.00	2.67	2.18	2.08	2.18	2.22
3) ท่านคิดว่าเรื่องปากท้องและความเป็นอยู่ในปัจจุบันสำคัญกว่าการรักษาป่าไม้ไว้ให้ลูกหลานในอนาคต	1.67	1.72	1.24	1.58	1.55	1.55
4) ไฟป่าเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะดับเองได้ไม่จำเป็นต้องช่วยกันระวังและป้องกันไฟป่า	2.17	2.33	2.47	2.50	1.91	2.28
5) ท่านไม่จำเป็นต้องรายงานต่อผู้ใหญ่บ้านเมื่อท่านพบเห็นคนนอกพื้นที่เข้ามาตัดไม้ ตัดฟัน เก็บของป่า และล่าสัตว์ป่าในเขตพื้นที่ป่าไม้หมู่บ้านของท่าน	2.43	2.56	2.06	2.67	2.64	2.47
รวมคะแนนเฉลี่ยของมาตรการด้านการปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้	10.10	11.67	9.89	10.50	10.01	10.43
3. มาตรการด้านการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้						
1) ท่านจะไม่เสียเวลากับการปลูกป่าหรือปลูกต้นไม้หากไม่ได้รับเงินค่าจ้าง	1.93	2.33	1.71	2.00	1.91	1.98
2) การปลูกป่าในวันสำคัญต่างๆเช่น วันปลูกต้นไม้แห่งชาติทำให้เสียเวลาในการทำมาหากิน	2.21	2.06	2.00	2.00	2.45	2.14
3) การปลูกป่าเป็นสิ่งไม่จำเป็น เพราะป่าธรรมชาติยังมีอยู่มาก	2.26	2.67	1.71	2.58	2.45	2.33
4) การปลูกต้นไม้เพื่อให้มีป่าเป็นสิ่งที่สิ้นเปลืองเงินความจำเป็นเพราะปล่อยให้ป่าก็สามารรถกับฟื้นคืน สภาพเดิมได้	1.71	2.06	1.41	2.25	1.82	1.85
5) ถ้าหากประชาชนภายในหมู่บ้านช่วยกันดูแลรักษาป่าไม้ในส่วนที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ และช่วยกันปลูกไม้เสริมในส่วนที่เสื่อมโทรมย่อมส่งผลให้ชุมชนของท่านมีความเป็นอยู่ที่ดีตามไปด้วย	2.93	2.94	2.82	3.00	2.91	2.92
รวมคะแนนเฉลี่ยของมาตรการด้านการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้	11.04	12.06	9.65	11.83	11.54	11.22

เมื่อพิจารณาความตระหนักโดยวิธีอิงเกณฑ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาทั้งหมดจำนวน 100 ราย มีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลางมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 51.00 (51 ราย) รองลงมาคือมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 32.00 (32 ราย) และมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับต่ำน้อยสุด คิดเป็นร้อยละ 17.00 (17 ราย) ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 29

ตารางที่ 29 ระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2553

ระดับความตระหนัก	ขมุ		ลาวลุ่ม		พุน้อย		ม้ง		ฮ่อ		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
สูง	12	28.57	10	55.56	3	17.65	4	33.33	3	27.27	32	32.00
ปานกลาง	21	50.00	8	44.44	8	47.06	7	58.33	7	63.64	51	51.00
ต่ำ	9	21.43	0	0	6	35.29	1	8.33	1	9.09	17	17.00
รวม	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00

ในการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ครั้งนี้ ประเด็นของการศึกษาประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจสังคม การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่างจาก 5 ชนเผ่า ได้แก่ ขมุ ลาวลุ่ม พุน้อย ม้ง และฮ่อ ทั้งนี้เมื่อนำผลการศึกษาจากทั้ง 3 ส่วนมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน พบว่า แต่ละส่วน แต่ละปัจจัยน่าจะมีการสัมพันธ์กันดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ โดยสัดส่วนร้อยละของจำนวนไม่ได้รับการศึกษาในระบบและมีการศึกษาเพียงแค่ชั้นประถมศึกษารวมเป็น 77.00 ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลให้ความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่างมีระดับที่ค่อนข้างต่ำไปด้วย ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 30 กลุ่มตัวอย่างชนเผ่าฮ่อ พุน้อย ขมุ และม้ง ส่วนมากมีระดับการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำ (ไม่ได้รับการศึกษาในระบบ+ระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 100.00, 94.12, 76.19 และ 66.67 ตามลำดับ) ทั้งนี้เมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับข้อมูลจำนวนร้อยละของความตระหนัก พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 ชนเผ่าดังกล่าว มีความตระหนักต่อการอนุรักษ์

ทรัพยากรป่าไม้ในระดับที่ค่อนข้างต่ำด้วยเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 72.73, 82.35, 71.43 และ 66.67 ตามลำดับ ขณะที่ชนเผ่าลาวลุ่มมีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ คิดเป็นร้อยละ 55.56 ซึ่งเป็นจำนวนร้อยละที่น้อยกว่าชนเผ่าอื่น จะพบว่าในส่วนของความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชนเผ่าลาวลุ่มมีระดับค่อนข้างสูงกว่าชนเผ่าอื่นไปด้วย จากที่กล่าวมา ความตระหนักน่าจะมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกับระดับการศึกษา กล่าวคือ ถ้าหากกลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาสูง น่าจะทำให้ระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีสูงไปด้วย และตรงข้ามถ้าหากกลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาต่ำอาจจะส่งผลให้ระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีต่ำไปด้วย เช่นกัน

เมื่อพิจารณาด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน น่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการใช้จ่ายอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดังข้อมูลที่แสดงไว้ในตารางที่ 30 กลุ่มตัวอย่างชนเผ่าม้ง และชนเผ่าขมุ มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนมากกว่า 10 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 50.00 และ 14.29 ตามลำดับ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่มากกว่าชนเผ่า ลาวลุ่ม ฮ่อ และพุน้อย ฉะนั้น การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของทั้ง 2 ชนเผ่าดังกล่าว จึงมีมากไปด้วย โดยมีรายได้เฉลี่ยจากการใช้ประโยชน์เท่ากับ 7,521.00 และ 10,127.71 บาทต่อครัวเรือนต่อปี (คิดเป็นร้อยละ 14.00 และ 26.00 ของรายได้ทั้งหมดในครัวเรือน) ตามลำดับ ขณะที่ครัวเรือนตัวอย่างชนเผ่าลาวลุ่ม ฮ่อ และพุน้อย มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนมากกว่า 10 คนขึ้นไปน้อยกว่า ชนเผ่าม้ง และขมุ (คิดเป็นร้อยละ 11.12, 9.10 และร้อยละ 0 ตามลำดับ) การใช้ประโยชน์ของทั้ง 3 ชนเผ่าดังกล่าวก็มีน้อยไปด้วยเช่นกัน โดยมีรายได้จากการขายของป่าเพียงแค่ 3,605.56, 1,678.91 และ 1,980.00 บาทต่อครัวเรือนต่อปี (คิดเป็นร้อยละ 6.00, 6.00 และ 8.00 ของรายได้ทั้งหมดในครัวเรือน)

การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาตามมูลค่าเฉลี่ยจากการใช้ประโยชน์ สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มที่ต่างกันอย่างชัดเจน คือ กลุ่มที่ 1 (ชนเผ่าขมุ และม้ง) มีมูลค่าเฉลี่ยจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ มากกว่า 16,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และกลุ่มที่ 2 (ชนเผ่าพุน้อย ลาวลุ่ม และฮ่อ) มีมูลค่าน้อยกว่า 7,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ของทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าว พบว่า สัดส่วนรายได้จาก 3 อาชีพแรกของกลุ่มที่ 1 คือ ชนเผ่าขมุ มีรายได้มาจากการรับจ้าง (ร้อยละ 29.00) ขายของป่า (ร้อยละ 26.00) และเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 19.00) ชนเผ่าม้ง มาจากการเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 37.00) ทำเกษตร (ร้อยละ 25.00) และขายของป่า (ร้อยละ 14.00) ซึ่งต่างจากกลุ่มที่ 2 คือ รายได้จาก 3 อาชีพแรก มาจากรับจ้าง ค้าขาย และเลี้ยงสัตว์เป็นส่วนใหญ่ โดยสัดส่วนรายได้จากการขายของป่าในกลุ่มที่ 2 มีน้อยมาก (น้อยกว่าร้อยละ 8.00 ของ

รายได้ทั้งหมดในครัวเรือน) (ตารางที่ 30) จากที่กล่าวมา อาชีพหรือแหล่งรายได้น่าจะเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่างเป็นอย่างมาก

ตารางที่ 30 เปรียบเทียบข้อมูลเศรษฐกิจ และสังคมที่น่าจะมีความเชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมือง ไช แขวง อุดมไซ สปป.ลาว

ชนเผ่า	เศรษฐกิจและสังคม								การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้			จำนวนร้อยละความตระหนัก	
	จำนวนร้อยละของระดับการศึกษา ก่อนเข้าตำไม้มี่การศึกษา+ ประถมศึกษา)	จำนวนร้อยละของครัวเรือนที่มีสมาชิก > 10 คน	รายได้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	จำนวนร้อยละของรายได้ที่มาจากอาชีพต่างๆ					มูลค่าจากการใช้ประโยชน์ (บาท/ครัวเรือน/ปี)		อันดับการใช้ประโยชน์ (ด้านปริมาณ-มูลค่า)	ระดับสูง	ระดับค่อนข้างต่ำ (ปานกลาง+ต่ำ)
				รับจ้าง	เลี้ยงสัตว์	ค้าขาย	ของป่า	เกษตร	บริโภค	จำหน่าย			
ขมุ	76.19	14.29	39,103.90	29.00	19.00	7.00	26.00	17.00	6,084.40 (38.00) ¹	10,127.71 (62.00) ²	5-5	28.57	71.43
ม้ง	66.67	50.00	51,804.33	3.00	37.00	9.00	14.00	25.00	8,522.67 (53.00) ¹	7,521.00 (47.00) ²	4-4	33.33	66.67
ลาวลุ่ม	55.56	11.12	55,141.11	11.00	11.00	31.00	6.00	9.00	3,093.00 (46.00) ¹	3,605.56 (54.00) ²	2-3	55.56	44.44
พุน้อย	94.12	0	26,285.88	38.00	7.00	39.00	8.00	5.00	4,109.29 (67.00) ¹	1,980.00 (33.00) ²	3-2	17.65	82.35
ฮ่อ	100.00	9.10	28,569.82	56.00	13.00	18.00	6.00	1.00	2,793.82 (62.00) ¹	1,678.91 (38.00) ²	1-1	27.27	72.73

หมายเหตุ : - ¹ และ ² จำนวนร้อยละของการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ในครัวเรือนและจำหน่าย

- อันดับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้เรียงจากมากหาน้อย คือ อันดับการใช้ประโยชน์มากที่สุด(5) และ น้อยที่สุด (1)

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดจากจำนวน 100 ครัวเรือนซึ่งประกอบด้วย 5 ชนเผ่า ได้แก่ ขมุ (42 ครัวเรือน) ลาวลุ่ม (18 ครัวเรือน) พุญ้อย (17 ครัวเรือน) ม้ง (12 ครัวเรือน) และฮ่อ (11 ครัวเรือน) โดยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

หมู่บ้านหลัก 32 มีอายุราว 40 กว่าปีมาแล้ว มีชื่อเดิมเรียกว่า “น้ำก้วน” ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “นากวด” และชื่อปัจจุบันคือ “บ้านหลัก 32” โดยชนเผ่าม้งเป็นกลุ่มที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานก่อนชนเผ่าอื่น ๆ แต่ผลการศึกษา พบว่า ระยะเวลาการอยู่อาศัยเฉลี่ยของชนเผ่าม้งกลับน้อยกว่าชนเผ่าอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านดังกล่าว ซึ่งนั่นเป็นเพราะในระยะผ่านมาชนเผ่าม้งมีการย้ายถิ่นฐานอย่างเป็นประจำขึ้นกับสภาพความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินทำกิน (ไร่เลื่อนลอย) ขณะที่ชนเผ่าขมุ ลาวลุ่ม พุญ้อย และฮ่อ หลังจากที่อยู่พยามตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านหลัก 32 แล้วก็ไม่มีการย้ายไปที่อื่นเลย

สำหรับข้อมูลสภาพเศรษฐกิจสังคมของกลุ่มตัวอย่างผลการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง พบว่า เป็นเพศชาย ร้อยละ 90.00 และเป็นเพศหญิงร้อยละ 10.00 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.00 ในจำนวนนี้ ร้อยละ 66.00 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 32.00 นับถือผี และร้อยละ 2.00 นับถือคริสต์ โดยกลุ่มตัวอย่างเกินกว่าครึ่งหรือร้อยละ 53.00 มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาเท่านั้น และร้อยละ 24.00 ไม่ได้รับการศึกษา มีเพียงร้อยละ 16.00 และร้อยละ 7.00 เท่านั้น ที่มีระดับการศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ครัวเรือนตัวอย่างโดยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกอยู่ระหว่าง 6-9 คน คิดเป็นร้อยละ 49.00 มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีเท่ากับ 40,174.84 บาท ซึ่งความแตกต่างของรายได้มีตั้งแต่ 2,000-200,000 บาท โดยแหล่งรายได้ของจำนวนครัวเรือนมากที่สุด ได้แก่ หาของป่า (ร้อยละ 62) รับจ้าง (ร้อยละ 59) และทำเกษตร (ร้อยละ

52) และมีขนาดการถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.11 เฮกแตร์ต่อครัวเรือน โดยยังมีจำนวน 8 ครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินถือครอง คิดเป็นร้อยละ 8.00 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ส่วนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 มีการนำผลิตผลป่าไม้มาใช้ประโยชน์ทั้งบริเวณในครัวเรือน และจำหน่ายทั้งหมด 11 ประเภท โดยแต่ละประเภทจะให้ผลผลิตหมุนเวียนตลอดทั้งปี ซึ่งการใช้ประโยชน์แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) ประเภทที่ใช้ประโยชน์ทั้งบริเวณ และจำหน่ายมี 7 ประเภท ได้แก่ หน่อไม้ พืชผักป่า เห็ดป่า ผลไม้ป่า สัตว์ป่า ยอดหวาย และ แผลงกินได้ 2) ประเภทที่ใช้เพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนมี 2 ประเภท ได้แก่ ไม้ฟืน และสมุนไพร และ 3) ประเภทที่ใช้เพื่อการจำหน่ายมี 2 ประเภท ได้แก่ ดอกแซม และกล้วยไม้ป่า ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างแต่ละชนเผ่ามีส่วนการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้ที่แตกต่างกันทั้งทางด้านลักษณะการใช้ประโยชน์ ประเภท และปริมาณ เช่น ชนเผ่าขมมีการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้ครบทั้ง 11 ประเภท ขณะที่ชนเผ่าพวนน้อยมีการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้จำนวน 10 ประเภท ลาวลุ่ม 9 ประเภท ส่วนชนเผ่าม้ง และชนเผ่าฮ่อ มีการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้มาใช้ประโยชน์เพียงแค่ 7 ประเภท

ทั้งนี้การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าวคิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 1,146,725.00 บาทต่อปี (มูลค่าการบริโภคภายในครัวเรือนเท่ากับ 514,081.00 บาทต่อปี และมูลค่าจากการจำหน่ายเท่ากับ 632,644.00 บาทต่อปี) มูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11,467.25 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ฉะนั้นมูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของทั้งชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 เท่ากับ 3,623,651.00 บาทต่อปี ทั้งนี้ประเภทผลิตผลป่าไม้ที่ให้มูลค่าสูงสุด ได้แก่ ดอกแซม และน้อยที่สุด ได้แก่สมุนไพร สำหรับชนเผ่าที่มีมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้มากที่สุด ได้แก่ ขม รองลงมา คือชนเผ่าม้ง ลาวลุ่ม พวนน้อย และฮ่อ ตามลำดับ โดยชนเผ่าขมและลาวลุ่มมีมูลค่าการใช้ประโยชน์ในครัวเรือนน้อยกว่ามูลค่าการจำหน่าย ส่วนชนเผ่าพวนน้อย ม้ง และฮ่อ มีมูลค่าการใช้ประโยชน์ในครัวเรือนมากกว่ามูลค่าการจำหน่าย

สำหรับระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษามีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 51.00) ระดับสูง (ร้อยละ 32) และระดับต่ำ (ร้อยละ 17.00) ทั้งนี้หากพิจารณาเป็นรายชนเผ่าพบว่า ชนเผ่าลาวลุ่มมีความตระหนักในระดับสูง ส่วนชนเผ่าม้ง ฮ่อ ขม และพวนน้อย มีความตระหนักในระดับปานกลาง และหากพิจารณาเป็นรายมาตรวัด พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักด้าน

การฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่า และด้านการปกป้องรักษาทรัพยากรป่า ตามลำดับ

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนในหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว ถึงแม้ว่าสภาพโดยรวมของพื้นที่มีที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากเทศบาลเมือง มีความสะดวกต่อการเข้าถึง มีโครงสร้างพื้นฐานค่อนข้างดีกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ห่างไกล แต่วิถีชีวิตของชุมชนโดยส่วนใหญ่ ยังคงพึ่งพาทรัพยากรป่าไม้สืบต่อไป โดยระดับการพึ่งพิงน่าจะลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับอดีต เนื่องจากความเสื่อมโทรมลงของทรัพยากรประกอบกับการเพิ่มขึ้นขอประชากรในพื้นที่ศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ดังที่กล่าวมาแล้วชุมชนในพื้นที่ศึกษาายังต้องพึ่งพาอาศัยทรัพยากรป่าไม้เพื่อการดำรงชีวิต สืบต่อไป แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการเอาใจใส่ ดูแล และปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนยังไม่มีดีเท่าที่ควร โดยความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งอาจนำไปสู่พฤติกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย และในที่สุดอาจทำให้ทรัพยากรป่าไม้เสื่อมโทรมลงได้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเหมาะสม และยั่งยืนของการพึ่งพิงดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปส่งเสริมให้ความรู้ด้านป่าไม้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ และความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ การปกป้องรักษา การฟื้นฟู รวมถึงวิธีการเก็บผลิตผลป่าไม้ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็นการช่วยสร้างให้ชุมชนเกิดความตระหนัก ห่วงเห่น มีจิตสำนึกในการปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ และนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งสามารถคุ้มครอง และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างยั่งยืน

2. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนอย่างเดียว ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรที่จะศึกษาถึงกำลังการผลิตของป่า อันเป็นข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการเพื่อหาจุดที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้โดยไม่ให้เกินกำลังการผลิตของป่าเพื่อให้ทรัพยากรป่าไม้มีไว้ใช้อย่างยั่งยืน

3. การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าสถิติพื้นฐาน หรือหาค่าสถิติแบบง่าย ซึ่งไม่สามารถวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และสังคมที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ศึกษา ฉะนั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรใช้หลักสถิติที่สามารถหาค่าความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งน่าจะเป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่หน่วยงานเกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวางแผนจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ศึกษาต่อไป

4. การลงเก็บข้อมูลในระดับชุมชนท้องถิ่นหมู่บ้าน ควรมีการวางแผนอย่างละเอียดว่าจะไป ณ ช่วงเวลาใด เพราะชาวบ้านโดยส่วนใหญ่จะใช้เวลาอยู่กับการทำไร่ ทำสวน ไม่ค่อยอยู่บ้าน มิฉะนั้นจะเป็นการเสียเวลา และได้ข้อมูลไม่ครบถ้วนตามที่ต้องการ

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กระทรวงกลาโหมและป่าไม้ และองค์การวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. 2547.

บทรายงานชีวมา ๆ พันธุ์แห่งชาติ. สปป ลาว. นครหลวงเวียงจันทน์. (ภาษาลาว)

กรมชนเผ่า. 2551. บรรดาชนเผ่าใน สปป.ลาว. ศูนย์กลางแนวลาสร้างชาติ. (ภาษาลาว)

กรมป่าไม้. 2548. บทรายงานการสำรวจอัตราการปรกหุ้มป่าไม้ และการใช้ที่ดินระยะ 1992-2002.

กระทรวงกลาโหมและป่าไม้. (ภาษาลาว)

กรมสถิติ. 2549. สถิติประจำปี 2548. กระทรวงแผนการ และการลงทุน. นครหลวงเวียงจันทน์.

(ภาษาลาว)

_____ 2551. สถิติประจำปี 2550. กระทรวงแผนการและการลงทุน. นครหลวงเวียงจันทน์.

(ภาษาลาว)

กัลยา วานิชย์บัญชา. 2549. หลักสถิติ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

จิรนุช ศักดิ์คำดวง. 2546. ความตระหนักของชุมชนท้องถิ่นต่อสิทธิและหน้าที่ในการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้กรณีศึกษา ชุมชนรอบเขาแผงม้า อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทงศักดิ์ ประสภกิตติคุณ. 2534. การประเมินค่า ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์-การสอน, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทีมงานแบ่งเขตคุ้มครอง เขตผลิตและเขตป่าไม้. 2549. รายงานการจัดสันที่ดินและมอบดินมอบ

ป่าหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ. (ภาษาลาว)

ธิดารัตน์ สุภาพ. 2548. ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในอำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิวัต เรืองพานิช. 2542. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ไร่เขียว.

_____. 2548. ป่าและการป่าไม้ในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2535. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: บีแอร์บี พับลิชชิง.

เบญจพรรณ ชินวัตร. 2538. เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประพล มรินทจินดา. 2542. ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. 2542. เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะเศรษฐศาสตร์.

ปลาเกม. 2551. **ชิมไปบ่นไป** (Online). www.pla-game.com/pla/index.php?topic=2989.110
1 มิถุนายน 2553

แผนการและการลงทุนแขวงอุดมไซ. 2552. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม 2009-2010 ของแขวงอุดมไซ.** (ภาษาลาว)

เพ็ญพร เจนการกิจ. 2548. เอกสารประกอบการสอนวิชา 119596 การประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิเชษฐ ตุ่มมล. 2546. ความตระหนักของราษฎรต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำค้างคาวและวัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภูเวียง ลัดดาวงศ์. 2548. การคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน ดิน น้ำ และป่าไม้. ประชุมสัมมนาการผลิตเกษตรแบบยั่งยืน, เวียงจันทน์. (ภาษาลาว)

มนัส สุวรรณ. 2532. การสร้างความตระหนักเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มงคล ศรีอนันต์. 2545. การใช้ประโยชน์ของป่าของครัวเรือนราษฎรในอำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วราวุธ สุวรรณรัตน์. 2549. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงพื้นที่ป่าชุมชนโคกบึงปรือ ตำบลสระจระเข้ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วุฒิพล หัวเมืองแก้ว. 2548. เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรป่าไม้. ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.

วุฒิพล หัวเมืองแก้ว, ชัยรัตน์ จงกลเกียรติ และ ปรีชา องค์กรประเสริฐ. 2539. ของป่ากับเศรษฐกิจครัวเรือนของชุมชนในพื้นที่แนวกันชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิสิทธิ์ชัย เขตสกุล. 2544. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเศรษฐกิจสังคมกับการใช้ประโยชน์ของป่าของชุมชนขอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรป่าไม้, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศิริทัย แทนแก้ว. 2548. การใช้ประโยชน์และการจัดการป่าชุมชนโนนใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศูนย์สถิติแห่งชาติ. 2539. สถิติประจำปี 2538. คณะกรรมการแผนการและการลงทุน. นครหลวงเวียงจันทน์. สปป ลาว. (ภาษาลาว)

สภาแห่งชาติ. 2550. กฎหมายว่าด้วยป่าไม้. กรมป่าไม้. นครหลวงเวียงจันทน์. (ภาษาลาว)

สมพร อิศวิลานนท์. 2540. เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: หลักและทฤษฎี. พิมพ์ครั้งที่ 2. โครงการวิจัยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร, คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สันติ สุขสะอาด. 2549. การประเมินค่าป่าไม้. ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.

สุนันต์ อรุณนพรัตน์. 2543. สภาพเศรษฐกิจสังคมและลักษณะการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในโครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติป่าแควระบบสีเขียว (1) จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการป่าไม้, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุปราณี สุวรรณมาลี. 2550. ความตระหนักในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาตอนบน จังหวัดเชียงใหม่ วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สุภัทรศิริ พรสุรัตน์. 2543. ความตระหนักต่อพิษภัยจากสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวของเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุวรรณ ภาณุภา. 2543. ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม ที่ผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาของหมู่บ้านป่าไม้พระฉาย ตำบลหนองปลาไหลอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการป่าไม้, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- หน่วยงานทรัพยากรน้ำ และสิ่งแวดล้อมแขวงอุดมไซ. 2551. แผนพัฒนาพื้นที่รอบด้านของแขวงอุดมไซ 2008. (ภาษาลาว)
- อมรศักดิ์ วงสาวณิชย์กิจ. 2546. ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมประหยัดพลังงานหารสอง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อานนท์ ยอดญาติไทย. 2551. การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อรวรรณ คุณเจริญ นาวายุทธ. 2545. ป่าเขตร้อน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เลขที่ _____

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ของชุมชน
บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์นามสกุล.....
 ชนเผ่า.....บ้านเลขที่.....เบอร์โทรติดต่อ.....

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2553

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ..... ปี
3. ชนเผ่า
 ลาวลุ่ม กัมมู ม้ง พุน้อย ส่อ
4. ศาสนา
 พุทธ คริสต์ อื่น ๆ (ระบุ).....
5. สถานภาพสมรส
 โสด สมรส หย่าร้าง/หม้าย อื่น ๆ (ระบุ).....
6. สถานภาพของผู้ตอบ
 หัวหน้าครัวเรือน สามี/ภรรยา
 ปู่/ย่า ตา/ยาย
 ลูกสาว/ลูกชาย ลูกสะใภ้/ลูกเขย
 หลาน อื่น ๆ (ระบุ).....
7. ระดับการศึกษา
 ไม่ได้รับการศึกษา
 ชั้นประถม (ระบุชั้น.....)
 มัธยมศึกษาตอนต้น
 มัธยมศึกษาตอนปลาย
 อื่น ๆ (ระบุ).....
8. รายได้ในครัวเรือนของท่านในรอบปีที่ผ่านมา(2552)
9.1 รับราชการ	จำนวน.....กีบ
9.2 ค้าขาย	จำนวน.....กีบ
9.3 รับจ้าง	จำนวน.....กีบ
9.4 เกษตรกรรม	จำนวน.....กีบ
9.5 เลี้ยงสัตว์	จำนวน.....กีบ
9.6 หาของป่า	จำนวน.....กีบ
9.7 ล่าสัตว์ป่า	จำนวน.....กีบ
9.8 แหล่ง อื่น ๆ (ระบุ).....	จำนวน.....กีบ
รายได้รวม	จำนวน.....กีบ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ข้อความ	เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
1. มาตรการด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างคุ้มค่า			
1). การบุกรุกจับจองพื้นที่ป่าเอาไว้ให้ลูกหลานใช้ประโยชน์ในอนาคตเป็นสิ่งที่ถูกต้อง			
2). การถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยของชาวบ้านไม่น่าจะส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่าและทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองแห้งลง			
3). การตัดไม้ในป่าเพื่อนำมาสร้างและต่อเติมบ้านไม้จำเป็นต้องขออนุญาตจากส่วนปกครองท้องถิ่น			
4). การเก็บหน่อไม้และของป่าชนิดต่างๆเป็นจำนวนมากไม่น่าจะส่งผลกระทบต่อปริมาณการเก็บลดลงในปีถัดไปและไม่ทำให้ป่าเสื่อมโทรมเสื่อมโทรมลงด้วย			
5). สัตว์ป่าเป็นของธรรมชาติ ไม่มีใครเลี้ยง ไม่มีเจ้าของ ดังนั้นทุกคนมีสิทธิ์ล่า และซื้อขายได้ทั้งนั้น			
2. มาตรการด้านการปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้			
1). ท่านรู้สึกพอใจที่มีคนจำนวนมากขัดขวางและต่อต้านเจ้าหน้าที่ในการปราบปรามจับกุมผู้ทำลายป่าไม้และล่าสัตว์ป่า			
2). การปกป้องรักษาป่าไม้เป็นหน้าที่ของราชการอยู่แล้วชาวบ้านไม่จำเป็นต้องเข้าไปร่วมรับผิดชอบด้วย			
3). ท่านคิดว่าเรื่องปากท้องและความเป็นอยู่ในปัจจุบันสำคัญกว่าการรักษาป่าไม้ไว้ให้ลูกหลานในอนาคต			
4). ไฟป่าเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะดับเองได้ไม่จำเป็นต้องช่วยกันระวังและป้องกันไฟป่า			

ตอนที่ 3 (ต่อ) ข้อมูลความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ข้อความ	เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
5). ท่านไม่จำเป็นต้องรายงานต่อผู้ใหญ่ในบ้านเมื่อท่านพบเห็นคนนอกพื้นที่เข้ามาตัดไม้ ตัดฟัน เก็บของป่า และล่าสัตว์ป่าในเขตพื้นที่ป่าไม้หมู่บ้านของท่าน			
3. มาตรการด้านการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้			
1). ท่านจะไม่เสียเวลากับการปลูกป่าหรือปลูกต้นไม้ หากไม่ได้รับเงินค่าจ้าง			
2). การปลูกไม้ในวันสำคัญต่างๆเช่น วันปลูกต้นไม้แห่งชาติทำให้เสียเวลาในการทำมาหากิน			
3). การปลูกป่าเป็นสิ่งไม่จำเป็น เพราะป่าธรรมชาติยังมีอยู่มาก			
4). การปลูกต้นไม้เพื่อให้มีป่าเป็นสิ่งที่สิ้นเปลืองเงิน ความจำเป็นเพราะปล่อยทิ้งไว้ ป่าก็สามารถฟื้นคืนสภาพเดิมได้			
5). ถ้าหากประชาชนภายในหมู่บ้านช่วยกันดูแลรักษาป่าไม้ในส่วนที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ และช่วยกันปลูกไม้เสริมในส่วนที่เสื่อมโทรมย่อมส่งผลให้ชุมชนของท่านมีความเป็นอยู่ที่ดีตามไปด้วย			

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ-นามสกุล	นายดาวเวียง สิทธิราช
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ 20 เดือนมกราคม พ.ศ. 2520
สถานที่เกิด	หมู่บ้านนาสาว เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป.ลาว
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต คณะป่าไม้ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	พะแนกกะสิกา และป่าไม้แขวงอุดมไซ (Oudomxay Provincial of Agriculture and Forestry Office)
ทุนการศึกษาที่ได้รับ	องค์การร่วมมือ ไทย-ลาว Thailand International Development Cooperation Agency (TICA)